

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ 7' 15-20
ΙΟΥΝΙΟΥ 1906

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ — ΧΑΛΚΙΣ

Ωρισμένως τρομερά θά ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς τριτογενοῦς περιόδου τῆς γῆς κατὰ τὴν ὁποίαν σεισμός, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ εὐτυχῶς δὲν βλέπομεν πλέον, ἐβύθισεν ὅλην τὴν μεταξὺ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἑκτασίαν, καὶ δόσας διέξοδον εἰς τὰ νερά τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐσημάτισε τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ ἔκαμε τὴν Εὐβοίαν νῆσον. Εἰς τὴν τρομερὰν αὐτὴν γεωλογικὴν μεταβολήν, ἡ Εὐβοία ὀφείλει τὴν γαλανὴν λωρίδα τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία τὴν χωρίζει ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν.

Ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, ἡ ἐντύπωσις τῆς βιαίας αὐτῆς ἀποσπάσεως δὲν γίνεται βεβαίως αἰσθητή. Ὀλίγον ἀνωτέρω ὅμως, ἐκεῖ ποῦ ἐκτείνει τὴν σκιάν του τὸ Καντήλι, αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι εἰς μίαν μακροσμένην ἐποχὴν τὰ μέρη ἐκεῖνα δὲν εἶχαν σχέσηιν μὲ τὴν θάλασσαν καὶ ὅτι ἡ γαλανὴ ἑκτασίς ποῦ κινεῖται ἀνήσυχος εἶνε κατὰ νέον καὶ παρεΐσακτον.

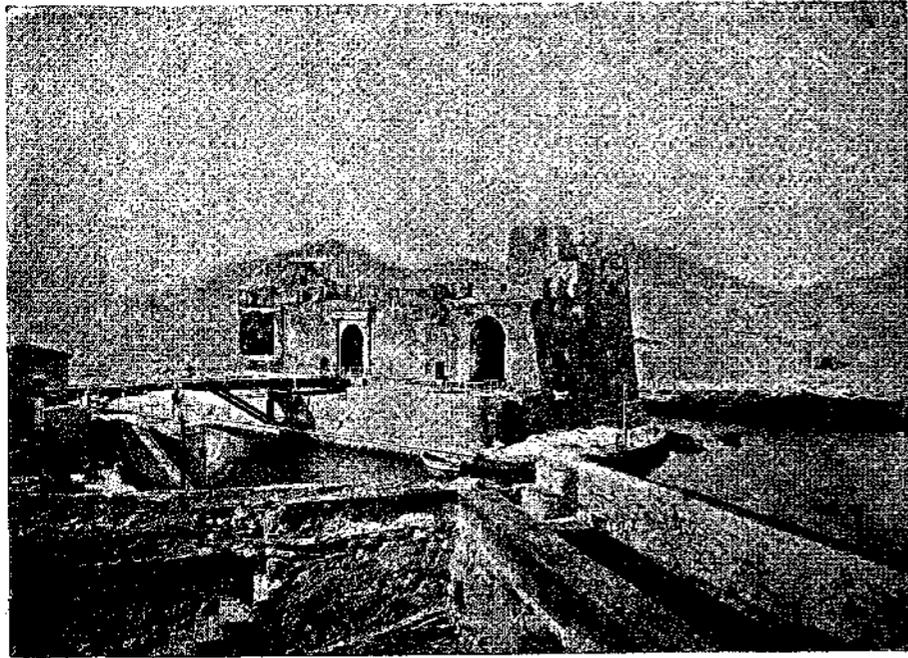
Ὅπως δὴποτε ἡ Χαλκίς, ἡ ὁποία χωρὶς τὴν τεραστίαν αὐτὴν γεωλογικὴν μεταβολήν, θά ἦτο ἴσως πόλις σκαρφαλωμένη εἰς τὰ ὕψη ἐνὸς ὄροπεδίου, τώρα λούει τὰ πόδια της εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, περιβαλλομένη γύρω ἀπὸ πράσινον πλαίσιον, τόσον πράσινον ὥστε νὰ μεταδίδῃ τὸ χρῶμα του εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία φθάνει ἕως τὰ δένδρα. « Ἡ χώρα πᾶσα ἐλαιόφυτος, λέγει δὲ αὐτὴν ὁ Δικαίαρχος, ἀγαθὴ δὲ ἡ θάλασσα ».

Ἀγαθὴ κατὰ τὰς περιστάσεις. Ναυτικοὶ οἱ ὁποῖοι ταξιδεύουν συχνὰ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον βεβαιώνουν ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀγαθὴ ἡ μικροσκοπικὴ αὐτὴ θάλασσα, ἡ ὁποία ἀνοί-

γει μίαν γέφυραν διὰ νὰ περάσῃ τὸ πλοῖον. Καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐνθυμεῖται ὅτι κάποτε διερχόμενος ὑπὸ τὸ Καντήλι, εἶδε τὸν πλοίαρχον ἀνήσυχον καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὄχρους. Πρὸς τιμὴν τοῦ κόλπου ἐν τούτοις ἄς ὁμολογηθῇ ὅτι αἱ ἐξεγέρσεις αὐταὶ εἶναι σπάνιαι. Ἄλλως τε ὀλίγον παραπάτω ὁ Κιφηρεὺς ἀναλαμβάνει νὰ ὑπενθυμίσῃ ὅτι δεσπόζει θαλάσσης ἐκτάκτως νευρικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ρεύματα διασταυροῦνται ὡς βέλη.

Εἰς τὰ ἀνατολικά πλερὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἡ Χαλκίς ἀγωνίζεται τώρα ν' ἀποβάλλῃ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ ἱστορικοῦ μυστηρίου ποῦ τὴν ἐστόλιζαν. Εἶχε τείχη μεσαιωνικὰ ἢ πόλις, καὶ φρούριον βαρὺ, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Τούρκοι ἀπέθεσαν τὰς προφυλάξεις των ἐπὶ ἰσχυρῶν φραγτικῶν θεμελιῶν, καὶ ὕψουντο πρὸς τὰ ἄνω τρεῖς λεπτοὶ καὶ ὀρηκτικοὶ μναρῆδες.

Ὅπως αἱ περρισοῦτεραι Ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ ἡ Χαλκίς συνεδύαζε τὰς ἐποχὰς καὶ συνήμοζε μακροσμένα ἱστορικὰ σημεῖα. Ὀλιγώτερον ἴσως ἀπὸ ὅλας τῆς ἡλικίας της ἐνεθύμιζε τὴν κλασικὴν, ἡ ὁποία ἐπέρασε χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως ψηλαφητὰ ἴχνη, καὶ τὸ ὄμμα τοῦ κτίτορος αὐτῆς τοῦ Ἐλεφθόρου θά ἐλησμονεῖτο ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἕνας μανιώδης φιλόραχος, ὁ δικηγόρος κ. Χαϊνάς, νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς ἕνα καφενεῖον. Τὸ καφενεῖον « ὁ Ἐλεφθόρος » εἶναι πάντοτε τὸ προτιμώμενον εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὁ Ἐλεφθόρος, ἀπὸ τὰ Ἠλύσια ὄπου θ' ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ του, ἐξ ἅπαντος θά στέλλῃ μειδιάματα εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως του.

Ἡ παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος πρὸ τῆς κατεδαφίσεως. —
Φωτογρ. Σ. Κοκινόλη.

Ἄλλ' ἂν δὲν ἄφησεν παρὰ ὀλίγα μόνον εἰρήνην ἢ κλασικὴ ἐποχῇ, καὶ ἂν τὸ μικρὸν μουσεῖον τῆς πόλεως ἐλάχιστα ἔχη νὰ ἐπιδείξῃ μνημεῖα τῆς εὐκλείας τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὁ μεσαιῶν δὲμος τὴν ἐσφιγγεν ἀκόμη μὲ τὰ ὀγκώδη τοῦ τείχους, καὶ ἡ τουρκοκρατία ἔβη πρὸς τὸ γαλανὸν στερέωμα τοῦς μινωαίους τῆς.

Ἦλθεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Χαλκὶς ἀπετέλεσε μέρος τοῦ παραδόξου ἐκείνου τυχοδιωκτικοῦ βασιλείου τῶν Φράγκων ἐν Ἀνατολῇ, βασιλείου τὸ ὁποῖον ἤρριξεν ὡς διαπαγή, ἤκμασεν εἰς λάμψιν καὶ εἰς ἐπίδειξιν καὶ κατέληξεν εἰς πανικὸν καὶ εἰς μαρασμὸν. Πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, μεταξὺ τῶν καταρροδόντων τειχῶν εὐρέθησαν ἄθικτα τρία μαρμαρίνα φραγκικὰ οἰκόσημα, ἀναμιγνύοντα μὲ ἀφέλειαν τὰ ἀρχαῖα γράμματα τῶν Παλαιολόγων μὲ τὰς καρδίας καὶ τὰ ξίφη καὶ τὰ κρίνα τῶν ἰπποτών.

Διὸτι ἐπάνω ἀπὸ τὴν Χαλκίδα—τὴν Ἐγγίπων τῶν μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Νεγροπόντην τῶν Φράγκων—ἐπέρασεν εὐρεία πνὸς ἰπποτισμοῦ. Ὄταν ὁ Βονιφάτιος Μομφερράτος ἐμοίραζεν ὡς κόλλυβα τὴν πλουσίαν κληρονομίαν τοῦ τοῦ ἔτυχεν εἰς τὸν τυχοδιωκτικὸν τοῦ δρόμου, ἢ Ἐγγίπος ἐδόθη εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μαρίνον καὶ Ριζάρδον δελλὰ Κάροτσην, καὶ

εἰς τὴν Χαλκίδα ἰδρύθη βαρονία μὲ αὐλήν, τῆς ὁποίας ἡ λάμψις ἂν δὲν ἐπεσκίασεν, ἐξισώθη ὁμοίως μὲ τὴν λάμψιν τῆς αὐλῆς τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ἰδιὸς μας Κορνάρος, μέσα εἰς ἰπποτικὰς παραδόσεις τῆς ἐποχῆς του, ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ περίφημον κονταροκτύπημα ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Ἀφέντης τῆς Εὐρύπου,

μὲ φορεσιὰ δλοπράσινη μ' ἀητοὺς χρυσοὺς
[στὴ μέση
ἦλθε καὶ τ' ἀρχοντόπουλο ποῦ Ἡράκλην
[τόνε λέει
κι ὄριζε χώραις καὶ χωριά στῆς Εὐρύπου
[τὰ μέση
κ' εἰσὲ ἀνδριά καὶ φρόνερην δὲν εἶχεν ἄλλο
[ταίρι.

Ἡ ἰπποτικὴ περίοδος τῆς Εὐβοίας δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἡ Βενετία ἠπλώσε μετ' ὀλίγον καὶ μέχρι τῆς νήσου αὐτῆς τοὺς ἀρπακτικούς της ὄνυχας, καὶ τὸ Ἐνετικὸν ἐμπόριον κατέστησε τὴν Χαλκίδα διαμετακομιστικὴν ἀποθήκην πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἕως τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσας ἐνεφανίσθη μίαν πρωτὴν εἰς τὴν παραλίαν τῆς, διὰ νὰ διώξῃ ἐντρόμους τοὺς Βενετοὺς πρὸς τὴν Στερεάν.

Ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτὴν σειρὰν τῶν δεσποτῶν ἢ Χαλκὶς δὲν ἔσωζε μεγάλα πράγματα. Οἱ Φράγκοι εἶχαν ἰδρύσῃ αὐλήν ἐκτάκτως ἐφήμερον τῆς ὁποίας ἡ λάμψις ἔσβυσε γρήγορα. Οἱ Ἐνετοὶ θὰ συνεπλήρωσαν τὰ τείχη καὶ θὰ προσέθεσαν ἀποθήκας. Οἱ Τούρκοι ἐνίσχυσαν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου καὶ τοὺς προμαχώνας του.

Αἱ βάσεις τῶν τειχῶν, αἱ φυλακαὶ, αἱ δύο πύλαι καὶ τρία τζαμιά ἀπέμειναν ἀκόμη μέχρι τῆς ἐσχάτης θλιμμένη ἀπομεινάρια περασμένης εὐκλείας. Καὶ οἱ Χαλκιδεῖς τὰ εἶπτον δλα ἀσπλάγγως. Ἡ Ἑλλὰς ὀλόκληρος ἐρρίφθη εἰς τὸν δρόμον τῆς νέας ζωῆς καὶ δὲν θέλει εἰς τὸν δρόμον αὐτὸν νὰ τὴν ἐμποδίζου ἀναμνήσεις. Ἀφ' οἷου μάλιστα κατεδαφίσθη ὁ Βενετικὸς πύργος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ σύνθημα τῆς καταστροφῆς ἐδόθη ἐπισήμως καὶ ἐπιστημονικῶς, καὶ αἱ ἐπαρχαῖα σπεύδου νὰ τὸ ἐφαρμόσουν. Ὄυτε ἡ Πόρτα Ρεάλε τῆς Κερκύρας ἐσώθη, καὶ ἡ Χαλκὶς ἀνυπομονεῖ τώρα διὰ τὴν βραδύτητα τῆς κατεδαφίσεως τῶν τειχῶν.

Ἀπὸ τὰ πολυάριθμα τζαμιά τὰ ὁποῖα φαίνονται καθαρὰ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς πόλεως τὴν γραφεῖσαν τῷ 1678 ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου καὶ τοῦ Κορονέλλη, τρία μόνον ἐσώζοντο μέχρι τῆς ἐσχάτης. Τὸ ἐν μετεβλήθη εἰς Ἅγιον Νικόλαον. Ἄλλ' ὁ χριστιανὸς ἅγιος φαίνεται ὅτι ἐνεθύμιζε πολὺ ἀκόμη τὸν τουρκικὸν τεκνόν. Καὶ οἱ Χαλκιδεῖς ἐρριψαν τὸ τέμενος καὶ ἀνήγειραν εἰς τὴν θέσιν τοῦ νέου ναοῦ. Τὸ δεύτερον, τὸ «τζαμί τοῦ κάστρου» σώζεται ἀκόμη κλειστὸν καὶ ἐρειπωμένον, προσθέτον μίαν ἀνεκφραστον θλίψιν εἰς τὴν εἰκόνα γύρω του. Τοῦ τρίτου ἡ ἱστορία εἶναι τραγικὴ. Ἦτο εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς, διετήρει ὑπερήφανον τὸ ὄνομά του «τὸ τζαμί τοῦ παζαριοῦ» καὶ ἐχρησίμευεν ὡς μητρόπολις τῶν Τούρκων τῆς Χαλκίδος. Ἄλλ' ἡ ρυμοτομία τὸ κατεδίκασε καὶ ἔπεσε καὶ αὐτό. Μόνον ὁ μινωαῖος τοῦ εἶχε μείνει, καὶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ μινωαῖου, ἕνας τούρκος καπνοπώλης, ὁ Χαλῆλ ἐφέντης, ἀπέμεινε σκιά πιστῆ δοξασμένου παρελθόντος. Ἐν ἀπόγευμα ὁ Χαλῆλ ἐφέντης ἐπιστρέψας εἰς τὸ μετριόφρον μαγαζάκι του, εἶδε τὸν μινωαῖον σωριασμένον εἰς τὸ χῶμα. Ἐνα φυσίγιον δυναμίτιδος εἶχε τινάξῃ καὶ τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἔχνος τῆς δουλείας ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς ἀγορᾶς.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰς ἀποφασιστικὰς αὐτὰς καταστροφᾶς ἡ Χαλκὶς ἀναγεννᾶται κομψὴ κανονικὴ καὶ ὄραία. Ὑπάρχουσι δὲμος καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι νομίζουσι ὅτι μαζί μὲ τοὺς μινωαῖους ποῦ ἀνατινάσσονται καὶ μὲ τὰ τείχη ποῦ καταρρέουσι, θυσιαῖονται καὶ γραφικότης καὶ ἀναμνήσεις, ὄχι ἀπὸ ἐκείνας ποῦ ἀτιμάζουσι μίαν πόλιν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι τῆς ἐνθυμίζουσι τὸν μακρυνὸν δρόμον τῶν δοκιμασιῶν τὰς ὁποίας ἐπέρασε διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν.

Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Χαλκὶς στηρίζεται σήμερον τὴν δικαίαν τῆς ὑπερηφάνειαν εἶναι τὸ στενὸν αὐτὸ θαλάσσιον χώρισμα τὸ ὁποῖον τὴν κάμνει νῆσον. Εἰς τὸ χώρισμα αὐτὸ ὑπάρχει μία γέφυρα μοναδικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν φυσικὸν φαινόμενον σχεδὸν μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον.

Ἡ γέφυρα φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχε πάντοτε. Ὄταν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἡμιάρχοι ἀκόμη καὶ ὑποχρεωμένοι νὰ φυλάττωνται πανταχόθεν, ἕνας Ἀχαιὸς βασιλεὺς—τὴν παράδοσιν ἀναφέρει ὁ Λουκιανὸς—ἔσκαψε τὸ ἰσχνὸν τμήμα τῆς γῆς τὸ ὁποῖον συνέδεε τὴν Εὐβοίαν μὲ τὴν Στερεάν, καὶ ἡ Εὐβοία ἔγινε νῆσος. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος ἡ παράδοσις ἐσώζετο, καὶ λέγεται ὅτι ὁ ἔκφυλος Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀπὸ αὐτὴν τὴν παράδοσιν ἐνεπνεύσθη τὸ μεγαλοπρεπὲς σχέδιον τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

Χαλκὶς, Φρούριον Καραμπαμπᾶ. — Σχεδ. Α. Π.

Ἐκτοτε δὲμος ἐπανειλημμένως ἐξεύχθησαν αἱ δύο ὄχθαι τοῦ πορθμοῦ διὰ γέφυρας μέχρι τοῦ 1858 ὅτε ἔγινεν ἡ πρώτη κινητὴ γέφυρα, ἐν ἀπὸ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἠθέλησε ν' ἀφήσῃ ὀπίσω του ὁ Ὄθων.

Εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γέφυρας αὐτῆς ὁ

δυστυχής βασιλεύς ηθέλησε να δώσει ξαιρετική σημασία. Ήτο η εποχή κατά την οποίαν ο δριζών έθολούτο πλέον καθ' ημέραν περισσότερο, και ήσαν από στιγμής εις στιγμήν θλιβερώτερα τα άγγέλματα από τας επαρχίας. Ο Όθων έσκέφθη ότι μία έκδρομή εις την Χαλκίδα επί τή ευκαιρία των εγκαινίων δημοσίου έργου τοιαύτης σημασίας, ήδύνατο ίσως να διαλύση όλίγα σύννεφα. Η μετάβασις προσέλαβε πανηγυρικών χαρακτήρα. Ολόκληρος ή αλλη, ο πρωθυπουργός Μιαούλης, ο υπουργός των Έσωτερικών Προβελέγγιος, ανώτεροι στρατιωτικοί και πολιτικοί υπάλληλοι έπεριβάσθησαν εις την βασιλικήν θαλαμηγόν διά να διαπλεύσουν τον Εύβοϊκόν. Άλλά την πρώτην φοράν ήσθνήσεν ο ίππος του Βασιλέως και την δευτέραν ή κακοκαιρία δεν επέτρεψεν εις την θαλαμηγόν να προχωρήση. Ο ύπασπιστής Παπατσώρης αποβιβαζόμενος έπεν εις την θάλασσαν, και ή βασιλική συνοδεία ήναγκάσθη αδόξως να επιστρέψη εις τας Αθήνας.

Η τρίτη απόπειρα έστέρθη υπό επιτυχίας, αλλά τα δυστυχήματα δεν έλειψαν. Ο νομάρχης Παπαηλιόπουλος και οι κάτοικοι παρεσκέυασαν θαυμασίαν ύποδοχην εις τον βασιλέα, και ή οικία του βουλευτού Άβέρωφ, την οποίαν ακόμη και τώρα επιδεικνύουν με υπερηφάνειαν οι Χαλκιδείς, διασκευάσθη καταλλήλως διά να δεχθή την βασιλικήν συνοδείαν.

Οι στρατιωτικοί και πολιτικοί υπάλληλοι — λέγει το άνωνυμον χρονικόν των τελευταίων ημερών της βασιλείας του Όθωνος — άνέμεναν τους βασιλείς εις την αποβάθραν μετά των παλαιών Φαλαγγιτών φουσταναλλοφόρων, και οι Ύδραίοι οι αποκαταστάθέντες εκεί μετά τον άγώνα εκ των μεγάλων οικογενειών Τομπάζη, Βουδούρη, με τό γραφικόν ένδυμά των και τό γελέκι εκ βελούδου πορφυρού.

Την οικίαν Βουδούρη αντί άνθέων, μη ύπαρχόντων κατά την εποχήν εκείνην, έστόλιζαν άλλα άνθη, αι κυρίες και αι κόραι της Χαλκίδος μεταξύ των οποίων πολλὰς διέκρινε Έλένας και Ασπασίας ο συγγραφεύς του χρονικού. Οι βασιλείς αφ ου έδέχθησαν τους επισήμους άπεσύρθησαν. Την επομένην επρόκειτο να γίνουν τα εγκαινία, μέγα γεύμα και χορός. Άλλά την νύκτα έπεσεν άφθονοτάτη χιών. Την επομένην αι κυρίες αίτινες ήρχοντο να παρουσιασθούν εις την βασίλισσαν, παρείχον θέαμα αξιοθρήνητον. Άμαζαι δεν ύπήρχον να τας προστατεύσουν, και ήναγκάζοντο να τας

Λαός Χαλκίδος. — Σχεδ. Α. Π.

σκεπάζουν οι σύζυγοι διά να μη χιονισθούν τα φορέματά των, άλλ' ο άνεμος άνήρπαξε τα καπέλλα των και ή λάσπη έσπίλωνε τα λευκά των ύποδήματα.

Εις την Χαλκίδα έγνωρίσα γηραιάν δεσποιναν ή οποία ήτο τότε δροσερά και ώραια κόρη και διετήρησε ζωηροτάτας εις την μνήμην της τας άναμνήσεις της μεγάλης εκείνης ημέρας. Την επομένην ο καιρός, χειρότερος ακόμη, δεν ηύνησε την έορτήν των εγκαινίων. Άλλ' ο βασιλεύς δεν ηθέλησε να την αναβάλη και παρέστη μέχρι τέλους ελαφρώς προστατευόμενος από τον μανδύαν της Έλληνικής του στολής.

Την νύκτα όμως ο βασιλεύς κατελήφθη υπό πυρετού και παραληρήματος. Οι Χαλκιδείς άπηλιπομένοι παριενέκλωσαν την οικίαν Άβέρωφ ζητούντες ειδήσεις περί του βασιλέως των. Ο ίατρος Λινδερμάγιερ, κατάπληκτος πρό της αποτόμου έκδρομής του πυρετού, έλήτησε την συνδρομήν των συναδέλφων του, και ο διαγγελεύς Δράκος έξυπνήσας τους ίατρούς της Χαλκίδος, τους έφερεν εις την κλίνην του άσθενούς.

Ευτυχώς περί τα ξεμερώματα ή κατάσταση του άσθενούς έβελτιώθη έπαισθητώς και

ή ήσυχία ήρχισε να επανέρχεται, όταν νέον άπρόοπτον ήλθε να προστεθή εις τας τόσας συμφοράς της έκδρομής αυτής. Εις τό δωμάτιον τό προορισθέν διά την βασίλισσαν έξεργάγη πυρκαϊά. Η Βασίλισσα άλλοφρονούσα πρό πάντων εκ του φόβου μη τό γεγονός ταράξη τον ύπνον του βασιλέως, έρρίφθη έξω από τό δωμάτιον ήμίγυμνος και εκάλεσεν εις βοήθειαν. Άλλά και ή πυρκαϊά εγκαιρώς έσβέσθη και ο βασιλεύς χωρίς ν άντιληφθή τίποτε, επέστρεψε μετά δύο ημέρας εις τας Αθήνας.

Είς ένα άρχοντικόν οίκον της Χαλκίδος διετηρούντο άναμνήσεις της εποχής εκείνης, μικρά εικόν δώρον της βασίλισσης και επιστολή αυτόγραφος του βασιλέως εύχαριστούντος τον λαόν της Χαλκίδος διά την θερμήν ύποδοχην την οποίαν του έκαμε.

***

Είναι όμως πλουσία εις κειμήλια ή πόλις αυτή, ή οποία διεδραμάτισε σπουδαίον πρόσωπον και εις τον άγώνα και επί της βασιλείας του Όθωνος.

Εις τό μικρόν της Μουσείον, ο ζήλος και ή άφοσίωσις του κ. Καϊνά, διέσωσε αρκετά και αξιόλογα άρχαία αντικείμενα. Ο ίδιος, περσπόρος άκατάβλητος, παρέχει σπουδαίας πληροφορίας περί διαφόρων άρχαιολογικών θέσεων περίε της Χαλκίδος, και αι σημειώσεις του συμπληροΰσαι άλλην σοβαροτάτην περί της πόλεως εργασίαν του ίατροϋ κ. Καλλία, δύνανται να χρησιμεύσουν ως βάσις έκτενεστερας εις τό μέλλον εργασίας.

Από την εποχήν της επαναστάσεως και τους μετέπειτα χρόνους αι άναμνήσεις και τα κειμήλια είναι βεβαίως άφθονώτερα. Ο βουλευτής Χαλκίδος κ. Σπ. Κριεζώτης, άπόγονος του Κριεζώτου και του Τζαβέλλα, είναι κάτοχος άνεκτιμήτου συλλογής έγγραφων και κειμηλίων, τα οποία προορίζει διά την Έθνολογικήν Έταιρίαν. Μία συλλογή όπλων, καταλαμβάνουσα όλόκληρον αίθουσαν οικίας άφιερωμένης εις την διατήρησιν και την έκθεσιν των κειμηλίων αυτών, είναι άνυπολογίστου αξίας, εις παρακειμένην δε αίθουσαν ύπάρχουν χρυσαί στολαί τεσσάρων αιώνων, δώρα του Αλή πασά, και πρό πάντων έγγραφα διαφωτίζοντα πλείστα σημεία της ιστορίας του άγώνος και της αποκαταστάσεως. Ιδιαιτέρως ενδιαφέρον λείψανον της συλλογής ταύτης είναι τό άποκοπέν χέρι του Κριεζώτου

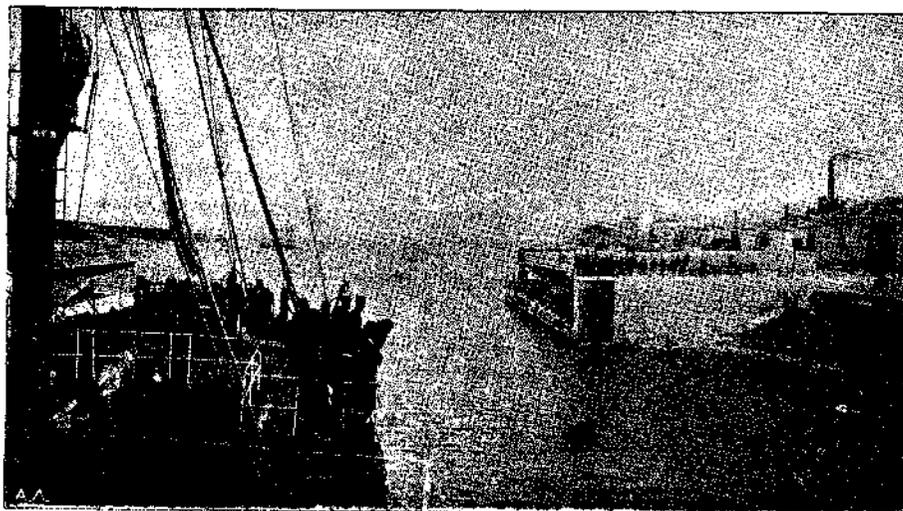
κατά την περίφημον σιάσιν, διατηρούμενον μονότι έταρχεύθη τότε κατά πρωτογενή τρόπον.

Μου έδόθη ή εύχάριστος εύκαιρία να διηγήσω με τον κ. Κριεζώτην περί της συλλογής ταύτης, προς την οποίαν τρέφει αξίαν άφοσίωσιν ο κάτοχος των, και τον ήκουσα διατεθειμένον να παραχωρήση τα άντικείμενα αυτά εις τό έθνος. Άλλ' ή έέργεια ουδ' εις αυτήν την περίστασιν έγινε, όπως δεν έγινε άλλως τε και εις πλείστας άλλας περιστάσεις. Και με όλας τας προφυλάξεις και με όλας τας φροντίδας ο χρόνος κάμνει τό έργον του. Οι επισκεφθέντες την Ζάκυνθον κατά την θλιβεράν περίοδον των σεισμών, ένθνυμούντι πόσα άληθινά κειμήλια και εικόνες άνεκτίμητα καταπλακώθησαν από τους καταρρέσαντας τοίχους.

Άλλά και εις ζωντανάς άναμνήσεις ή Χαλκίς άφθονεί. Πλησίον της ύπάρχει τό χωρίον Φύλλα, παράδοξον χωρίον έχον τό μονοπώλιον της μακροβιότητος. Μεταξύ των όλίγων κατοίκων του ύπάρχον άρκετοί οι όποιοι υπερέβησαν τον αιώνα. Και την νύκτα, όταν χειμών βαρύς στεφανώση με χιόνια τας κορυφάς των πέριε όρέων, αι γραιται γύρω εις τό τζάκι διηγούντι την ρομαντικήν ιστορίαν της συγχωρικής των ώραιάς Άννας Φρίτσου, ή οποία άγαπηθείσα από ένα Σουλτάνον έπροτίμησε να φονευθή παρά ν' άρνηθή την πίστιν της και να εισέλθη εις τό χαρέμι του.

Η ιστορία άλλως τε της Χαλκίδος, όπως και της Εύβοίας όλόκληρον, ζή πάντοτε ως σειρά άσυνδέτων παραδόσεων εις την μνήμη των γεροντοτέρων της κατοίκων. Τα παραμύθια, άφθονα εις όλην την Ελλάδα, εινε άφθονα και εις την Χαλκίδα, και εις κάθε σημείον της άρχαίας αυτής ύπάρξεως επλέχθη και μία παράδοσις. Δυστυχώς και αύται αι παραδόσεις εξατμίζονται από ήμέρας εις ήμέραν. Οι άπερχόμενοι τας παίρνουν μαζί των εις τό αλώνιον ταξείδι, και αι νέαι γενεαί έχουν πολλά τα μέσα διά των οποίων άποσπώνται από τους θρούλους των πατέρων των.

Οι Χαλκιδείς φιλόρχαιοι, οι όποιοι έφρόντισαν τόσον διά τας επιγραφάς και τα συντρίμματα των μαρμάρων της κλασικής εποχής, δεν έδωκαν προσοχήν εις τα ζωντανά μνημεία των λαϊκών παραδόσεων, και ο φολκλορισμός, ο όποιος δεν έπολιτογραφήθη ακόμη εις την Ελλάδα, δεν ηύνησε περισσότερο την Εύβοιαν. Δεν ύπάρχει λοιπόν μία συλλογή παραδόσεων και θρύλων τόπου, διά τον όποιον ή λαϊκή φαντασία ειργάσθη πολύ.

Ο Πορθμός του Ευβοίου. — Φωτογρ. Σ. Κοκκόλη.

Η παραλία της Χαλκίδος, κατά μήκος της οποίας γίνεται και ο περίπατος, δίδει τελείαν την ιδέαν των κατοίκων της πρωτεύουσας της Εύβοιας αλλά και της νήσου ολοκλήρου.

Έγινε και εις την Εύβοιαν η σωτηρία ανάμιξις των φυλών, η οποία υπό την απορροφητικήν δύναμιν του αρχικού ελληνικού χαρακτήρος, απέτέλεσε τον νεοελληνικόν τύπον. Οί έμυδρομείς, όσοι επέρασαν από την Εύβοιαν, βεβαίως αφήσαν εις αυτήν πλούσια στοιχία αίματος. Φράγκοι και Βενετοί και Τούρκοι και άλλοι δέν ξεφανίσθησαν μόνον εις τας μεγάλας πολιτικός και έθνικας παλιρροίας αί όποια έσημειώθησαν και εις τό τμήμα αυτό της ελληνικής γής. Πρὸ πάντων απορροφήθησαν, βραδέως και ασφαλώς, από τό εγγώριον στοιχείον τό όποιον έκυριάρχησεν επί τέλους, ξελεχθέν εις τόν σημερινόν Εύβοϊκόν λαόν.

Όταν ο σιδηρόδρομος, διευθυνόμενος πρὸς την Χαλκίδα, διήρχετο διά της Τανάγρας, έπρόφθασα να ίδω γυναίκα τού τόπου εκείνου της οποίας αί γραμμαι ένθύμιζαν τά κομψότατα ήλινα ειδώλια, πού αποτελούν την χαράν και την ευδαιμονίαν των φιλοτέχνων. Και όμως της Τανάγρας ο πληθυσμός υπήρξε μέχρις έσχάτων ακόμη τραχὺς και άκομψος Άλβανικός πληθυσμός, επιβληθείς εις τά άρτια λείψανα του αρχαίου λαού. Άλλά τά λείψανα εκείνα είχαν την φυσικήν απορροφητικήν δύναμιν, η οποία είναι κτήμα θεϊόν του Έλληνικού λαού, και αί γραμμαι έλεπύνθησαν και ο τύ-

πος έκομψέθη, και έστράφη πρὸς τά όπισω πρὸς την ώραιάν εποχήν πού τά θαυμάσια πρωτότυπα άπησχόλουν τούς εργάτας των ταναγραϊκών εργαστηρίων.

Τό ίδιον συνέβη και εις την Χαλκίδα. Κατά την επανάστασιν, ότε αί μετακινήσεις των ελληνικών πληθυσμῶν υπήρ-

ξαν άθρόαι, ήλθον και εις την Εύβοιαν γέα στοιχία. Όλίγον πριν, ο Βαρθόλδη εδρε τας γυναίκας εκεί τραχείας και παρημελημένας όπως και τούς άγρούς, και άργότερα ο Ραγκαβής, λημονών την λεπτότητα, την όποιαν μετεχειρίσθη μέχρι των «Απομνημονευμάτων» του, ξεφράζετο δορυμύτατα κατά των χωρικών της Εύβοιας.

Άπό τότε δέν έμειολάβησαν πολλά έτη, άλλ' έπροχώρησεν η γενική πρόοδος και εκάμεν τά θαύματά του ο πολιτισμός. Τώρα οί Χαλκιδείς άνδρες και γυναίκες, παρουσιάζονται τύποι κομψοί και ευμορφοί και ανεπτυγμένοι, παντού δέ της Ελλάδος όπου διεσπάρησαν, διετήρησαν τά συστατικά τά όποια ευρηκαν εις αυτούς οί αρχαίοι ιστορικοί και γεωγράφοι.

Ο ποιητής Φιλίσκος όμιλών περι των Χαλκιδέων της εποχής του έλεγε «χρηστών σφόδρ' έστι Χαλκίς Έλλήνων πόλις» ο δέ Δικαιαρχος μόνον εγκώμια συσσωρεύει διά τούς ανθρώπους αυτούς οί όποιοι επί των χρόνων του έδεικνυαν φυσικήν κλίσιν πρὸς τά γράμματα και ήσαν φιλαπόδημοι και αυτοί έστειλαν αποικίας εις την Μακεδονίαν, την Ιταλίαν και την Θράκην. Ένας αρχαιότατος χρησμός, αναφερόμενος εις τόν έβδομον π. Χ. αιώνα, συνιστά να προτιμάται Θεσσαλικός ίππος, γυνή από την Λακεδαίμονα και άνδρες όσοι πίνουν τό ύδωρ της παρά την Χαλκίδα Άρεθούσης πηγής.

Και αί γυναίκες δέ της Χαλκίδος κατά την αρχαιότητα εφημίζοντο ως ώραιαι, και όμιλεί περι αυτών ο Άθήναιος, και ο Θεόφρα-

στος, ο δέ Ησίοδος ειπε την Χαλκίδα καλλιγύναικον.

Εις τό καφενείον και εις τόν περίπατον και εις τας συναστροφάς, άνδρες και γυναίκες της Χαλκίδος φαίνονται ότι τείνουν να δικαιώσουν και πάλιν την φήμην την όποιαν είχαν εις την αρχαιότητα. Τό λεπτόν κλίμα εξελέπτυνε και πάλιν τό πνεύμα, και η καλωσύνη είναι άρετή κοινή. Αί γυναίκες της Χαλκίδος είναι ώραιαι ως επί τό πλείστον, και μία μεγάλη πανήγυρις αποκαλύπτει και τας χωρικός δυναμείνας να διαγωνισθούν πρὸς τας γυναίκας της πόλεως Αί Άθήναι ως πόλις κομψή και θεραπεύουσα τόν συρμόν, είναι πολύ πλησίον πλέον, και ο επισκέπτης της Χαλκίδος μεταξύ των πρώτων επιγραφών θα ίδη και μίαν μοδίστας η οποία ράπτει «Robes et manteaux».

Άλλ' ο επισκέπτης πρέπει να όμολογήσθ ότι ο συρμός των Άθηνών περνών την γέφυραν του Ευβοίου αποβάλλει τά ιδιαίτερα άθηναϊκά του χαρακτηριστικά. Αί γυναίκες της Χαλκίδος είνε ολιγώτερον επιδεικτικά και περισσότερον οικουραί. Οί μεγάλοι δρόμοι της Χαλκίδος δέν άντηχούν τόσον από θόρυβον μετάξης. Άλλ' η καλαισθησία δέν χάνει τίποτε. Έπαρχιώται οί Χαλκιδείς έχουν κάποιον συμπαθητικόν μέτρον και διά την κομψότητα και διά την εκδειξίν των.

Με τας Άθήνας άλλως τε πλησιάζουν άνδρες και γυναίκες διά του ιδιαιτέρως ειρωνικού, λεπτός ειρωνικού των πνεύματος. Η ει-

ρωνία έδημιούργησεν ώραίους τύπους εις την Χαλκίδα με τούς όποιους διασκεδάζει ο λαός της, και είναι αδύνατον να επισκεφθή κανείς την πόλιν και να μην άκούσθ την περιγραφην ενός αστρονόμου Σαμίου, ο όποιος υπήρξεν η απόλαυσις των Χαλκιδέων, και την ιστορίαν των δύο λεμβούχων της, του Άρμόδιου και του Άριστογέιτονος, οί όποιοι συγκύριοι μιάς λέμβου διά την ιδιοκτησίαν της οποίας διαρκώς έφιλονείκουν, πολλάκις άνέτρεψαν τό μοναδικόν αυτό κτήμα των και έρριψαν τούς επιβάτας του εις την θάλασσαν.

Η Χαλκίς προσγγίσασα διά του σιδηρόδρομου εις τας Άθήνας, δέν είναι πλέον η πόλις διά την όποιαν έπρεπε κανείς να διαπλεύσθ δύο κόλπους και ένα πέλαγος, η να ταλανισθί μέσα εις αποτρόπαιον λεωφορείον, δια να την επισκεφθί.

Τώρα η Χαλκίς είναι προάστειον των Άθηνών, και μάλιστα προάστειον εκλυσιτικώτατον. Και δέν υπάρχει άμφιβολία ότι πολύ γρήγορα τούς Άθηναίους θα τραβήξθ πρὸς την καλοκαιρινήν Χαλκίδα η δροσιά του Ευβοίου και η πρασιναδα των φυτειών της, και τά ψάρια του πορθμού και τό μυστήριον της πόλεως, μολονότι η μανία των κατεδαφίσεων έξορίζει σιγά σιγά από την πόλιν ο τι της είχαν αφήσει ακόμη έως τώρα η ιστορία της, αφήνουσα μόνον τό στίγμα των φυλακῶν, ύβριν κατά της πόλεως και της χώρας ολοκλήρου και του αιώνος μας.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΜΟΠΕΛΟ

Όραία γυναίκα, τό τρελλό τό γέλιο σου διαβαίνει
Σά μάταιος ήχος και σκορπᾷ κι' ούτε μιά ήχώ ξυπνᾷ,
Στήν ακατάδεχτη καρδιά πού άγάπη τηνε δένει
Με άδῶα χαμόγελα βουβά :

Με αυτά πού δείχνουνε χαρά, με κάποια πού σκεπάζουν
Τόν πόνο τους άμίλητον οί ευγενικές ψυχές,
Μ' εκείνα πού μαραινόνται κρυφά και ξεθωριάζουν
Σ' αρχαίες εικόνες σκοτεινές,

Και μ' όσα ακόμα ούτε άλαφρά δέ σκίζουνε τά χείλη
Κι' αστράφτουν μόνο σῶν ματιῶν βαδνά τή σιγαλιά
Όσάν ι' άντιφεγγίσματα πού απλώνονται τό δέλι
Στήν πελαγήσιαν έρημιά.

ΑΛΚΥΟΝΕΣ

Ὡ ἀλκύνες ποῦ γιὰ σᾶς ἡ ἀπανεμιὰ μακραίνει
Τὸ κῆμα καὶ τὴν καταχνιὰ γιὰ λίγο ἀπ' τοὺς γιालούς,
Πάνω ἀπ' τὴ χειμωνιάτικη τὴ γύμνια, ὃ ὄλα φαίνει
Τὴ χάρη της μὴν ἀνοιξὴ γλυκεῖα χωρὶς ἀνθούς.

Ὀλημερὶς κ' ὀλονυχτὶς ἡ τρικυμιὰ γυροῦσε
Κουρσεύοντας στὰ πέλαγα, κ' ἐδῶθε στίς στερεῆς
Χιτυπῶντας δπου ἡ Μοῖρα μας τυφλὰ τὴν ὀδηγοῦσε,
Ἐπνεγε ἀγάπες γύρω μας κ' ἐγκρέμιζε φώληές.

Ἀχαρά μᾶτια ὡς κλάιρονε τὰ σκόρπια τὰ συντρίμια
Μὰ ἐγὼ ποῦ ξέρω ταπεινὸς πῶς εἶνε ὁ στεναγμός,
Πῶς εἶνε μάταιη κραυγὴ μονάχα κ' ἡ βλαστήμια,
Ἐοᾶς πουλιά, ποῦ πάντοτε πετᾶτε πρὸς τὸ φῶς,

Παρακαλῶ σας, σὺν ξεχνᾶ με τόσα νὰ συντρίβη
Καὶ τῆς ψυχῆς μου τὰ φτερὰ ἢ ἄγρια ἢ τρικυμιὰ,
Ἐοεῖς μαζί σας πᾶστε τὴν μακρὰ ἀπ' τὴ στείρα θλίψη
Κι' ἀπ' τὰ ναύαγια, σὴ γλαυκὴ ν' ἀράξη ξαστεριά.

Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ

Μιά φωτισμένη σιγαλιά, ποῦ σὲ βουβὸ μεθύσι
Μέσα της ὄλα κοίτονται στὸν ἥλιο ναρκωμένα,
Ἀπὸ τὰ δέντρα ὡς τὴ φτωχὴν ἀράχνη πῶχει στήσει
Τὰ δάχτυλα της σὶ ἀκίνητο κλωνάρι ἀγνοῦφασμένα.

Ὁ κάμπος πέρα ἀπλώνεται με τὰ χρυσὰ του στάχνα
Καὶ τὸ λβᾶδι, ποῦ περνοῦν ἀργὰ τὰ ὄκνα τὰ βῶδια,
Κι' ἀστράφτει ἐδῶ ὁ σιρωτὸς γιालὸς κάτω ἀπ' τὰ κούφια βράχια,
Ὀλη εἰσὺ, πλάση, ἀτάραχη στοὺς γάμους καὶ στὰ ξόδια.

Ἐάφνω με μᾶς ἀχολογοῦν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ φύλλα,
Κ' ἡ κοιμισμένη ἢ ἐρημιὰ ξυπνᾶ σὸ μῆνυμά τους,
Σκορπιέται σὶ ἄτρεμα νερὰ παντοῦ μὰ ἀνατριχίλα,
Κι' ἀργοδιαβαίνουν οἱ Θεοὶ με τ' αὐλο περασμά τους.

Πέθανε ἡ πίστη μοναχά, μὰ τῶν Θεῶν ἡ χάρη
Τὸ δρόμο σου τὸν ἄπιστο κ' εἶτοι φυλάει, διαβάτη.
Στὸ δάσος μέσα τ' ἄγιο τους θὰ βρῆς προσκυνητᾶρι
Καὶ σὲ βωμό τους ἄχτιστο σὲ πάει τὸ μονοπάτι.

Πάντα οἱ καλόγνωμες Θεὸς γυρίζουν στὰ ποτάμια
Κ' οἱ Σάτυροι κρυφτοῦσαν καὶ πονηρὰ γελοῦνε,
Ἐν ᾧ στοὺς ὄχιους γέροννε τ' ἁρμονικὰ καλάμια
Καὶ σιγοφιθυρίζοντας τὸν Πᾶνα ὑμολογοῦνε.

Ἐωδιὲς σκλαβίωνουν στοὺς κορμούς τῶν δέντρων μέσα οἱ φλοῦδες,
Τοῦ γέρικου τοῦ πλατάνου ἢ κουφάλια στοιχειωμένη,
Κι' ὄσες τὸ Μᾶη δλόγυρα σὲ κρίνους πεταλοῦδες,
Τόσα πετοῦνε πνεύματα κ' ὁ ἔρωτας τὰ δένει.

Μὰ σκῆψε ἐσὺ σὲ μιὰ πηγὴ ποῦ ἀλγοαριὲς καὶ σκῆνοι
Τὴν κρύβουν καὶ στίς νύφες της, προσκυνητῆ, δεῆσου
Νὰ σιάζονε παντοεινὰ τὴ φωτεινὴ γαλήνη
Ποῦ ὄλα τὰ σκέπει γύρω μας, καὶ μέσα στήν ψυχὴ σου.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ἀνάμεσα εἰς συντρίμματα καὶ ἐρείπια, λείψανα παλαιᾶς κατοικίας ἀνθρώπων ἐν μέσῳ ἀγριοσκῶν, μορεῶν με ἐρυθροὺς καρπούς, εἰς ἔρημον τόπον, ἀπόκημον ἀκτὴν πρὸς μίαν παραλίαν βορειοδυτικὴν τῆς νήσου, ὅπου τὴν νύκτα ἐπόμενον ἦτο νὰ βγαίνουν καὶ πολλὰ φαντάσματα, εἶδωλα ψυχῶν κουρασμένων, σκιαὶ ἐπιστρέφουσαι, καθὼς λέγουν, ἀπὸ τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, ἀφήνουσαι κενὰς οἰμογὰς εἰς τὴν ἐρημίαν, θρηνοῦσαι τὸ πάλαι ποτὲ πρόσκαιρον σιηνῶμά των εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον — ἐκεῖ ἀνάμεσα ἐσώζετο ἀκόμη ὁ ναῖσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Δὲν ὑπῆρχε πλέον οἰκία ὀρθή, δὲν ὑπῆρχε στέγη καὶ ἄσυλον, εἰς ὄλον τὸ δροπέδιον ἐκεῖνο, παρὰ τὴν ἀπορρώγα ἀκτὴν. Μόνος ὁ μικρὸς ναῖσκος ὑπῆρχε, καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναῖσκου ὁ Φραγκούλης Κ. Φραγκούλης εἶχε κτίσει μικρὸν ὑπόστεγον, καλύβην μᾶλλον ἢ οἰκίαν, λαβῶν τὴν ξυλείαν, ὁσην ἠδυνήθη νὰ εἴρη, καὶ τινὰς λίθους ἀπὸ

τὰ τόσα τριγύρω ἐρείπια, διὰ νὰ στεγάζεται προχείρως ἐκεῖ καὶ καπνίζῃ ἀκατακρίτως τὸ τσιμποῦκι του, με τὸν ἠλέκτρινον μαμόν, ἔξω τοῦ ναοῦ, ὁ φιλέρημος γέρον.

Ὁ ναῖσκος ἦτο ἰδιόκτητος πρᾶγμα σπάνιον εἰς τὸν τόπον, λείψανον παλαιοῦ θεσμοῦ ἦτον κτήμα αὐτοῦ τοῦ γέροντος Φραγκούλα. Ὁ ἀξιότιμος πρεσβύτες, φέρων ὄλα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα προεστοῦ, ὄραϊον φέσι τοῦ Τουνεζίου, ἐπανοβράκι τσόχινον, με ζώνην πλατεῖαν κεντητὴν, μακρὰν τσιμπούκαν με ἠλέκτρινον μαμόν, καὶ κρατῶν με τὴν ἀριστερὰν ἠλέκτρινον μακρὸν κομβολόγιον, δὲν ἦτο καὶ πολὺ γέρον, ὡς πενήνταπέντε χρόνων ἀνθρώπος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν ἀρχαιότεραν καὶ πλέον γνησίως αὐτόχθονα οἰκογένειαν τοῦ τόπου. Ἦτον ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εὐσταλής, ὑψηλός, λεπτὸς τὴν μέσην, μελαχροινός, με ἄδρους χαρακτήρα τοῦ προσώπου, δασεῖς ὄφρυς, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ὀγκώδη ρίνα, χονδρὰ χεῖλη προέχοντα.

Ἡγάπα πολὺ τὰ μουσικὰ τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ, ὑπῆρξε δὲ μὲ τὴν χονδρὴν ἀλλὰ παθητικὴν φωνὴν του ψάλτης καὶ τραγουδιστῆς εἰς τὸν καιρὸν του μέχρι γήρατος.

Τὴν Σινωίραν, ὠραίαν νέαν, λεπτοφυῆ, λευκοτάτην, τὴν εἶχε νυμφευθῆ ἀπὸ ξρωτα. Ἦδη εἶχε συζήσει μαζί της ὑπὲρ τὰ εἴκοσι πέντε ἔτη, καὶ εἶχεν ἀποκτήσει τέσσαρας υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Ἀλλὰ τώρα, εἰς τὴν οὐδὸν τοῦ γήρατος, δὲν συνέζη πλέον μαζί της.

Εἶχε χωρίσει ἀπαξ ἤδη, ἀφοῦ ἐγεννήθησαν τὰ τέσσαρα πρῶτα παιδιά, δύο υἱοὶ καὶ δύο θυγατέρες· ὁ πρῶτος οὗτος χωρισμὸς διήρκεσεν ἐπὶ τινὰς μῆνας. Εἶτα ἐπῆλθε συνδιαλλαγή καὶ συμβίωσις πάλιν. Τότε ἐγεννήθησαν ἄλλα δύο τέκνα, υἱὸς καὶ θυγάτριον. Εἶτα ἐπῆλθε δευτέρος χωρισμὸς, ὑπὲρ τὸ ἔτος διαρκέσας. Μετὰ τὸν χωρισμὸν, δευτέρα συνδιαλλαγή. Τότε ἐγεννήθη ὁ τελευταῖος υἱός. Ἀκολούθως ἐπῆλθε μακρὸς χωρισμὸς μεταξὺ τῶν συζύγων. Ὁ τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς, μετὰ πολλὰς ἀγόνους ἀπολείρας συνδιαλλαγῆς, διήρκει ἤδη ἀπὸ τριῶν ἑτῶν καὶ ἡμίσεως. Δὲν ἦτο πλέον φόβος νὰ γεννηθοῦν ἄλλα τέκνα. Ἡ Σινωίρα ἦτον ὑπερτεσσαρακοντούτης ἤδη.

***

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, τῆς 13 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 186... ἐκάθητο μόνος, ὀλομόναχος, ἔξω τοῦ ναῖσκου, εἰς τὸ προαύλιον, ἐμπροσθεν τῆς καλύβης τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει, ἐκάπνιζε τὸ τσιμποῦκι του, καὶ ἔρρέμβαζεν. Ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸν λουλᾶν ἀνέθρωςκε καὶ ἀνέβαινε εἰς κνανοὺς κύκλους εἰς τὸ κενόν, καὶ οἱ λογισμοὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφαίνοντο νὰ παρακολουθοῦν τοὺς κύκλους τοῦ καπνοῦ, καὶ νὰ χάνωνται μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἀχανές, τὸ ἀπειρον. Τί ἐσκέπτετο;

Βεβαίως, τὴν σύζυγόν του, μὲ τὴν ὁποίαν ἦσαν εἰς διάστασιν, καὶ τὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα σπανίως ἐβλεπεν. Ἐσχάτως τοῦ εἶχον παρουσιασθῆ, πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν του, καὶ οἰκονομικαὶ στενοχωρία. Ὁ Φραγκούλας ἦτο μεγαλοκτηματίας. Εἶχε παμπόλλους ἐλαιῶνας, ἀμπέλικα ἀρκετά, καὶ χωράφια ἀμέτρητα. Μόνον ἀπὸ τὸν ἀντίσπορον τῶν χωραφίων ἤμποροῦσε νὰ μὴν ἀγοράζῃ ψωμὶ δι' ὅλου τοῦ ἔτους, αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του. Οἱ δὲ ἐλαιῶνες, ὅταν ἐκαρποφόρουσαν, ἔδιδον ἀρκετὸν εἰσόδημα. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἰργάζετο ποτὲ μόνος του, τὰ ἔξοδα «τὸν ἔτρωγαν»! Εἶτα αὐξανόμενης τῆς οἰκογενείας, συνηξάνοντο καὶ αἱ

ἀνάγκαι. Καὶ ὅσον ἠῤῥξανον τὰ ἔξοδα, τόσον τὰ ἔσοδα ἠλαττοῦντο. Ἦλθαν «δυστυχευμένες χρονιές», ἀφορία, συμφοραὶ, θεομηνίαι. Εἶτα, διὰ πρῶτην φορὰν, ἔλαβεν ἀνάγκην μικρῶν δανείων. Δὲν ἐφανιάζετο ποτὲ ὅτι μία μικρὰ κάμπη ἀρκεῖ διὰ νὰ καταστρέψῃ ὀλόκληρον φουτεῖαν. Ἀπηυθύνθη εἰς ἓνα τοκογλύφον τοῦ τόπου.

Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν ἄνθρωποι «φερτοί», ἀπ' ἔξω, καὶ διὰν κατέφυγον εἰς τὸν τόπον, ἐν ὄρα συμφορᾶς καὶ ἀνεμοζάλης, κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν ἢ κατὰ τὰ ἄλλα κινήματα τὰ πρὸ αὐτῆς, ἀρχομένης τῆς ἑκατονταετηρίδος, κανεὶς δὲν ἔδωκε προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς αὐτούς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἐντόπιοι εἶχον ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν εἰς τὰ κτήματα, οὗτοι, οἱ ἐπῆλυδες, ὡς πράττουσιν ὅλοι οἱ φύσει καὶ θέσει Ἑβραῖοι, ἔδωκαν ὅλην τὴν σημασίαν καὶ τὴν προσοχὴν των εἰς τὰ χρήματα. Ἦνοιξαν ἐργαστήρια, μαγαζεῖα, καὶ ἐμπορεύοντο, καὶ ἐχρηματίζοντο. Εἶτα ἦλθεν ὄρα, ὅπως καὶ τώρα καὶ πάντοτε συμβαίνει, ὁπότε οἱ ἐντόπιοι ἔλαβον ἀνάγκην τῶν χρημάτων, καὶ τότε ἤρχισαν νὰ ὑποθηκεύουν τὰ κτήματα. Ἐωσότου παρήλθε μία γενεά, ἢ μία καὶ ἡμίσεια, καὶ τὰ χρήματα ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς δανειστάς, συμπαραλαβόντα μετ' ἑαυτῶν καὶ τὰ κτήματα.

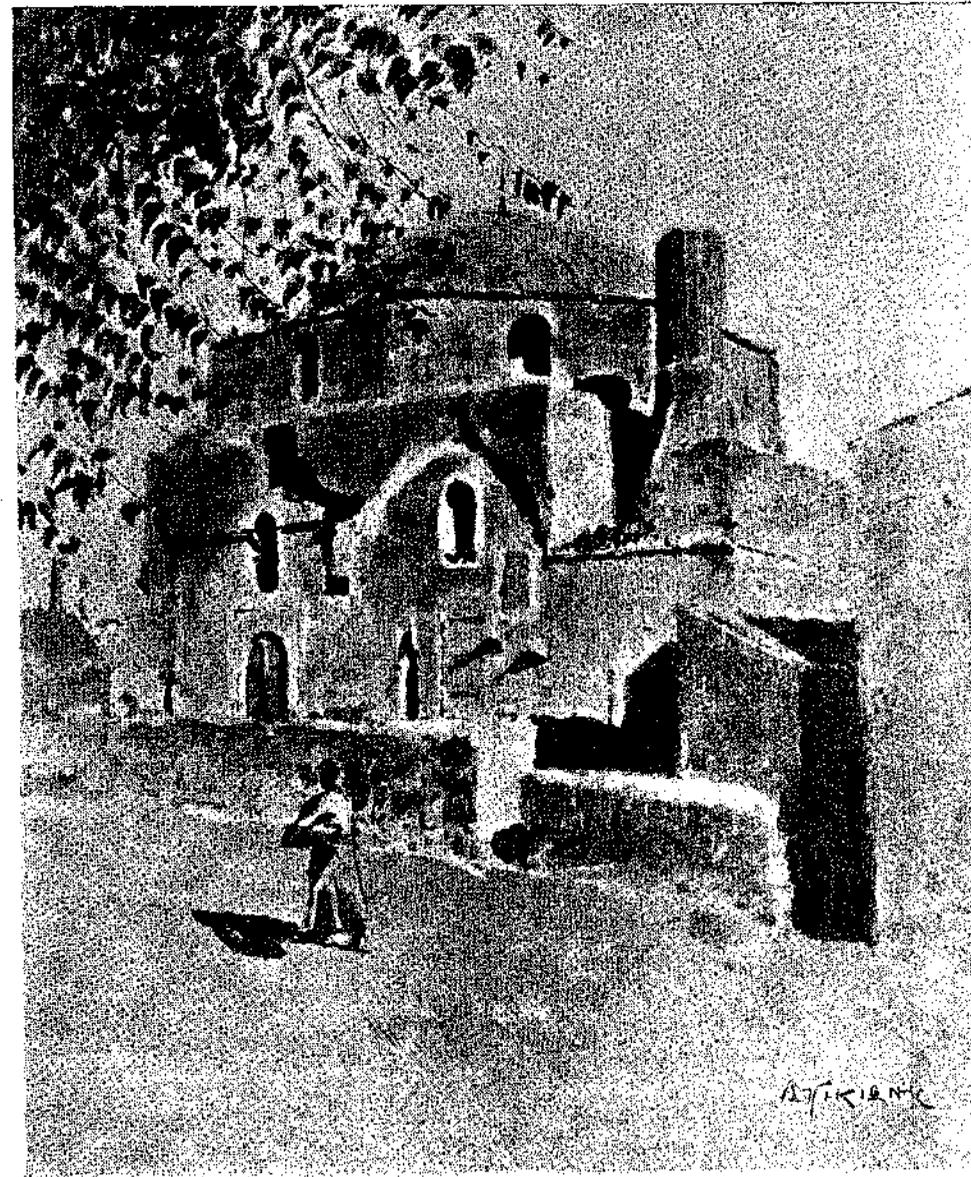
Ἐως τότε δὲν εἶχε συλλογισθῆ τοιαῦτα πράγματα ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας, οὔτε τὸν ἔμελε ποτὲ του περὶ χρημάτων. Ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων, εἶχε λάβει ἀνάγκην καὶ δευτέρου καὶ τρίτου δανείου, καὶ οἱ δανεισταὶ προθύμως τοῦ ἔδιδαν, ἀλλ' ἀπῆτουν νὰ τοὺς καθιστῶ ὑπέγγυα τὰ καλλίτερα κτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον εἶχε, κατ' αὐτὸν ἐκτιμητὴν, δεκαπλασίαν ἀξίαν τοῦ ποσοῦ τοῦ δανειζομένου. Πλὴν φεῦ! αὐτὸς δὲν ἦτον ὁ μόνος καυμὸς του...

Ὁ Φραγκούλης Φραγκούλας δὲν ἐφόρει πλέον τὸ ὠραῖον του μαῦρον φέσι, τὸ τουνεζιάνικον ἔφερεν οἰκιακὸν μαῦρον σκοῦφον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλ' εὐρίσκετο σήμερον εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐὰν τὸν συνηντῶμεν τὴν προτεραίαν εἰς τὴν ἀγοράν, κάτω εἰς τὴν πολίχνην, θὰ ἐβλέπομεν ὅτι εἶχε βάλει μαῦρον τὸ φέσι του... Εἶχε πρόσφατον πένθος.

***

«Ἄχ! Τάχασα, τὸ καυμένο μ', τὸ εὐάγωγο, τάχασα»!

Ὁ γέρο-Φραγκούλης ἐστέναζε, καὶ εἶχε δίκαιον νὰ στενάξῃ. Τὸ καλλίτερον κοράσιόν του, τὸ τρίτον, τὸ μικρότερον, δεκατετραετὲς μόλις

τὴν ἡλικίαν—τὸ ὁποῖον εἶχε γεννηθῆ κατά τι διάλειμμα ἔρωτος μεταξὺ δύο χωρισμῶν, τοῦ εἶχεν ἀποθάνει πρὸ ὀλίγων μηνῶν.

Καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν Παναγίαν, διὰ τὰ κλαύση καὶ τὰ πῆ τὸν πόνον του. Ἦτον κτήμα του ὁ ναύσκος τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας. Τὸ ἐκκλησιδίων ἦτον εὐπρεπέστατον, ὡραία στολισμένον καὶ εἶχε καλὰς εἰκόνας· καὶ μάλιστα τὴν φερώνυμον τὴν γλυκεῖαν Παναγίαν τὴν Πρέκλαν. Σκαλιστὸν χρυσομένον τέμπλον, πολυέλεον καὶ μανουάλια δρεχάλκινα, κανδήλια ἀργυρᾶ. Ἐφερε πάντοτε ὁ ἰδιοκτήτης μαζί του τὴν βαρεῖαν ὑπερμεγέθη κλεῖδα τῆς θύρας τῆς στερεᾶς, καὶ δὲν ἔλειπε συχνὰ νὰ ἐπισκέπτεται τὴν Παναγίαν του ἱερόσουλός εὐτυχῶς κανεὶς ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀναφανῆ εἰς τὰ μέρη αὐτά.

Ἦτον ἡ προπαραμονὴ τῆς ἑορτῆς, ὅτε θὰ ἐτελεῖτο πανηγυρὶς εἰς τὸν ναῦσκον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως. Θὰ ἤρχοντο ἀπὸ τὸν τόπον πολλοὶ οἰκογένειαι καὶ ἄτομα, δωδεκάδες τινὲς προσκυνητῶν καὶ πανηγυριστῶν, καὶ ὁ Παπανικόλας, ὁ συμπέθερός του. Εἰς τὸν Παπανικόλαν ὁ Φραγκούλας εἶδεν διὰ τὸν κόπον του ἐν τάλληρον, περιπλέον δὲ εἰσέπραττον ὁ παπᾶς διὰ λογαριασμὸν του τὰς δεκάρας, ὅσας εἶδεν αἱ γυναῖκες «διὰ τὰ γράφουν τὰ ὀνόματα» ἢ τὰ «ψυχοχάρτια».

«Ὅλα τ' ἄλλα, προσφοράς, ἀρτοκλασίας, πώλησιν κηρίων, κτλ. τὰ εἰσέπραττον ὁ Φραγκούλας ὡς εἰσόδημα ἰδικόν του...

Καὶ τώρα τοὺς ἐπερίμενε νὰ ἔλθουν πάλιν... καὶ ἀνελογίζετο πῶς ἄλλοτε, ὅταν ἦτον νέος ἀκόμη, μετὰ τὸν πρῶτον χωρισμὸν ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, ἡ πανηγυρὶς αὐτῆ τῆς Παναγίας τῆς Κοιμήσεως ἔγινεν ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐπέλθῃ συνδιαλλαγή μετὰ τῆς γυναίκος του. Κατόπιν τῆς συνδιαλλαγῆς ἐκεῖνης ἐγεννήθη ὁ τρίτος υἱός, καὶ τὸ Κουμπῶ, τὸ θυγάτριον τὸ ὁποῖον ἐθρήνει τώρα ὁ γέρο-Φραγκούλας.

«Γώχασα τὸ καῦμένο μου, τὸ εὐάγωγο, τῶχασα!»

«ὦ, δὲν ἔλπιετο τώρα τὸσον πολὺ τὸν ἀπὸ τῆς γυναίκος του χωρισμὸν—τὴν ὁποίαν ἄλλως τρυφερῶς ἠγάπα—ὅσον ἐθρήνει τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν ἐκείνην τῆς κορασίδος, τὴν ὁποίαν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἠλπίζε μόνον νὰ ἐπανέρῃ. Καὶ κατενύσσετο πολὺ ἡ καρδιά του κ' ἐθλίβετο... Καὶ ἀνελογίσθη ὅτι τὸ πάλαι ἐδῶ, οἱ χριστιανοί, ὅσοι ἦσαν ὡς αὐτὸς τεθλιμμένοι, εἰς τὸν ναῦσκον αὐτὸν τῆς Παναγίας τῆς Πρέκλας, ἤρχοντο τὰς ἡμέρας αὐτὰς

νὰ εὐρωσι, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ ἄσματος, ἀναφυγὴν καὶ παραμυθίαν... Τὸν παλαιὸν καιρὸν, πρὸ τοῦ εἰκοσιένου, ὅταν τὸ σήμερον ἔρημον καὶ κατηρειπωμένον χωρίον ἐκατοικεῖτο ἀκόμη, ὅλοι οἱ κάτοικοι καὶ τῶν δύο ἐνοριῶν ἤρχοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Πρέκλας, ὅστις ἦτο ἄλλοιὸν παρεκκλήσιον, ν' ἀκούσωσι τὰς ψαλλομένας Παρακλήσεις, καθ' ὅλον τὸν Δεκαπενταύγουστον.

Ἄφησεν εἰς τὴν ἄκρην τὸ τοιμποῦκι, τὸ ὁποῖον εἶχε σβύσει ἤδη ἀνεπαισθήτως, ἐν μέσῳ τῆς ἀλλοφροσύνης καὶ τῶν ρεβασμῶν τοῦ καπνιστοῦ, καὶ ἀκονσίως ἤρχισε νὰ ὑποψάλλῃ.

Ἐλεγε τὸν Μέγαν Παρακλητικὸν κανόνα τὸν εἰς τὴν Παναγίαν, ὅπου διεκτραγωδοῦνται τὰ παθήματα καὶ τὰ βίβασα μιᾶς ψυχῆς: Καὶ τὴν σειρὰν ὅλην τῶν κατανοητικῶν ὕμνων, ὅπου εἰς βασιλεὺς Ἕλληνας, διωγμένους, πολεμημένους, στενοχωρημένους, ἀπὸ Λατίνους καὶ Ἀραβας καὶ τοὺς ἰδικούς του, διεκτραγωδεῖ πρὸς τὴν Παναγίαν τοὺς ἰδίους πόνους του, καὶ τοὺς διωγμοὺς ὅσους ὑπέφερεν ἀπὸ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει «νέφη».

Εἶτα, κατὰ μικρὸν, ἀφοῦ εἶπεν ὅσα τροπάρια ἐνθυμεῖτο ἀπὸ στήθους, ὕψωσεν ἀκονσίως τὴν φωνήν, καὶ ἤρχισε νὰ μέληται τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο:

*« Ἀπόστολοι ἐκ περάτων
συναθροισθέντες ἐνθάδε,
Γεθοσημανῆ τῷ χωρίῳ,
κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα.
Καὶ σὺ, Υἱὲ καὶ Θεέ μου,
παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα. »*

***

... Καὶ εἶτα προσέτι, παρεκάλει διὰ τοῦ ἄσματος τὴν Παναγίαν, νὰ εἶνε μεσίτρια πρὸς τὸν Θεόν, «μὴ μοῦ ἐλέγῃ τὰς πράξεις, ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων...» «ὦ, αὐτὸ εἶχε τὴν δύναμιν καὶ τὸ προνόμιον νὰ κάμνῃ πολλὰ ζεύγη ὀφθαλμῶν νὰ κλαίωσι, τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔκλαιον ἀκόμη ἐκούσια δάκρυα ἐκ συναισθήσεως...»

Ὁ γέρο-Φραγκούλας ἐπίστευε καὶ ἔκλαιεν... «ὦ, ναί, ἦτον ἄνθρωπος ἀσθενῆς ἠγάπα καὶ ἡμάρτανε καὶ μετενόει... Ἠγάπα τὴν θρησκείαν, ἠγάπα καὶ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ἐπόθει ἀκόμη τὸν σύζυγόν του βίον, ἐπόθει καὶ τὸν βίον τὸν μοναχικόν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἶχεν ἀγαπήσει ἐξ ὅλης καρδίας τὴν Σινιωρίτσαν του... καὶ τὴν ἠγάπα ἀκόμη. Ἄλλ' ὅσον τρυφερὸς ἦτο εἰς τὸν ἔρωτα, τὸσον εὐε-

πίφορος εἰς τὸ πείσμα, καὶ τὸσον γοργὸς εἰς ὀργήν. «ὦ! ἀτέλειαι τῶν ἀνθρώπων.»

Τώρα, εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους, εἶχε γνωρίσει ἀκόμα καὶ τὴν οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, τὸ παράπονον τῆς ξεπεσμένης ἀρχοντιᾶς, τὰς πιέσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν τοκογλύφων. «Τὸ διάφορο, κεφάλι! τὸ διάφορο, κεφάλι!» Ἐπὶ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἦτο ἀφορία, αἱ ἐλαῖαι δὲν ἐκαρποφόρησαν· ὁ καρπὸς εἶχε προσβληθῆ ἀπὸ ἄγνωστον ἀσθένειαν, διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἰδιοκτητῶν. Εἶχαν κίτρινοι καὶ μαυρίσει αἱ ἐλαῖαι, καὶ ἦσαν γεμάται ἀπὸ βούλες, καὶ εἶχαν πέσει ἀκαιρα. Τόσα «ὑποστατικά», τόσα «μουλκία», τόσο «βιὸς», ἀγύριστα κτήματα, σχεδὸν τοιφλίκια, ἠπειλοῦντο νὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας τῶν τοκογλύφων.—Ἐγέννα ἡ ὄχι ἡ γῆ, ἐκαρποφόρου ἡ ὄχι τὰ δένδρα, ὁ τόκος δὲν ἔπαυε. Τὰ κεφάλαια «ἔτικτον». Ἐπαυσε νὰ τίκῃ ἡ γόνιμος (ὅπως λέγει ὁ Ἅγ. Βασίλειος), ἀφοῦ τὰ ἄγωνα ἤρχισαν κ' ἐξηκολούθουν νὰ τίκουν...

Ἄνελογίζετο αὐτὰ, κ' ἔκλαιεν ἡ ψυχὴ του. Δὲν ἠλπίζε πλέον, οὔτε ἠύχετο σχεδόν, νὰ ἤρχετο ἡ Σινιωρίτσα αὐρίον, εἰς τὴν πανηγυριν, ὅπως ἤρχετο τακτικὰ κάθε χρόνον, ἄλλοτε, ὅταν ἦσαν «μονοιασμένοι»—ὅπως εἶχεν ἔλθει καὶ ἀπαξ, εἰς καιρὸν ὁποῦ εὐρίσκοντο χωρισμένοι, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν... Τώρα μόνον ἡ ψυχὴ τῆς Κούμπως, τῆς ἀθῶως μικρᾶς παρθένου, εἶθε νὰ παρίστατο ἀοράτως εἰς τὴν πανηγυριν, ἀγαλλομένη.

«ὦ! ἄλλοτε, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, πρὶν γεννηθῆ ἀκόμη ἡ Κούμπω—ναί, ἡ Παναγία εἶχε δωρήσει τὸ ἄβρον ἐκεῖνο ἄνθος εἰς τὸν Φραγκούλην καὶ τὴν Σινιωρίαν, καὶ ἡ Παναγία πάλιν τὸ εἶχε δρέψῃ καὶ τὸ εἶχεν ἀναλάβει πλησίον της, πρὶν μολυνθῆ ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν ματαίων τοῦ κόσμου... Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἶχε συμβῆ ὁ πρῶτος χωρισμὸς, τὸ πρῶτον πείσμα, τὸ πρῶτον κίκωμα μεταξὺ τῶν συζύγων. Καὶ ὁ Φραγκούλης, θυμῶδης, δξύχολος, δομιῦς, εἶχεν ἀναβῆ, ὅπως τώρα, ἀπὸ τὴν πολίτην τὴν κατοικημένην εἰς τὸ παλαιὸν χωρίον τὸ ἔρημον, τοῦ ὁποῖου ἐσώζοντο τότε ἀκόμη ὀλίγισται οἰκίαι, καὶ δὲν ἦτο ἐρείπιον ὅλον, ὅπως σήμερον. Καὶ καθὼς τώρα, εἶχεν ἔλθει δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Πρέκλας, ἐκάθητο δὲ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναῦσκου κ' ἐκάπνιζε τὸ μακρὸν τοιμποῦκι μετὰ τὸ ἠλέκτρινον ἐπιστόμιον. Πλὴν τότε τὸ φέσι του ἦτο κατακόκκινον, καὶ τώρα ἐρόρει μαῦρον σκοῦφον... Καὶ τότε ὁ

Φραγκούλης ἦτον σαράντα χρόνων, καὶ τώρα ἦτον πενήνταπέντε. Τότε ἔτρεφε πείσμα καὶ χολήν, ἀλλ' εἶχε πολὺ περισσότερον καὶ βαθύτερον συζυγικὸν ἔρωτα, καὶ μόνον νύξιν ἠθέλην ἦτον ἔτοιμος νὰ συγχωρήσῃ καὶ ν' ἀγαπήσῃ... Ἄλλὰ τώρα δὲν ἔχει πλέον οὔτε πείσμα σχεδόν οὔτε ὀργήν, ἠγάπα τὴν Σινιωρίαν, τὴν ἐπόνει, ἀλλ' ἔκλαιε πολὺ περισσότερον διὰ τὸ θυγάτριόν του, τὸ Κουμπῶ, «τὸ καῦμένο, τὸ εὐάγωγο!»

Ἐκείνην τὴν φορὰν, ὁ παπᾶ-Νικόλας, ἅμα ἔφθασε τὴν παραμονήν, ἀκολουθούμενος ἀπὸ πλῆθος προσκυνητῶν διὰ τὴν πανηγυριν, ἐστάθη πλησίον τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, παρὰ τὴν γωνίαν, καὶ τοῦ εἶπε μυστηριωδῶς:

—Θάχης μουσαφιρίκια, θαρρῶ.

—Τί τρέχει, παπᾶ; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ Φραγκούλας, ὅστις ἐμάντευσε πάραυτα.

—Θὰ σοῦ ἔλθῃ τ' ἀσκέρι... Κύτταξε, Φραγκούλη, φρόνιμα, χωρὶς πείσματα.

Ὁ παπᾶς, ἀσκέρι λέγων, ἐνοοοῦσε προφανῶς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Φραγκούλα· ἀλλὰ τάχα μόνον τὰ παιδιά τὰ δύο μεγαλύτερα ἐκ τῶν τεσσάρων;—καθόσον τὰ ἄλλα δύο τὰ μικρὰ, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ κουβαληθοῦν εἰς διάστημα τριῶν ὡρῶν ὁδοπορίας χωρὶς τὴν μητέρα των. Ὁ Φραγκούλης ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῆ.

—Θάρρη μαζί κ' ἡ μάνα τους;

—Βέβαια... πιστεύω, εἶπεν ὁ παπᾶς.

***

Τῷ ὄντι, ὅταν ἐβράδυνασε καλά, καὶ ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ, ἡ κυρὰ Σινιωρίαν ἦλθε, μαζί μετὰ τὴν γραῖαν μητέρα της, καὶ μετὰ τὰ τέσσαρα παιδιά της, ἐν συνοδείᾳ καὶ ἄλλων προσκυνητριῶν, γειτονισσῶν ἢ συγγενῶν της. Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν δὲν εἶχεν ἰδῆ τὸν σύζυγόν της, ὅστις εἶχε κατοικήσει χωριστὰ,—εἰς εὐτελὲς δωμάτιον, χάριν ταπεινώσεως, τὸ ὁποῖον ὀνόμαζε «τὸ κελλί του», καὶ ἔζη ἀπὸ μηνῶν ὡς καλόγηρος. Ἐπλησίασε δειλῆ, κάτω νεύουσα· ὁ Φραγκούλης ἴστατο ἐκεῖ, παραπέρα ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, κ' ἔκαμνε πῶς ἔβλεπεν ἄλλοῦ, καὶ πῶς ἐπρόσεχεν εἰς τὴν ὄμιλιαν περὶ ἀγροτικῶν ὑποθέσεων, μεταξὺ δύο ἢ τριῶν χωρικῶν.

Ἡ Σινιωρίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναῦσκον, ἐπροσκύνησεν, ἐκόλλησε κηρία, καὶ ἠσπᾶσθη τὰς εἰκόνας. Εἶτα, μετὰ τινὰ ὥραν, ἐξῆλθεν. Ἐπλησίασε συνεσταλμένη, κ' ἔχαιρέτισε τὸν σύζυγόν της. Οὗτος ἔτεινε πρὸς αὐτὴν τὴν χεῖρα, καὶ ἠσπᾶσθη φιλοστόργως τὰ τέκνα του.

Ἦδη ἐνύκτανε, καὶ ἐψάλη ὁ Μικρὸς Ἑσπε-

ρινός. Ἀκολουθῶς, μετὰ τὸ λιτὸν σαρακοστιανὸν τὸ ὁποῖον ἔφαγον κατὰ ομάδας καθίσαντες οἱ διάφοροι προσκνηταί, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν ξεριπῶν, ὁ Φραγκούλης ἠτοίμασεν ἰδιοχειρῶς ξύλινον σήμαντρον, πρόχειρον, κατὰ μίμησιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνειθίζονται εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ φέρων τρεῖς γύρους περὶ τὸν ναόν, τὸ ἔκρουσε μόνος του, πρῶτον εἰς τροχαϊκὸν ρυθμὸν, «τὸν Ἀδάμ, Ἀδάμ, Ἀδάμ!» εἶτα εἰς λαμβικόν, «τὸ τάλαντον! τὸ τάλαντον!»

Εὐθύς τότε, τὰ δύο παιδιὰ τοῦ Φραγκούλα, καὶ πέντε ἢ ἕξ ἄλλοι μικροὶ μοσχομάγκαι, ἀνερχομένησαν ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ, ἀνωθεν τῆς θύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ βαροῦν τρελά, ἀλύπητα, ἀχόρταστα, τὸν μικρὸν μισοραγισμένον κώδωνα, τὸν κρεμάμενον ἀπὸ δύο διχαλωτῶν ξύλων ἐκεῖ ἐπάνω. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς φωνάς, μαλώματα καὶ ἐπιπλήξεις τοῦ Φραγκούλα, τοῦ μπάριμα Δημητροῦ τοῦ ψάλτου, καὶ τοῦ Παναγιώτου τῆς Ἀντωνίτσας, (ἐνὸς καλοῦ χωρικοῦ ὅστις δὲν ἐκουράζετο νὰ τρέξη εἰς ὅλα τὰ ἐξωκλήσια, καὶ νὰ κάμνη «κουμμάντο», ἕως οὗ ἐπὶ τέλους ἡ Δημοκρατία ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἰσόβιον ἐπίτροπον ὄλων τῶν ἐξοχικῶν ναῶν) τὰ παιδιὰ μόλις ἔπαυσαν ὀφείποτε νὰ κρούουν τὸν κώδωνα, κ' ἐξεκόλλησαν τέλος ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ ναοῦ. Ὁ παπᾶ-Νικόλας ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγρυπνίας.

Ὁ Φραγκούλας ἦτο τόσον εὐδιάθετος ἐκείνην τὴν ἑσπέραν, ὥστε ἀπὸ τοῦ «Ἐλέησον με ὁ Θεός», τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀποδείπνου, μέχρι τοῦ «Εἴη τὸ ὄνομα», εἰς τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας—ὅπου ἡ παννυχὶς διήρκεσεν ὀκτὼ ὥρας ἀνευ διαλείμματος—ὅλα τὰ ἔψαλε καὶ τὰ ἀπήγγειλε μόνος του ἀπὸ τοῦ δεξιῦ χοροῦ, μόλις ἐπιτρέπων εἰς τὸν κύριον Δημητρόν, τὸν κάτοχον τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ, νὰ λέγῃ κ' αὐτὸς ἀπὸ κανένα τροπαράκι, διὰ νὰ ξενυστάξῃ. Ἐψαλε τὸ «Θεοαρχίω νεύματι», καὶ εἰς τοὺς ὀκτὼ ἡχοὺς μοναχός του, προφάσει ὅτι ὁ κύριος Δημητρός «δὲν εὗρισκεν εὐκόλα τὸν ἦχον» ἦτοί δι' ἡδύνατο νὰ μεταβῇ ἀβιάστως καὶ ἀνευ χασμωδίας ἀπὸ ἡχοῦ εἰς ἦχον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ, μοναχός του ἐδιάβασε τὸ Συναξάρι, καὶ χωρὶς νὰ πάρῃ ἀνασασμόν, μοναχός του πάλιν ἄρχισε τὸν ἐξάψαλμον. Ἐψαλε Καθίσματα, Πολυελέους, Ἀναβαθμοὺς καὶ Προκείμενα, εἶτα ὄλον τὸ «Πεποικιλμένη» ἕως τὸ «Συνέστειλε χορὸς», καὶ ὄλον τὸ «Ἀνοῖξω

τὸ στόμα μου» ἕως τὸ «Δέχου παρ' ἡμῶν». Εἶτα ἔψαλεν Αἴνους, Δοξολογίαν, ἐδιάβασεν Ὁρας καὶ Μετάληψιν, πρὸς χάριν ὄλων τῶν ἠτοιμασμένων διὰ τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν, καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν πάλιν ὄλα, Τυπικά, Μακαρισμοὺς, Τρισάγιον, τὸ Χερουβικόν, τὸ «Αἱ γενεαὶ πάσαι», τὸ Κοινωνικόν, κτλ. κτλ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνθυμείτο ἀκόμη, ὡς νὰ ἦτον χθές, ὁ γέρο-Φραγκούλας, καὶ εἶχον παρέλθει δεκαπέντε ἔτη ἔκτοτε. Ἀκόμη καὶ μικρὰ τινα φαιδρὰ ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὴν Λιτὴν, μικρὸν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἱερᾶς εἰκόνης εἰς τὸ ὑπαιθρον. Ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες εἶχαν κολλήσει πολλὰ καὶ χονδρὰ κηρία, τὰ πλείστα ἔργα αὐτῶν τῶν ἰδίων χειρομάλλακα, τὰ δὲ κηρία συμπλεκόμενα εἰς δέσμας καὶ περιπλοκάδας ἀπὸ τὸν Παναγιώτην τῆς Ἀντωνίτσας, τὸν προθύμον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, εἶχαν λαμπαδιάσει, εἰς μίαν στιγμὴν ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάρῃ φωτιὰν τὸ φελόνι τοῦ παπᾶ, εἶτα καὶ τὸ γένειόν του. Τότε ὁ Παναγιώτης τῆς Ἀντωνίτσας, μὴ εὗρισκων ἄλλο προχειρότερον μέσον, ἤρπαξε τὰς ὀγκώδεις δέσμας τῶν φλεγόντων κηρίων, τὰς ἔφερε κάτω εἰς τὸ ἔδαφος, κ' ἐπάτει δυνατὰ μὲ τὰ τσαρούχια του διὰ νὰ τὰ σβύσῃ. Αἱ γυναῖκες δυσφοροῦσαι ἐγόγγυζον, νὰ μὴν πατῇ τὰ κηρία, γὰρ εἶνε κρῖμα.

Τότε εἰς τῶν παρεστώτων, υἱὸς πλουσίου τοῦ τόπου, ἀπὸ ἐκείνους οἴτινες εἰς τὸ ὑστερον κατέστησαν δανεισταὶ τοῦ Φραγκούλα—καὶ ὅστις ἔλεγετο ὅτι ἐμελέτα εἰς τὰς ἐκλογὰς νὰ βάλῃ κάλλην ὡς ὑποψήφιός δῆμαρχος,—ἠκούσθη νὰ λέγῃ ὅτι πρέπει νὰ μάθουν νὰ κάμνουν «οἰκονομία, οἰκονομία στὰ κηρία!... ἡ νύχτα μεγαλώνει... ἰσημερία τώρα, κοντεύει... ἔχει νύκτα...»

Ἄλλ' αἱ γυναῖκες, ἐνῶ ἤξευραν, καλλίτερα ἀπὸ ἐκείνον, ὄλας τὰς οἰκονομίας τοῦ κόσμου, δὲν ἐννοοῦσαν τί θὰ πῆ «οἰκονομία στὰ κηρία», ἀφοῦ ἀπαξ εἶνε ἀγορασμένα καὶ πληρωμένα, καὶ εἶνε μελετημένα καὶ ταμμένα ἐξ ἀπαντος νὰ καοῦν, διὰ τὴν χάριν τῆς Παναγίας. Μία ἀπ' αὐτάς, γερόντισσα, ἀνεπὸλησε κἄτι τι δι' ἕνα θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸ συναξάρι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου ὁ Ἅγιος, εἰς τὴν Σαλονίκην, ἐπέπληξεν αὐστηρῶς τὸν νεωκόρον, ἔχοντα τὴν μανίαν νὰ σβύνη μισοκαμένα τὰ κηρία—καὶ ἡ γερόντισσα ἤρχισε νὰ τὸ διηγῆται χθαμαλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν πλησίον τῆς: «Ἀδελφὲ Ὀνήσιμε, ἄφες νὰ καοῦν

τὰ κηρία, ὅσα προσφέρουν οἱ χριστιανοί, καὶ μὴ ἀμαρτάνῃς...»

Τὴν ἰδίαν ὥραν συνέβη καὶ τοῦτο. Ἐνῶ ὁ παπᾶς ἀπήγγελλε τὰς μακρὰς αἰτήσεις τῆς Λιτῆς, ἐπισυνάπτων καὶ τὰ ὀνόματα ὄλα, ζωντανὰ καὶ πεθαμένα, ὅσα τοῦ εἶχον ὑπαγορευθεῖσαι ἀφ' ἑσπέρας αἱ εὐλαβεῖς προσκνητήρια, ὁ Φραγκούλης ἔψαλλε μεγαλοφώνως τὸ τριπλοῦν «Κύριε Ἐλέησον» μὲ τὴν χονδρὴν φωνὴν του, καὶ μὲ ὄλον τὸ πάθος τῆς ψαλτικῆς του. Τότε ὁ μπάριμα Δημητρός, ὅστις ἐφαίνετο νὰ εἶχε πειραχθῇ ὀλίγον, ἴσως διότι ὁ Φραγκούλας ἐν τῇ ψαλτομανίᾳ του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ πῆ κ' ἐκείνος ἕνα τροπαράκι σωστὸ (διότι ἅμα ἤρχιζεν ὁ Δημητρός τὸ δικό του, ὁ Φραγκούλας, μὲ τὴν γερὴν, κεφαλικὴν φωνὴν του, ἐκθύμως συνέψαλλε, τοῦ ἤρπαξε τὴν πρωτοφωνίαν, καὶ ὑπέτασε καὶ ἐκάλυπτε τὴν ἀσθενὴ καὶ τερετί ζουσαν φωνὴν ἐκείνου). ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ τοῦ κάμῃ παρατήρησιν.

—Πεῖδ σιγά, πεῖδ ταπεινά, κύριε Φραγκούλη σιγανώτερα νὰ τὸ λὲς τὸ Κύριε Ἐλέησον, γὰρ δὲν ἀκούονται τὰ ὀνόματα, καὶ θέλουν ἡ γυναῖκες νὰ τ' ἀκούν.

Εἶχε κἄπως δίκαιον, διότι πράγματι αἱ γυναῖκες ἀπῆτουν νὰ λέγωνται ἐκφώνως τὰ ὀνόματα, ὅσα εἶχαν εἰπῆ εἰς τὸν παπᾶν νὰ γράψῃ. Ἐννοοῦσαν νὰ τ' ἀκούῃ κ' ὁ Θεός κ' ἡ Παναγία κ' ὁλος ὁ κόσμος. Ἡ καθεμία ἤθελε ν' ἀκούσῃ «τὰ δικά της τὰ ὀνόματα», καὶ νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ, καθὼς ἀπηγγέλλοντο ἀράδιαστά. Ἄλλως θὰ εἶχαν παράπονα κατὰ τοῦ παπᾶ, κ' ὁ παπᾶς ἂν ἤθελε νὰ φάγῃ κ' ἄλλοτε, εἰς τὸ μέλλον, προσφορὰς, ὄφειλε νὰ τὰ ἔχη καλὰ μὲ τῆς ἐνοριτίσσης.

Τότε ἡ Ἀργυρῆ, ἡ πρωτότοκος τοῦ Φραγκούλα, οὕσα τότε δωδεκαετίς, πονηρὰ, θυμόσοφος κορασὶς, καθὼς ἔστεκε πλησίον εἰς τὸν πατέρα της, ἐψήλωσεν ὀλίγον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ οὖς του, καὶ τοῦ λέγει κρυφά.

—Πατέρα, ἔφησε καὶ τὸν μπάριμα-Δημητρὸν νὰ ψάλλῃ «Κύριε Ἐλέησον».

Τοῦτο ἦτο ὡς ἔμπνευσις καὶ βοήθημα διὰ τὸν Φραγκούλην. Ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἤθελε φανερὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν σχεδὸν ἀνθάδη παραίνεσιν τοῦ Δημητροῦ, καὶ πάλιν δὲν ἤθελε νὰ δεῖξῃ ὅτι ἐθύμωσεν, ἐστράφη πρὸς τὸν καλὸν γέροντα, καὶ τοῦ λέγει.

—Πέ, Δημητρός, σαράντα φορὲς τὸ «Κύριε Ἐλέησον».

Τότε ὁ μπάριμα-Δημητρός, ὅστις ἂν καὶ εἶχε γηράσει, δὲν εἶχε μάθει ἀκόμη καλὰ τὰ

Τυπικά, καὶ δὲν ἤξευρεν ἀκριβῶς πότε κατὰ τὴν Λιτὴν τὸ Κύριε Ἐλέησον λέγεται τρεῖς καὶ πότε τεσσαρακοντάκις, ἤρχισε πράγματι νὰ τὸ ψάλλῃ σαράντα φορὲς, ὥστε ὁ παπᾶς ἐβιάσθη ν' ἀπαγγέλλῃ ραγδαίως καὶ ἀθρόα τὰ τελευταῖα ὀνόματα, καὶ, διὰ νὰ εἶνε σύμφωνος μὲ τὸν ψάλλον, ἤρχισε πρὸ τῆς ὥρας νὰ λέγῃ: «... ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι... ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρὸς, μαχαίρας» καὶ τὰ ἕξης.

***

Τέλος, μετὰ τὴν λειτουργίαν, ὁ παπᾶς ὁ Φραγκούλας καὶ ἡ οἰκογένειά του, καὶ ὀλίγοι φίλοι, ἐκάθισαν κ' ἔφαγαν ὀμοῦ καὶ ἠψοφάνθησαν, καὶ τὴν ἑσπέραν ὁ Φραγκούλης ἐπανήρχετο, εἰρηνικῶς καὶ μὲ ἀγάπην, μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ὑπὸ τὴν οἰκιακὴν στέγην.

Ποῖν παρέλθη ἔτος, ἐγεννήθη ἡ Κούμπω. Ἡ κόρη αὕτη, πλάσμα χαριτωμένον καὶ συμπάθες, ἀνετρέφετο καὶ ἠλκιοῦτο, ἐγίνετο τὸ χάριμα καὶ ἡ παρηγορία τοῦ πατρὸς της. Δὲν εἶχε μόνον νοημοσύνην πρώιμον, ἀλλὰ κἄτι ἄλλο παράδοξον γνώρισμα, οἶονεὶ χαρακτηριστικὸν φρονίμου γυναικὸς εἰς ἡλικίαν παιδίσκης. Ὑστερον, μετὰ χρόνους, ὅταν ἐπῆλθεν ὁ δεύτερος χωρισμός, ἡ Κούμπω, ὀκταετίς τότε, ἔτρεχε πλησίον τοῦ πατρὸς της, εἰς τὸ «κελλί του», ὅπου κατόκει εἰς τὴν ἀνωφερῆ ἑσχατιὰν τῆς πολίχνης, καὶ τὴν ἐγέμιζε περιποιήσεις καὶ τρυφερότητας.

Αὕτη μόνη ἐδέχετο προθύμως τοὺς πατρικοὺς χαλινοὺς, ἐνῶ τὰ ἄλλα τέκνα δὲν ἤρχοντο ποτὲ πλησίον τοῦ πατρὸς των, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνος τὴν ἀνόμαζε «τὸ εὐάγωγο». Κἄθημερινῶς ἔτρεχε νὰ τὸν εὗρῃ, καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὸν παρακαλῇ.

—Ἐλα, πατέρα, στὸ σπίτι μὴ μᾶς ἀφήσῃς, λέγ' ἡ μητέρα, ζωνταφανά.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἔτρεξε δρομικὰ, φαιδρὰ, καὶ πνευστιῶσα τοῦ εἶπε.

—Τάμαδες, πατέρα;... Θὰ παντρέψουμε τ' Ἀργυρῶ μας... Ἐλα στὸ σπίτι, γὰρ δὲν εἶνε πρέπο, λέγει ἡ μητέρα, νὰ εἶσθε χωρισμένοι ἔσεἰς, ποῦ θὰ παντρευτῇ τ' Ἀργυρῶ μας... γὰρ νὰ μὴν κακίωσῃ ὁ γαμπρός!...

Τῷ ὄντι ὁ Φραγκούλας ἐπεισθῆ, κ' ἐφιλιώθη μὲ τὴν σύζυγόν του. Ἠσθαβόνισαν τὴν Ἀργυρῶν, εἶτα μετ' ὀλίγους μῆνας τὴν ἐστεφάνωσαν... Εἶτα πάλιν ἐπῆλθε τρίτος χωρισμός μετὰ τοῦ παλαιοῦ ἀνδρογύνου, καὶ μ' ἕνα γεροντόπαιδον μαζί, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὸν

κόσμον σχεδόν συγχρόνως με τὸν γάμον τῆς πρωτοτόκου.

Τότε ἡ Κούμπω, ἣτις εἶχε γείνη δεκατριῶν ἐτῶν, δὲν ἔπαυε νὰ τρέχει πλησίον τοῦ πατρὸς τῆς, καὶ νὰ τὸν παρακινή ν' ἀγαπήσῃ με τὴν μητέρα.

Μίαν ἡμέραν, θλιβερὰ τοῦ εἶπε:

— Δὲν θὰ μπορῶ πλέον νὰ χορῶμαι οὔτε στὸ κελλί σου, πατέρα. . . Εἶνε κάτι κακὲς γυναῖκες, ἐκεῖ στὸ μαγαλά, στὸ δρόμο ποῦ περνῶ, καὶ τῆς ἀκουσα ποῦ λέγανε, καθὼς περνοῦσα: «Νὰ τὸ κορίτσι τῆς Φραγκούλαινας, ποῦ τὴν ἔχει ἀπαρτήσῃ ὁ ἀντρας τῆς. . .» Δὲν τὸ βαστῶ πλέον, πατέρα. . .

Τῷ ὄντι παρήλθον τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἡ Κούμπω δὲν ἐφάνη εἰς τὸ κελλί τοῦ πατρὸς τῆς. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦλθε πολὺ ὠχρὰ καὶ μαραμένη, ἐφαίνετο νὰ πάσχη:

— Τί ἔχεις, κορίτσι μου, τῆς εἶπεν ὁ πατήρ τῆς.

— Ἄν δὲν ἔλθῃς, πατέρα, τοῦ ἀπήντησεν ἀποτόμως αἰρνης, με παραπόνον καὶ με πνιγμένα δάκρυα, νὰ ξείρης, θὰ πεθάνω ἀπ' τὸν καῦμό μου! . .

— Ἔρχομαι, κορίτσι μου, εἶπεν ὁ Φραγκούλης.

Τῷ ὄντι, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγε εἰς τὴν οἰκίαν. Ἄλλ' ἡ νεαρὰ κόρη ἔπεσε πράγματι ἀσθενής, καὶ εἶχε δεινὸν πυρετόν. Ὅταν ὁ πατέρας ἦλθε παρὰ τὴν κλίνην τῆς, καὶ τῆς ἀνήγειλεν ὅτι ἔκαμεν ἀγάπην με τὴν μητέρα τῆς, διὰ νὰ χαρῆ, ἦτον ἀργὰ πλέον. Ἡ τροφερὰ παιδίσκη ἐμαράνθη ἐξ ἀγνώστου νόσου, καὶ οὔτε φάρμακον οὔτε νοσηλεία ἴσχυσε νὰ τὴν ἀνακαλέσῃ εἰς τὸν πρόσκαιρον κόσμον. Ἐκοιμήθη χωρὶς ἀγωνίαν καὶ πόνον, ἐξέπνευσεν ὡς πουλί, με τὴν λαλιὰν εἰς τὸ στόμα.

— Πατέρα! πατέρα! στήν Παναγία νὰ κάμμετε μιὰ λειτουργία. . . με τὴν μητέρα μαζί. . .

Εἶπε καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Φραγκούλης ἔκλαυσεν ἀπαρηγόρητα ἔ-

κλαυσεν ἀχόρταστα, ὁμοῦ με τὴν σύζυγόν του. . . Κατόπιν ἀπεσύρθη, κ' ἐξηκολούθησε νὰ κλαίῃ μόνος του, εἰς τὴν ἐρημίαν. . .

Ὁ τελευταῖος οὗτος χωρισμὸς ἦτον μᾶλλον φιλικὸς καὶ με τὴν συναίνεσιν τῆς Σινιώρας, ἣτις ἔβλεπεν ὅτι ὁ γέρον σύζυγός τῆς ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ γείνη μοναχός. Ὁ Φραγκούλης ἐνθυμείτο τὴν τελευταίαν σύστασιν τῆς Κούμπως, «με τὴν μητέρα μαζί». Μόνον ἐν παροδικῶν πείσμα τοῦ εἶχεν ἔλθει. Τοῦ ἐφάνη ὅτι αἱ ἴδιαι ἀδελφαί τῆς, ἡ ἕπανδρος, καὶ ἡ ἄλλη ἡ δευτερότοκος, δὲν τὴν ἐλυπήθησαν ὅσον ἔπρεπε, δὲν τὴν ἐπένησαν ὅσον τῆς ἤξιζε, τὴν ἀτυχῆ μικρὰν, τὴν Κούμπω. Ἐκτοτε ἐξηκολούθει νὰ ζῆ ὀλομόναχος πάλιν, τώρα, «ἐπὶ γῆρατος οὐδῶ». Καὶ ἐνθυμείτο τὸν στίχον τοῦ Ψαλτηρίου. «Μὴ ἀπόση με εἰς καιρὸν γῆρας. . . καὶ ἕως γῆρας καὶ πρεσβείου μὴ ἐγκαταλίπῃς με».

Καὶ τὴν ἡμέραν αὐτήν, τὴν παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως πάλιν, τὸν εὐρίσκομεν νὰ κάθηται εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναΐσκου, καὶ νὰ καπνίζῃ μελαγχολικῶς τὸ τσιμποῦκι του, με τὸν ἠλεκτρικὸν μαμόν ἀναλογιζόμενος τόσα ἄλλα καὶ τοὺς ὀχληροὺς δανειστάς του, οἱ ὅποιοι τοῦ εἶχαν πάρει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ καλλίτερον κτῆμα ἓνα ὀλόκληρον βουνόν, ἐλαιῶνα, ἀμπελον, ἀγρόν με ὀπωροφόρα δένδρα, με βρύσιν, με ρέμα καὶ νερόμυλον. . . καὶ νὰ ἐκχύνη τὰ παράπονά του εἰς θρηνώδεις μελωδίας πρὸς τὴν Παναγίαν:

«Ἐκύκλωσαν αἱ τοῦ βίου μου ζάλαι, ὥσπερ μέλισσαι κηρίον, Παρθένε. . .»

Κ' ἐπόθει ὀλοψύχως τὸν μοναχικὸν βίον, ὀλίγον ἀργά, κ' ἐπεκαλεῖτο μεγάλη τῆ φωνῆ τὸν «Γλυκασμὸν τῶν Ἀγγέλων, τῶν θλιβομένων τὴν χάραν», ὅπως ἔλθῃ εἰς αὐτὸν βοήθης καὶ σώσειρα.

«ἀντιλαβοῦ μου καὶ ρῶσαι,
τῶν αἰωνίων βασάνων. . .»

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

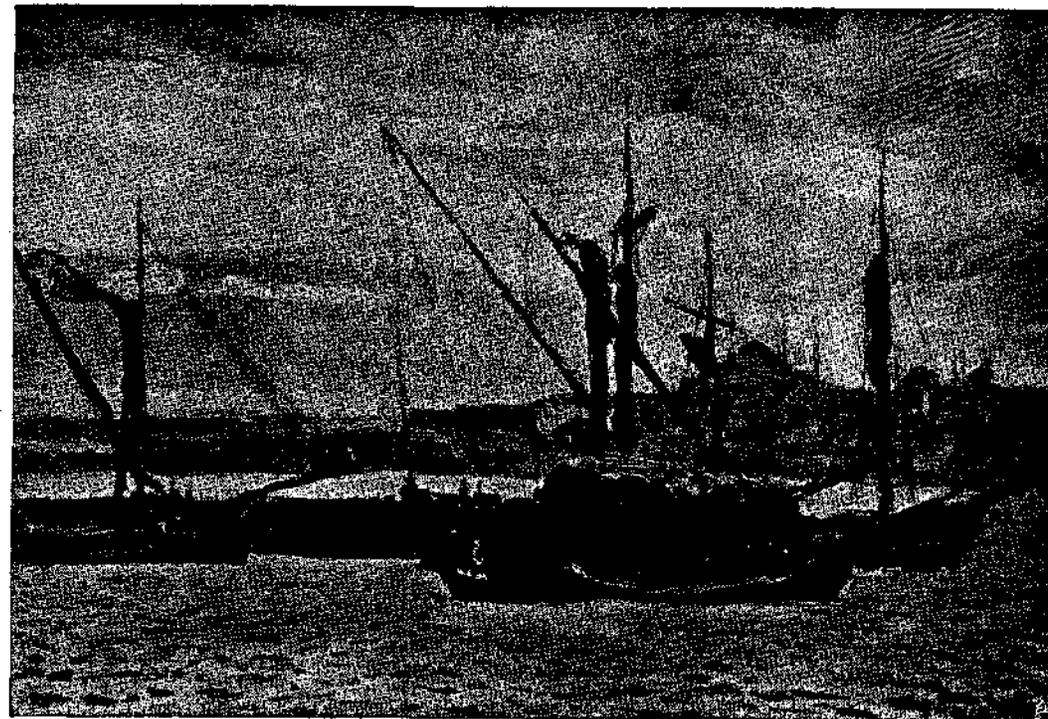

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

«Ὅσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτὴς, μεταμ-
φιέννεται χλαμύδα φαιὰν ἀντὶ τῆς τραγι-
κῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησεν.»
Πλούταρχος, Βίος Δημητρίου.

Σὰν τὸν παραίτησαν οἱ Μακεδόνες
καπέδειξαν πῶς προτιμοῦν τὸν Πύρρο,
ὁ βασιλεὺς Δημήτριος (μεγάλην
εἶχε ψυχὴ) καθόλου— ἔτσι εἶπαν—
δὲν φέρθηκε σὰν βασιλεὺς. Ἐπῆγε
κ' ἔβγαλε τὰ χρυσὰ φορέματά του,
καὶ τὰ ποδήματά του πέταξε
τὰ ὀλοπόρφυρα. Μὲ ροῦχ' ἀπλά
γρήγορα ντύθηκε καὶ ξέφυγε.
Κάμνοντας ὁμοια σὰν ἠθοποιὸς
ποῦ δταν ἡ παράστασις τελειώσει
ἀλλάζει φορεσιὰ καὶ ἀπέρχεται.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΣΤΟ ΑΙΜΑΝΙ

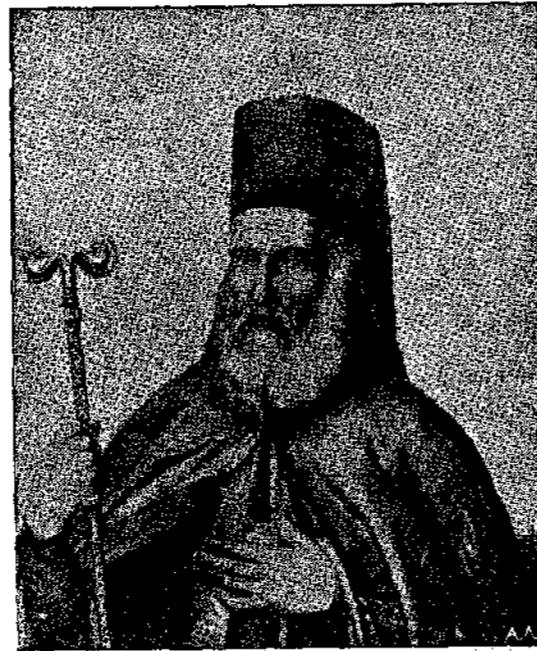
ΜΙΑ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

A

Τῇ δεκάτῃ Ἰουνίου συνεληρώθησαν ἑκατὸν ἔτη, ποῦ ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης εἰς τὴν ῥωσικὴν μονὴν τοῦ ἁγ. Ἀλεξάνδρου Νεόσκη ὁ ἡγεμὼν τῶν ἑλλήνων λογίων κληρικῶν, τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀκμασάντων, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἄνδρας τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐν Εὐρώπῃ, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης ὁ ὁποῖος διδάσκων, συγγραφέων, ἐρμηνεύων, συζητῶν, ἦτο ὁ προάγγελος τῆς πνευματικῆς τῆς Ἑλλάδος ἀναγέννησης. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀξίας του, ἡ προσωπικότης αὐτοῦ εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, ὅσῳ διὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ, ὅπως διὰ τῆς τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη καὶ ἄλλων πρὸ τῆς ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως ἐπιφανῶν, παρίσταται ἀδιάσπαστος ἡ συνέχεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοῦ περιόδου διὰ μέσου τῶν θλιβερῶν τῆς δουλείας χρόνων καὶ μέχρις ἡμῶν.

Ἐνῶ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν ζωὴν ἐθεωρεῖτο μέγας ἀπὸ τοὺς ἀληθῶς καὶ εὐλαβῶς ἀγαπῶντας τὴν ἑλληνικὴν πρόοδον τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν. Ὁ Κοραῆς, τῷ 1803, γράφων εἰς τὴν γαλλικὴν γλώσσαν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐν Ἑλλάδι πολιτισμοῦ, ἔλεγε τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Βουλγάρου: «Ὁ ἀξιοσεβαστός οὗτος ἱεραρχὸς εἶνε σήμερον ὁ κορυφαῖος τῶν πεπεισμένων τοῦ ἔθνους. Ἐκ τῶν πρώτων συνέτελεσε δραστηριότατα εἰς τὴν ἡθικὴν μεταβολὴν, τὴν ἤδη τελουμένην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀποδίδω αὐτῷ εὐχαρίστως τὸν ἐπιβάλλοντα φόρον, τὸν ὁποῖον τὸ ἔθνος ὀφείλει εἰς αὐτὸν καὶ θὰ ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν ἀμύλλαν ὅσην διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὅταν ἤμην ἀκόμη νέος, ἡ δημοσίευσίς τῆς λογικῆς του, καὶ εἰς τὴν ἀμύλλαν ἐκείνην ὀφείλω τὰ ὀλίγα φῶτα, τὰ ὁποῖα κατέχω σήμερον.» Ὁ Σέργιος Μακράτος τὸν ἐκάλεσε *τριμέγιστον*. Ἐπειτα ὁ Κούμας δεύτερον *Πλάτωνα* καὶ ὁ Ρίζος Νερούλος *σπάνιον ἄνδρα*.

Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης ἐγεννήθη ἐν Κερκίρα τὴν 11 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1716, ἡμέραν ἀξιωμακροῦντι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου ταύτης ἀπὸ τὴν τρομερὰν τῶν Τούρκων πολιορκίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάσθη *Ἐλευθέριος*. Ὁ πατὴρ τοῦ ἐκαλεῖτο Πέτρος Βούλγαρης καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, ἡ δὲ

Εὐγένιος Βούλγαρης.

μήτηρ του ὀνομάζετο Ἰωάννα Πυραμυδιώτου καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἡπειρον. Ἐδιδάχθη τὰ πρώτα γράμματα ἐν Κερκίρα παρὰ τοῦ Ἱερῆμα Καβαδία. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἶχε δεῖξει κλίσιν διὰ τὴν ἱεροσύνην. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μόνον ὡς κληρικοὶ ἠδύναντο ἀκολούτως νὰ διαπρέψωσιν.

Νέος μετέβη εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἄρτας. Ὁ ἀρχιερεὺς τῆς πόλεως ταύτης ἀδίκως εἶχε θέσει εἰς ἀργίαν ἱερέα, ὁ ὁποῖος θέλων νὰ ζητήσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Πατριάρχου, παρεκάλεσε τὸν Βούλγαρον νὰ τοῦ γράψῃ ἀναφορὰν. Ὁ Πατριάρχης ἔγραψε τῷ ἀρχιερεῖ περὶ ἀπαλλαγῆς τοῦ ἱερέως ἀπὸ τῆς ποινῆς, ἀλλὰ συγχρόνως ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸν γράψαντα τὴν ὀραίαν ἀναφορὰν. Ἀφοῦ δὲ οὕτω τὸ πρᾶγμα ἐγένετο γνωστὸν, ὁ Βούλγαρης ἔχασε τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀρχιερέως καὶ κατέφυγε διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐχειροτονήθη ἱεροδίακονος μετονομασθῆς *Εὐγένιος*. Μετὰ ταῦτα πρὸς τελειοποίησιν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑπτανησίων, εἰς τὴν Βε-

νετίαν ἐπῆγε πρῶτα καὶ ἔπειτα εἰς Πατάβιον, ἐνθα ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας καὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ ἀπέκτησε πολλὰς ἄλλας γνώσεις.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, προσκλήθει τῷ 1742 εἰς Ἰωάννινα, ἐγένετο προϊστάμενος τῆς Μαρουτσαίας σχολῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ διδάσκων ἠκολούθει τὰ συστήματα τῶν νεωτέρων φιλοσόφων, ἐθεωρήθη ἀσεβὴς καὶ ἄθεος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς στενοκεφάλους· εἰς μάτην προσεπάθει νὰ ἀναιρέσῃ τὰς ἀδίκους κατηγορίας. Οἱ φθονεροὶ ὀπλίσθησαν διὰ τοῦ ὄπλου τῆς θρησκείας. Ὁ Μπαλάνος Βλασόπουλος, ὁ ὁποῖος κατέφερετο κατὰ τῶν νεωτέρων θεωριῶν, ἐκηρύχθη ἐχθρὸς αὐτοῦ ἄσπονδος. Ὁ Εὐγένιος, πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων, ἀποχώρησας τὸ 1750 ἀπὸ Ἰωαννίνων, μετέβη εἰς Κοζάνην ὅπου τὸν εἶχον προσκαλέσει ὡς σχολάρχην. Ἀναχωρῶν ὁμοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἀφήκεν ὀπαδοὺς καὶ προμάχους τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας. Ἡ φήμη του ὡς σοφοῦ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἤρριξε νὰ μεταδίδεται εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Τῷ 1753 προσεκληθῆς ὡς ἀρχηγέτης τῆς Ἀθωνιάδος οἰκουμένης ἀκαδημίας ἐνθα ἐδίδαξεν εὐδοκίμως μέχρι τοῦ 1759. Πανταχόθεν συνέρροον ἐκεῖ κατὰ ἑκατοντάδας οἱ μαθηταὶ ἵνα διδαχθῶσιν. Ὁ Εὐγένιος εἰς τὴν πύλιν τῆς ἀκαδημίας ταύτης ἔγραψε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος:

*Γεωμετρήσων εἰσέλτω, οὐ καλῶν.
Τῷ μὴ θέλοντι συζυγῆσω τὰς θύρας.*

Περίεργον εἶνε ὅτι ὁ Κύριλλος, ὅστις προσεκάλεσε τὸν Εὐγένιον, ὁ ἴδιος ἔπειτα τὸν κατέρεξε πολὺ, καὶ μάλιστα μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀκαδημίαν κινδυνεύων ἄλλως νὰ ξυλισθῇ ὑπὸ τῶν μαθητῶν· διότι κατῴρθωσεν ὁ Κύριλλος νὰ διεγείρῃ ἐνατίον του διδασκάλους καὶ μαθητάς, ἡγουμένους καὶ μοναχοὺς. Ὁ Εὐγένιος ἀφηγούμενος ὅσους ὑπέστη διωγμοὺς παρὰ τῶν μοναχῶν, καταγγέλλει τῶν ἀντιφερομένων φατριῶν τὰς παραβάσεις καὶ παρανομίας. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Εὐγενίου ἡ σχολὴ αὕτη παρήκμασε κατὰ τὴν περιγραφὴν, ἦν μᾶς δίδει Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ. Ὁ Εὐγένιος διὰ νὰ ἰσχυράσῃ, μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὀλίγον ἔμεινε διότι προσκλήθεις ὑπὸ Σεραφεῖμ δευτέρου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄνθρωπος γραμμάτων καὶ ἡγάπα αὐτόν, ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς

Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας τῷ 1760. Ἄλλὰ δυστυχῶς καὶ ἐκεῖ ὀλίγον ἔμεινε διότι ἐδημιούργησαν κατ' αὐτοῦ νέας συγκοφαντίας καὶ σκευωρίας. Ἡ πτώσις τοῦ πατριαρχοῦ Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος τὸν ἡγάπα, ἦτο δυστύχημά του. Ὁ ἀμέσως διάδοχος Ἰωαννίκιος δὲν περιποιήθη τὸν Εὐγένιον, οὐδ' ὁ κατόπιν Σαμουήλ, ὅστις δὲν παρεδέχετο τὰς καινοτομίας του, ἐθεώρει μάλιστα αὐτὸν ἀγνώμονα πρὸς τὸν Κύριλλον! Ὁ Εὐγένιος τότε ἠναγκάσθη νὰ ἀφίσῃ τὸ διδασκαλικὸν στάδιον διότι γενικῶς ἐθεωρεῖτο νεωτεριστὴς καὶ ἐλευθερόφρων. Ἐκήρυττον οἱ συντηρητικοὶ ὅτι εἰσῆγαγεν εἰς τὸ γένος κακοδοξίας καὶ ἑτεροδιδασκαλίας. Τοῦτο ἦτο δυστύχημα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν τότε παιδείαν διότι ὁ εὐφραδὴς διδάσκαλος, ἂν δὲν κατεδιώκετο καὶ δὲν ἄφινε διὰ παντός τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, θὰ ἦτο ὀφέλιμος περισσώτερον διὰ τῆς διδασκαλίας του.

Ἀπελθὼν εἰς Γερμανίαν, ἐγγνώρισεν ἐκεῖ τὸν Θεόδωρον Ὀρλώφ, ὅστις τὸν ἐσύστησεν εἰς Αἰκατερίνην τὴν Β. προστάτριαν τῶν λογίων καὶ καλλιτεχνῶν, προστατεύσασαν ἔπειτα καὶ τὸν Βούλγαρον.

Διηγούνται πολλά, περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ διαμονῆς τοῦ Εὐγενίου. Περιπατῶν ἡμέραν τινα εἰς τὸν κήπον τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου καὶ συνομιλῶν μετὰ τοῦ ἀρχικηπουροῦ, ἔδιδεν εὐφρεῖς ἀπαντήσεις. Ὁ βασιλεὺς ταύτας ἀκούσας ἔστειλε τῷ Εὐγενίῳ πρόβλημα πρὸς λύσιν. Ὁ Εὐγένιος ὄχι μόνον τὸ ἔλυσε ἀλλὰ καὶ προσέθηκε καὶ δύο ἑλληνικοὺς στίχους ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς εὐχαριστηθεὶς προσεκάλεσε τὸν Εὐγένιον, τὸν ἡγάπησε καὶ κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν εἰς τοὺς ἐν Βερολίῳ σοφοὺς καὶ θεολόγους.

Ἡ Αἰκατερίνη ὀρεγομένη τὴν δόξαν συγγραφέως ἐδημοσίευσεν ἔργα, ἐν οἷς καὶ *Εἰσήγησιν* εἰς τινὰ κώδικα. Τὸ ἔργον τοῦτο λαβὼν ὁ μέγας Φρειδερίκος καὶ γνωρίζων ὅτι ἡ ἀνασσα ἐπεθύμει νὰ μεταφρασθῇ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ἐπρότεινε εἰς τὸν Εὐγένιον τὴν εἰς τὴν νεοελληνικὴν μεταφράσιν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1771.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τὴν Πετρούπολιν διωρίσθη βιβλιοθηκῆριος τοῦ Α. Α. Μ. Ἐκτραγέντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας, ἡ αὐτοκράτειρα ἔδωκε πολλὰ προνόμια καὶ ὑποσχέσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξ οὗ ὀφειλόμενος ὁ Εὐγένιος ἐδημοσίευσεν φυλλάδια καὶ ἀρθρα ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τοὺς *Στοχασμοὺς εἰς τοὺς παρόντας κρισίμους καιροὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους*.

Τῆ 30 Ὀκτωβρίου 1775 χειροτονήθη ἱερεὺς καὶ τῆ 1 Ὀκτωβρίου τοῦ 1776 προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος κατ' ἐπιμονὴν τῆς Ἀνάσης. Ὁ Εὐγένιος ἔπειτα ἤθελε νὰ παραιτηθῆ, ἀλλ' ἡ αὐτοκράτειρα ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐγίνετο δεκτὴ ἡ παραίτησις ἀν' ὃ ἴδιος ἤθελε προτείνει ἄξιον διάδοχον.

Τότε ὁ Εὐγένιος ἐσύστησε τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Νικηφόρον Θεοτόκην, ἐπίσης σοφόν, γνωρίζοντα καὶ ῥωσικὰ τόσον καλὰ ὥστε καὶ νὰ κηρύξῃ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ. — Καὶ παραιτηθεὶς τῷ 1779, κατελέχθη μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας. Τῷ 1796 ἀπέθανε ἡ προστάτρια αὐτοῦ Αἰκατερίνη. Συναισθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὀσημέραι ἐξασθενούσας, ἀπεσύρθη τῷ 1802 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη ὄπου καὶ ἀπέθανε μετὰ τέσσαρα ἔτη (1).

B

Ὡς λόγιος ἐξεταζόμενος ὁ Εὐγένιος Βούλγαρος εἶνε ὁ πολυμαθέστερος καὶ ὁ πολυγραφότερος τῶν ἑλλήνων συγγραφέων κατὰ τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα καὶ προεξάρχων εἰς τὴν γνώσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἄν καταγράψωμεν ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα, πρωτότυπα, μεταφράσεις, ἐκδόσεις συγγραφέων, μόλις ἴσως ἀρκεῖ ἓνα τεῦχος τῶν Παναθηναίων. Ἐγραψε μὲ εὐχέρειαν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ ἦτο καλλιτέχνης τοῦ ἡρωικοῦ ἑξαμέτρου. Κάτοχος ἐπίσης τῆς λατινικῆς, ἰταλικῆς, γαλλικῆς, γερμανικῆς, ἑβραϊκῆς καὶ ρωσικῆς. Λέγεται ὅτι ἐγνώριζε τὴν χалδαϊκὴν, ἀραβικὴν, καὶ τουρκικὴν.

Εὐφυὴς καὶ ἐξαιρετικῆς ἀντιλήψεως, προικισμένος μὲ μνήμην θαυμαστὴν, καὶ φιλεργίαν ἔχων ἀκαταπόνητον, διεκρίνετο μᾶλλον διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῶν γνώσεων αὐτοῦ, φιλολογικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, παρὰ διὰ τὴν παραγωγικὴν αὐτοῦ πρωτοτυπίαν. Ἰσχυρὰ τῆς ἰδίας του ὑπεροχῆς συνείδησις κατέστησεν αὐτὸν ἀκαμπτον εἰς τὰς ἰδέας του καὶ ἐπίμονον εἰς τὰς γνώμας του.

Ἡ τοιαύτη ἐκδήλωσις τῆς προσωπικότητός του ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἐχθροὺς καὶ κατέστησε τὴν ζωὴν του ἱκανῶς περιπετειώδη.

Διέδιδαν ὅτι ἦτο ἀσεβὴς καὶ ἄθεος, ἐνῶ αὐ-

¹ Ἀποθανόντος τοῦ Εὐγενίου ἡ τότε Ἐπιάνθος Πολιτεία, διέταξε τὴν ἴδρυσιν μαρμαρίνου μνημείου. Τὸ πρόπλασμα ἐκ γύψου εἶχε γίνῃ, ἀλλ' ἔπειτα ἐματαιώθη ἡ ἐκτέλεσις.

τὸς ἀνύψωνε διὰ σοφῶν συγγραμμάτων τὴν Ὀρθοδοξίαν· ὅτι δὲν ἐγνώριζε νὰ διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνῶ αὐτὸς διὰ τῶν συγγραμμάτων του ἐθανυμάζετο ὡς ἑλληνιστὴς, ἀδιάφορον ἀν' σήμερον ὁ κ. Κόντος τοῦ εὐρισκῆ λάθη. Τῷ 1766 ἐδημοσίευσεν ὁ Εὐγένιος τὴν *Λογικὴν* του, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸ πόνημα τοῦτο πολὺ ἀνύψωσε τὸν σοφὸν Κερκυραῖον. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος εἰς ὅσους τότε κατεγίνοντο εἰς τὰ γράμματα. Ἦτο τὸ ἀγαπητότερον τοῦ Εὐγενίου βιβλίον διὰ τοὺς τότε ἐγγραμμάτους καὶ τὸ δημοτικώτερον. Ἡ *Λογικὴ* του ἔτι καὶ σήμερον ἔχει τὴν ἀξίαν τῆς ὡς εὐρετήριον τεχνικῶν ὄρων. Ὁ Εὐγένιος, κυρίως ἔχων μαθηματικῶν καὶ φιλοσοφικῶν νοῦν, οὐδεμίαν ἐδημοσίωσεν ἰδίαν φιλοσοφίαν, ἠκολούθησε δὲ περισσώτερον τὸν Βόλφ καὶ ἄλλους μεγάλους ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ὀποίους κατ' ἐκλογὴν μεθρημήνευεν ὅ,τι ἐνόμιζε καλλίτερον. Ἦγετο ἐπίσης εἰς τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ σκέψεις ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος. Εἶνε ὁ κορυφαῖος ἴσως τῶν νέων φιλοσοφιστῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὴν *Λογικὴν* ἔγραψε τὴν *Μεταφυσικὴν* καὶ τὰ *Ἀρέσκοντα* τοῖς φιλοσόφοις. Μετέφρασε δὲ πλείστα φιλοσοφικά, μαθηματικά καὶ φυσικὰ ἔργα. Τῷ 1805 ἐτύπωσε τὸ *Περὶ Συνστήματος τοῦ Παντός*, κατὰ τοῦ Κοπερνικείου συστήματος, ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται καὶ ἡ γῆ ἴσταται, διὰ νὰ γίνῃ συνήγορος τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἐγραψε καὶ τὸ *Θεολογικὸν* ὅπερ εἶχε μείνει ἐνέκδοτον καὶ τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη μόνον ἐνέκδοτον καὶ τὸ *Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος* τοῦ Ζορνικαβίου καὶ ἄλλα. Αἱ περισσότεραι τῶν μεταφράσεων του ἦσαν ἐκ τοῦ λατινικοῦ. Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται καὶ αἱ καθ' *Ὀμηρον ἀρχαῖοι καὶ αἱ Κερκυραῖκα ἀρχαιολογία* δημοσιευθεῖσαι τῷ 1804 ἐν Μόσχᾳ. Εἶνε ἔργον τοῦ σοφοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν δυτικῶν Κερκύρας Κουερίνου. Μεταξὺ τῶν ματαιοπονημάτων τοῦ Εὐγενίου εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ εἰς ἡρωϊκὸς ἑξαμέτρος στίχους μεταφράσεις τῶν *Γεωργικῶν* (1786) καὶ τῆς *Ἀινειάδος* τοῦ Βιργιλίου (1791) μὲ σημειώσεις. Ἐδειξε μόνον ὅτι ἦτο ἀριστοτέχνης τοῦ ἀρχαίου ἑξαμέτρου μ' ὄλας τὰς ἐνίοτε χασμαδίας καὶ τὰ παραγεμίσματα τῶν ἀρχαίων συνδέσμων. Καιρὸς χαμένος, διότι μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς μεταφράσεως ἐδιδάσθη ἀπὸ ὀλιγίστους καὶ ἐλησμονήθη. Ἐπίσης μετέφρασε ἐκ τοῦ ρωσικοῦ καὶ διά-

φορα ποιήματα ἄχρηστα διὰ τὸν ἑλληνισμόν. Μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων τῶν γενομένων παρὰ τοῦ Εὐγενίου εἶνε καὶ ἡ τοῦ βυζαντινοῦ μοναχοῦ Βρυννίου εἰς τόμους τρεῖς, ἀνωφελῆς καὶ αὐτῆ.

Ὁ Εὐγένιος ἐξετιμήθη πολὺ διὰ τὴν μεγάλην του σοφίαν. Μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ μακροῦ του βίου εἰργάσθη φιλοπῶνος. Ἄς ἴδωμεν τοῦ μεγάλου τούτου ἐργάτου τῆς διανοίας πῶς δυνάμεθα κατ' ἀξίαν νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν τότε δούλων Ἑλλήνων. Ἰδωμεν ἐπίσης ποῖον τὸ αἴτιον ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἔργων του φυλάττονται ἄχρηστα εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ σπανίως συμβουλευόνται ἀπὸ φιλολόγους ἢ ἱστορικούς καὶ ὅτι ἀν' ἄλλα διαβάζονται, οὐδεμίαν παρέχουν πνευματικὴν ὀφέλειαν. Τὸ ἔθνος εἶχε τότε ἀνάγκην μεγάλων διδακτικῶν καὶ ὀφελίμων βιβλίων, διὰ νὰ διδαχθῆ, νὰ μορφώσῃ τὸν νοῦν, νὰ ἀναθρέψῃ τὴν καρδίαν του. Τοῦτο ὁ Εὐγένιος εἶχε ἐγκαίρως ἐννοήσει, ἀλλ' ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ γράφῃ μᾶλλον διὰ τοὺς ὀλίγους καὶ ὄχι διὰ τοὺς πολλούς. Εἰς ἐπίμετρον ἠθέλησε νὰ γράψῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ὑποστηρίζων ὅτι ἔπρεπε αὐτῆ ν' ἀναζητῆ.

Διακόσια χρόνια ἐν τούτοις πρὸ τοῦ Εὐγενίου, ἐννόησε τὸ ἐσφαλμένον τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ὁ κερκυραῖος Σοφιανὸς καὶ ἤρχεισε νὰ δημοσιεύσῃ τῷ 1544 βιβλία πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν δημοτικὴν ζωντανὴν γλῶσσαν, ὅλοι δὲ οἱ σοφοὶ ξένοι συνεφώνησαν ὅτι οἱ τότε Ἕλληνες: « ἀν' ἤθελαν διαβάσει καὶ νὰ γράψωσι τὰ βιβλία ὅπου ἀρῆσαν ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες, εὐκόλῃ ἤθελε διορθωθῆ ἡ ἀπαιδευσίς ὅπου πλεονάζει εἰς τοὺς πολλούς. » Ὁ Εὐγένιος δυστυχῶς δὲν παρη-

κολούθησεν εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς γλώσσης τὸν συμπολίτην Σοφιανόν, οὔτε ἐσκέφθη πόσον ὀφέλησε διδάσκων καὶ συγγραφέων οὕτω ὁ κεφαλήν Δαμφδός, οὔτε ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν φήμην καὶ εἰς τὴν ὀφέλειαν τοῦ ἄλλου Κεφαλλήνος, τοῦ Μηνιάτου, κηρύττοντος μὲ τὴν γλῶσσαν τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Εὐγένιος δυστυχῶς ἐξέλεξε, συγγραφεὺν τὰ σπουδαιότερα ἔργα του, τὴν ἀρχαίαν.

Ἐν τῇ *Λογικῇ* του σαρκαστικῶς κατεδίκασε καὶ ἀπεκήρυξε τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν ἐκ πάντων τῶν ἐπιστομονικῶν συγγραμμάτων. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ σοφοῦ ἱεράρχου δικαίως ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδαξ κατεπολέμησε τότε ὑποστηρίζων ὅτι τὰ διδακτικὰ βιβλία πρέπει νὰ γράφονται εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν. Ὁ Εὐγένιος προσεπάθησε νὰ βελτιώσῃ τὴν καθαρεύουσαν τῶν λογίων γλῶσσαν. Ἄλλ' ἀν' κατ' ἀρχὰς ἔγραψε μὲ ὀμαλότητα κατὰ τὴν ἑκφρασίαν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἔνεκα τῆς ἀρχαιομανίας ἔγραψεν ἔπειτα ὀμαλῶς μὲ ἀνεπιτυχῆ λεξιθηρίαν.

Ὄχι ἦντο παρὰ τὰ σφάλματα ταῦτα ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐγενίου ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ὑπῆρξε σημαντικὴ, ἡ δὲ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν τότε Ἑλλήνων εἰσφορά αὐτοῦ ἀπέβη ὀμολογουμένως μεγάλη. Διότι τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐμελετῶντο ὑπὸ τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐσπουδάζοντο ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ὥστε δι' αὐτῶν ἐμμέσως μετεδίδοντο κατὰ τὰ οὐσιωδέστερα σημεῖα αὐτῶν εἰς τὴν παιδευομένην νεότητα. Ὡστε βασιμῶς δυνατόν τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Εὐγένιος ὄχι μόνον δόξα τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἀντιπρόσωπος ἐν Ἑσπερία τοῦ τότε ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν κορυφαίων διδασκάλων τοῦ Γένους.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΨΕΝ

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν « Παναθηναίων » ὁ κ. Ζερβὸς ἐξιστόρησε διὰ μακρῶν τὸν βίον τοῦ Ψεν κ' ἔκαμε τὴν ἀπαρίθμησην καὶ τὴν κατάταξιν τῶν ἔργων του. Ἐκεῖ εἶδατε πόσα καὶ ποῖα δράματα ἔχει γράψῃ ὁ μέγας συγγραφεὺς καὶ πῶς τὸ διαιροῦν οἱ βιογράφοι κριτικοὶ εἰς ρομαντικά, εἰς λυρικοφιλοσοφικά καὶ εἰς νεώτερα δράματα. Ἐτυχε νὰ ἴδῃ καὶ ἄλλην διαίρεσιν:

εἰς ἱστορικά, εἰς σύγχρονα, εἰς ρεαλιστικά καὶ εἰς συμβολικά. Ἴσως ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι, τελειότεραι καὶ ἀκριβέστεραι. Δὲν μᾶς μέλει θὰ προσπαθῶμεν τώρα νὰ λησμονήσωμεν ὅλας αὐτὰς τὰς ταξινομήσεις, αἱ ὁποῖαι πιθανὸν νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς βιβλιοθηκαρίους· θὰ προσπαθῶμεν ἀκόμη νὰ λησμονήσωμεν καὶ ὅλας τὰς κριτικὰς ποῦ ἐδιαβάσαμεν περὶ τῶν δραμάτων, τῆς τεχντροπίας καὶ τῆς φιλοσοφίας

του Ίψεν και δὲν θὰ ἐνθυμηθῶμεν παρὰ μόνον τὰ ἔργα του, ὅσα εὐτυχῆσαμεν νὰ διαβάσωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ προπάντων ἐκεῖνα ποῦ ἔτυχε νὰ τὰ ἰδοῦμεν ζωντανευμένα εἰς τὸ θέατρον¹, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνατένισιν καὶ τὴν μελέτην, ἀπὸ τὴν ἐπισκόπησιν αὐτὴν τῶν ἐκάστοτε ἐντυπώσεων μας, νὰ δώσωμεν τὴν γενικὴν ἐντύπωσιν μας ἐκ τοῦ Ἔργου, — μίαν ἐντύπωσιν ἀτομικὴν ὁλοκληρῶν, ποῦ πιθανὸν νὰ εἶνε κριτικὴ, πιθανὸν καὶ νὰ μὴν εἶνε.

Ἡ πρώτη μας γνωριμία μετὰ τὸν Ίψεν ἦσαν οἱ «Βρυκόλακες». Αὐτὸ τὸ δράμα μᾶς ἀπεκάλυψε τὸν νέον ἥλιον τοῦ Βορᾶ, αὐτὸ μᾶς ἔδωσε τὴν πρώτην ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν καὶ τὴν πρώτην κατάπληξιν. Δὲν παραπονοῦμεθα μετὰ τὴν τύχην ποῦ μᾶς ἔκαμε νὰ γίνωμεν ἀπὸ αὐτό. Ἐκεῖ μέσα ὑπάρχει ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ Ίψεν. Ἐνας Ίψεν μεστός, ὄριμος, ἀποφασιστικὸς, εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἐξελίξεώς του τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς αἰσθητικῆς, εἰς τὸ ἀφήλιον τῆς τολμηρᾶς του ἰδεολογίας, καὶ προπάντων εἰς τὴν τελειότητα τῆς τεχνολογίας του, τῆς δραματικῆς του ἰδιοφυίας καὶ τῆς σκηναϊκῆς του ἰκανότητος. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ διαβάσωμεν καὶ τὸν «Μπράντ» διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ψυχικὴν εἰκόνα τοῦ διδασκάλου. Εἰς τὸν «Μπράντ» τὸν ἔμμετρον, τὸν λυρικόν, ὑπάρχουν μερικαὶ ἀκόμη ἰδιότητες, δευτερεύουσαι ἴσως δι' ἓνα δραματικόν, τῶν ὁποίων εἰς τοὺς «Βρυκόλακες» δὲν διακρίνονται παρὰ μετὰ κόπον ἀσθενῆ τινα ἴχνη. Ὁ γνωρίζων τὰ δύο αὐτὰ μνημεῖα, εἴμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι γνωρίζει τὸν Γίγαντα. Εἴμπορεῖ νὰ κάμῃ ἀπὸ αὐτὰ τὸ περιγραμμά τῆς μορφῆς τέλειον. Ὅτι θάποκομίση ἀπὸ ἀναγνώσεις ἄλλων ἰψενικῶν ἔργων, προγενεστέρων ἢ νεωτέρων, θὰ εἶνε γραμμαι καὶ σκιαί, αἱ ὁποῖαι θὰ δυναμώνουν τὴν ζωγραφικὴν χωρὶς νὰ τὴν ἀλλοιώνουν. Εἰς τὸν «Κατιλίαν» παραδείγματος χάριν, εἰς τοὺς «Μνηστήρας τοῦ Στέμματος», εἰς τὸν «Αὐτοκράτορα καὶ Γαλιλαῖον» καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν «Πέερ Γκύντ», τιθεμένης κατὰ μέρος τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἡθο-

¹ Εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τοῦ 1894, ἐπαίχθησαν τὰ ἐξῆς ἔργα τοῦ Ίψεν: Οἱ *Βρυκόλακες* (Ὁσβάλδος ὁ κ. Ε. Βονασέρας καὶ Μάνδρεθ ὁ κ. Ε. Παντόπουλος), τὸ *Κουκλόσπιτο* (Νόρα ἢ κ. Ὀλυμπία Λαμάσκου καὶ ἡ Ἀγνή Σόρμα), ἡ *Ἐδδα Γκάμπλερ* (Δοῦζε καὶ Εἰμαρμένη Σανθάκη) ἢ *Ἀγριόπαπιαν* (Βέρλε ὁ κ. Ν. Παπαγεωργίου, γέρον - Ἐκδαλ ὁ κ. Α. Χρυσομάλλης, Ἐδβίγη ἢ κ. Κυβέλη Μυράς, — μία ἀπὸ τὰς τελευταίας παραστάσεις τῆς «Νέας Σκηνῆς») καὶ *Ἐνας ἔχθρος τοῦ Λαοῦ*, ἐπίσης ἀπὸ τοὺς μύστας τῆς «Νέας Σκηνῆς». Ἄλλ' ἤδη ἀπὸ τοῦ 1890, ἰταλικὸς δραματικὸς θίασος εἶχε παίξῃ εἰς τὴν Κέρκυραν τοὺς *Βρυκόλακες*.

γραφίας, ἀνευρίσκονται αἱ δραματικαὶ ἀρεταὶ τοῦ Ίψεν τῶν Ἰρυνκολάκων καὶ τοῦ Μπράντ, ἐν σπέρματι ἢ ἐν φύτρῳ μικρῷ ἐνῶ πάλιν εἰς τὴν «Ἀγριόπαπιαν», εἰς τὴν «Ἐδδα Γκάμπλερ» καὶ εἰς τὸν «Μικρὸν Ἐυδάρ» ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις εἶνε σχετικῶς ἀσήμαντος καὶ ἀφορᾷ εἰς λεπτομερείας. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ μερικὰ σημεῖα, ὅπου λανθάνει κάποια πνευματικὴ κόπωση καὶ παρακμῆ. Δὲν λείπει ἡ δαιμονία ὄραιότης, ἀλλ' ἀρχίζει κάπως νὰ ὀχρηῖ. Τὸ θερμοκήπιον τῆς κυρίας Ἄλβιγκ, τὸ ἀποτελοῦν τὸ βάθος τῆς σκηναϊκῆς, εἰς τοὺς *Βρυκόλακες*, ὀπισθεν τοῦ ὁποίου μετὰ τὴν ὁλημέριον βροχὴν καὶ τὴν ζοφερὰν νύκτα τοῦ φιώρδ, ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τῆς ἀγῆς, φωτίζων μίαν ἀπὸ τὰς τραγικωτέρας σκηναϊκῆς ποῦ ἐγνώρισεν ἡ τέχνη, — ἡ ὄραιότης αὐτὴ ἔχει ἴσως εἰς τὸ ἐπιλοιπον ἔργον τοῦ Ίψεν τὰς ἐφαμίλλους τῆς, ἀλλὰ καμμία δὲν τὴν υπερβάλλει. Εἶνε κάτι ἀφθαστον καὶ μοναδικόν. Ὁμοίως, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλην ἐποψιν, — τὸ ἓνα συμπληρῶναι τὸ ἄλλο, — εἶνε ἀφθαστος καὶ μοναδικὸς ὁ Μπράντ, ὅταν φύγη πρὸς τὸ μέλλον ἀφίνων ὀπίσω του καπνίζοντα τ' ἀποκαΐδια τῆς στενῆς του Ἐκκλησίας. Κάτι ἀνάλογον ἐδημιούργησε κάποιος ὁ Ζολά, ἀλλὰ διαφέρει ἀπὸ τὸ ἰψενικόν, ὅσον τὸ νεφέλωμα ἀπὸ τὸν κόσμον.

Ἐνθυμοῦμαι, εἰς τὰ νεανικά μου χρόνια, τὸ πρῶτον καλλιτέχνημα ποῦ μοῦ ἀπεκάλυψε τὸ τέλειον τῆς ὄραιότητος, ἦτο ἡ «Ἀντιγόνη». Μοῦ ἐκτύπησεν ἀμέσως ὅλη ἡ διαφορὰ ποῦ ὑπῆρχε μετὰ τὸ σοφοκλείου αὐτοῦ δράματος καὶ ὅλων τῶν νεωτέρων ἢ κλασικῶν ποῦ εἶχα γνωρίσει ἔως τότε. Καὶ ὅταν ἐτελείωσα τὸ βιβλίον, εἰς μίαν ἰσχυρὰν παραίσθησιν καὶ ἐπίμονον, — τόσον ἐπίμονον, ὥστε νὰ διατηρῆται ἀκόμη καὶ νὰ παρουσιάζεται μόλις τὸ ἐνθυμηθῶ, — μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἔβλεπα ἔμπρός μου ἓνα πάγκαλον οἰκοδόμημα ἀπὸ λευκαυγῆς μάρμαρον, ἓνα μικρὸν κ' ἐξιδανικευμένον Παρθενῶνα, ποῦ ἐσκορποῦσεν ἀπὸ τὸ ἀέτωμά του λευκὸν φῶς πρὸς τὸ κυανοῦν ἀπειρον. Ἀπὸ τότε, τὸ πρῶτον ἔργον ποῦ ὑπῆρχε δι' ἐμὲ ὡς δευτέρα ἀποκάλυψις καὶ μοῦ ἔδωσεν ἐπίσης ἐντύπωσιν καλλονῆς, ἦτο οἱ «Βρυκόλακες». Τὸ πάγκαλον οἰκοδόμημα παρουσιάσθη πάλιν ἔμπρός εἰς τὰ ἔκπληκτα μάτια μου. Μετὰ τὴν διαφορὰν δι' ἣν τώρα τὸ μάρμαρον ἦτο τεφρόν, τὸ φῶς χρυσοειδὲς καὶ ὁ οὐρανὸς ἐρυθροκύανος. Ἄλλ' ἡ συμμετρία τῶν γραμμῶν, καὶ ἡ ὄραιότης τοῦ σχήματος, καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ συνόλου ἦσαν διασχεδῶν τὰ ἴδια, καὶ τόσον μ' ἐθάμβωσαν, ὥστε ἤρχισα νὰ ψελλίζω λόγια θαυμασμοῦ ἀσυνάρ-

τητα, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἤρα τὸ θάρρος νὰ τὰ ἐπαναλάβω ἐνώπιον πλήθοντος θεάτρον, τὴν βραδυὰν ἐκείνην τὴν ὑπερτραγικὴν ποῦ ὁ Βονασέρας ἐνεσάρκωσε τὸν Ὁσβάλδον.

Ἐκτοτε ἐξήγησα μ' ἐπιμονὴν νὰ εἶρω τί ἦτο ἐκεῖνο, ποῦ μοῦ ἔκαμε τόσῳ βαθεῖαν ἐντύπωσιν ὅταν ἐδιάβαζα ἢ ἔβλεπα ἔργον τοῦ Ίψεν τί ἦτο ἐκεῖνο ποῦ ἡ παραίσθησις μου μ' ἔκαμε νὰ τὸ συσχετίζω κατ' ἀνάγκην, ἀκουσίως μου, πρὸς μίαν «Ἀντιγόνην», πρὸς τὸ τελειότερον ἴσως καλλιτέχνημα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ κάθε ἄλλης τέχνης. . . Ἠρώτησα τοὺς κριτικούς, ἀλλὰ δὲν μοῦ ἀπήντησαν τίποτε ἰκανοποιητικόν, τίποτε ποῦ νὰ ἐξηγῇ ἀληθινὰ τὴν ἐντύπωσιν ἐνός ἀπλοῦ ἀναγνώστου ἢ θεατοῦ. Τί μ' ἐνδιαφέρει ἐμὲ, παραδείγματος χάριν, ἂν ὅπως ἐξηγοῦν οἱ κ. κ. Colleville καὶ Zerbilin, ὁ Ίψεν δὲν ἔχη εἰς τὰς φλέβας του οὔτε σταγόνα αἵματος νορβηγικοῦ ἂν εἶνε ἐκ μητροῦς τεύτων καὶ ἐκ πατρὸς σάξων ἂν ἡ διασταύρωσις αὐτὴ τὸν ἔκαμε ἰδεαλιστὴν, ποιητικιστὴν, ρεμβώδη, μεταφυσικόν καὶ κοσμοπολίτην; Τί ἂν δὲν ἐξῆσεν εἰς τὴν παγερὰν Νορβηγίαν παρὰ τὰ πρῶτα καὶ σχεδὸν τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, καὶ ἂν τὰ καλλίτερα δράματά του τὰ ἔγραψεν εἰς τὸ Μόναχον ἢ εἰς τὴν Ρώμην; Τί ἂν ἀποκαλύπτεται κατὰ βάθος ἀριστοκρατικὸς, ἐχθρὸς τῆς πλειονοψηφίας, ἐχθρὸς τοῦ ὄχλου τοῦ ἀγελαίου, καὶ ἂν μόνον κατὰ παρεξήγησιν καὶ ἐπειδὴ ἔγεινε μέγας, τὸν ἀντιποιοῦνται σήμερον ὡς ἰδικόν των καὶ οἱ δημοκρατικοὶ καὶ οἱ σοσιαλισταὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀναρχικοὶ; Τί ἂν ἔχη ἰδέας κοινωνικῆς ἰδικίας του, καὶ ἂν κάποτε ἐφοβήθη καὶ ὁ ἴδιος τὴν τολμὴν του καὶ ἠθέλησε νὰ ρίψῃ ὀλίγο νερὸ εἰς τὸ μεθυστικὸ κρασί του; Μάλιστα ὁ Ίψεν ὑπῆρχε μαθητὴς τοῦ νορβηγικοῦ φιλοσόφου Kierkegaard, ἐνός μεγάλου ἀνθρώπου, ποῦ ναι μὲν ἀντέγραψα μὲ πολλὴν κόπον τὸ ὄνομά του καὶ μετὰ δυσκολίας τὸ ἐνθυμοῦμαι, διότι εἶνε ὁλοκληρῶν ἀγνωστον εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, ἀλλ' εἰς τὴν πατριδα του ἐξήσχησε μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ὑπῆρχε μάλιστα ὁ πρόδρομος τοῦ μεγάλου Νίτσε. Εἶνε λοιπὸν καὶ ὁ Ίψεν ὁπαδὸς τοῦ «Υπεραιθρίου» — μολονότι, καθὰ λέγουν, ποτὲ δὲν τὸν ἐδιάβασε, — καὶ ἐπίζητεῖ μὲ κάθε τρόπον τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων, τὴν ἐπὶ πάσῃ θυσίᾳ καλλιέργειαν καὶ ἀπομόνωσιν τοῦ ἀτόμου, σκληρῶς καὶ ἀμελιόπως, ζηλωτῆς καὶ αὐτὸς τοῦ φιλοσοφικοῦ ἐγωῖσμοῦ, ἐνθερμος νιτσειστής ἐξ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἐπι-

δράσεως, ὅπως εἶνε σήμερον οἱ ἐπίλεκτοι ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων. Ἀλλὰ τί προσθέτει αὐτὸ εἰς τὴν ἐπεξήγησιν μιᾶς καλλιτεχνικῆς ἐντυπώσεως; μιᾶς συγκινήσεως εἰς τὸ θέατρον; μιᾶς μεγάλης τραγικῆς στιγμῆς; μιᾶς ψυχικῆς πτεροφυίας καὶ φρικιάσεως πανηδονικῆς; Ἡ τί προσθέτει τὸ ἄλλο ποῦ λέγει ὁ Γεώργιος Μπράντες, ὅτι τότε ἀκριβῶς ὁ Ίψεν ἔγεινε μέγας καὶ παγκόσμιος, ὅτι τότε ἠδυνήθη νὰ δώσῃ καθολικὰς ἐντυπώσεις καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ὅταν ἔπαυσε νὰ γράφῃ νορβηγικὰ διὰ τοὺς νορβηγούς, κ' ἔγραψεν ἀνθρώπινα διὰ τοὺς κοσμοπολίτας; Ἡ τὸ ἄλλο ἀκόμη, ὅτι ὁ Ίψεν εἶνε τὸ ἰσχυρότερον πνεῦμα τῶν Σκανδιναβικῶν χωρῶν, καὶ ὅτι μετὰ τοῦ Τολστόϊ καὶ τοῦ Νίτσε ἀποτελεῖ τὴν ὑπεράτην Τριάδα τῆς συγχρόνου πνευματικῆς λατρείας; Τί μᾶς ἐνδιαφέρει πόσον ὁμοιάζει μετὰ τὸν ἓνα καὶ πόσον διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄλλον; Καὶ τί κοινὸν μεταξὺ τῆς ἐντυπώσεώς μας ἀπὸ τὸ θέατρόν του, καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ συγγραφέως, τῆς κοινωνικῆς του διδασκαλίας, τῆς ἰδέας του ἢ τῶν ἰδεῶν του;

Τίποτε, ἀπολύτως τίποτε.

Ὑπάρχει μία μεγάλη παρεξήγησις τῆς οὐσίας καὶ τοῦ νοήματος τῆς Τέχνης, παρεξήγησις, τὴν ὁποῖαν κάμνουν δυστυχῶς καὶ μερικοὶ ποῦ ἐνεκύναν εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ὁ Ίψεν ἐκίνησε βέβαια τὴν προσοχὴν πολλῶν ἀνεπτυγμένων διὰ τὰς ἰδέας του. Ἀλλὰ τὴν προσοχὴν τῶν αἰσθητικῶς ἀνεπτυγμένων ἐκίνησε μόνον διὰ τὴν μορφήν μετὰ τὴν ὁποῖαν τὰς ἐξωτερικεύει καὶ τὰς ἐνσαρκώνει. Αἱ ἰδέαι του πιθανὸν νὰ εἶνε αἱ ἴδιαι μετὰ τοῦ Νίτσε καὶ εἰς πολλὰ διαφορετικὰ ἀπὸ τοῦ Τολστόϊ. Ἡμποροῦσε νὰ ἦσαν τὸ ἀντίθετον: ὁμοιαὶ μετὰ τοῦ Τολστόϊ καὶ διαφορετικὰ ἀπὸ τοῦ Νίτσε. Καὶ ὁ Ίψεν νὰ ἦτο ἐπίσης μέγας τεχνίτης. Ἄλλ' ἡ μορφή, τὸ σῶμα τῶν ἰδεῶν του ποῦ δίδει τόσον ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ὅσον αὐτὸς ὁ Σοφοκλῆς, εἶνε διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν μορφήν τοῦ Σοφοκλέους. Δι' αὐτὸ ὁ Ίψεν εἶνε πρωτότυπος καὶ μέγας δραματικὸς. Δίδει, βλέπετε, τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα μετὰ τοὺς μεγάλους τῶν αἰώνων, μετὰ τὸν Σοφοκλῆ, μετὰ τὸν Σαίξπηρ, μετὰ τὸν Μολιέρου, ἀλλὰ μετὰ μέσα διαφορετικὰ, μετὰ τεχνολογίαν ἰδικὴν του. Ἡ ὁποῖα εἶνε ἡ ἴδια καὶ κατ' οὐσίαν, κατὰ βάθος εἰς ὅλον του τὸ ἔργον, διότι παντοῦ ὁ Ίψεν, ὅσον καὶ ἂν παλινῶδῃ ὡς φιλόσοφος ἀλλ' ὡς ἰδιοσυγκρασία καλλιτέχνου εἶνε ὁ ἴδιος. Καὶ μόνον εἰς αὐτὴν τὴν λεπτομέρειαν

θά ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνη κανεὶς, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὴν ἐντύπωσιν, καὶ τὴν διάδοσιν, καὶ τὴν ἐπικράτησιν καὶ τὴν παγκόσμιον δόξαν.

Ὁ Ἴψεν εἶνε μέγας δραματικὸς ὡς διαφορετικὸς ἀπὸ ὄλους τοὺς προδρόμους του. Ἄν θέσωμεν κατὰ μέρος τὰς οἰασθήποτε ἰδέας του καὶ τὰς οἰασθήποτε παλινωδίας του, καὶ ἂν περιορισθῶμεν ἀπλῶς εἰς τὰ καλλιτεχνικά του πλάσματα, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἐπροχώρησε τὴν τέχνην μέχρι σημείου ὅπου πρὸ αὐτοῦ δὲν εἶχε φθάσῃ κανεὶς. Εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ εἶδους εἶνε λοιπὸν ἕνας σταθμὸς. Ἴσως δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὸν τελευταῖον του, ὅσον ἀπέχουν ἄλλοι, σχετικῶς μεγαλύτεροί του, ἀπὸ τοὺς τελευταίους τῶν. Ἄλλ' ἀπέχει, ἀλλὰ ξεχωρίζεται, ἀλλὰ μοναδικοποιεῖται. Καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖνο εἰς τὸ ὅποιον διέπρεψε, καὶ ἐπρωτοτύπησε, καὶ ἀπεμακρύνθη μ' αὐτὸ ἀπὸ τοὺς πατημένους δρόμους, εἶνε ἡ ψυχολογία τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἀνεβάζει εἰς τὴν σκηνήν. Τόσῳ δυνατὴν, τόσῳ βαθειάν, τόσῳ λεπτομερῆ καὶ πολύπλοκον ψυχολογίαν δὲν ἔχει ἄλλο θέατρον ἀπὸ τοῦ Ἴψεν. Δὲν παρουσιάζει μόνον τύπους, ἢ χαρακτηριστὰ κατὰ τὸν συνθηματικὸν ὄρον, ἢ σύμβολα κατὰ τὴν νεωτέραν ἀντίληψιν. Παρουσιάζει ἀνθρώπους ζωντανούς, καὶ μᾶς τοὺς γνωρίζει μέχρι τῶν βαθυτάτων τῆς ψυχῆς τῶν. Ὅχι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μπράντες, προοίους τῆς ἐξελλείσεως τοῦ δράματος. Οἱ συνήθειες δραματικοὶ ζωγραφίζουν εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς «χαρακτήρας», τοὺς θέτουν ὡς δεδομένον, καὶ μᾶς ἀφίπνουν ἔπειτα νὰ κρίνωμεν ἂν, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔργου, κάθε λέξις καὶ κάθε κίνημα τοῦ ἥρωος συμφωνοῦν ἢ ὄχι πρὸς τὸν τεθέντα «Χαρακτήρα» του. Εἶνε ἡ μέθοδος καὶ τοῦ Σαρδοῦ ἐπίσης καὶ τοῦ Σοφοκλέους, ἀκόμη καὶ τοῦ Σαίξπηρ. Ὁ Ἴψεν ἀπεναντίας ψυχογραφεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐγνωρίσαμεν τὸν ἥρωά του, ἂν δὲν ἀκούσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν του λέξιν, ἂν δὲν ἴδωμεν ἢ δὲν μάθωμεν παρ' ἀγγέλου καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ κίνημα. Ἄλλ' ὅταν γίνῃ καὶ τοῦτο, τὸν ἐγνωρίσαμεν πλέον ὅπως δὲν ἐγνωρίσαμεν κανένα. Εἰσηγήσαμεν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ εἰσηγήθημεν αὐτὸς εἰς τὴν ἰδικήν μας. Μᾶς ἐνεχαράχθη βαθύτερα παρὰ ἂν τὸν ἐγνωρίζαμεν εἰς τὴν ζωὴν. Τὸν βλέπομεν ἐμπρὸς μας μὲ κλειστά μᾶτια, τὸν ἀγαπῶμεν ἢ τὸν μισοῦμεν ἰσχυρότατα, κινεῖ ὄλον τὸ ἐνδιαφέρον μας, μᾶς κατέχει διὰ παντός. Ἄν δὲν προσέξωμεν εἰς ὄλον τὸ δράμα, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἴψεν μένει δι' ἡμᾶς ἀσαφής, ἀόριστος, ἀγνώρι-

στος, ἀνεξήγητος, ἢ ὅπως τὸ λέγουν κοινῶς, ἀψυχολόγητος καὶ ἀκατάληπτος. Ἄν προσέξωμεν ὁμῶς μέχρι τέλους, αἴφνης χύνεται φῶς: κάθε ἀσάφεια καὶ ἀοριστία ἐκλείπει, ἢ δὲ μορφή μέχρι τῶν ἐσωτάτων τῆς ψυχῆς παρουσιάζεται ἐμπρὸς μας μὲ τόσῃ ἐνάργειαν, μὲ τόσῃ ζωηρότητα, μὲ τόσῃ ἀλήθειαν, ὥστε ἀπομένομεν ἐκθαμβοί. Τοῦτο, εἰς τόσῃ ἐντέλειαν, δὲν θάπαντήσωμεν ἄλλοῦ. Καὶ εἶνε ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὅποιον αἱ περιπέτειαι τῶν ἡρώων τοῦ Ἴψεν μᾶς δίδουν τόσῳ βαθειάν συγκίνησιν, μᾶς προξενοῦν τόσον ὄξυν πόνον ἢ τόσον ἰσχυρὰν ἠδονήν. Ὅταν φεύγωμεν ἀπὸ τὸ θέατρον, ὁ κλοιὸς ποῦ περισφίγγει τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὄσβάλδου, νομίζομεν ὅτι περισφίγγει τὴν ἰδικήν μας. Διότι τὸν Ὄσβάλδον αὐτὸν τὸν ἐγνωρίσαμεν κατὰ βάθος, καὶ εἶνε πλέον ἰδικὸς μας ὅπως εἶνε πᾶν ὅτι γνωρίζομεν. Κλοιὸς ἀληθινός, περισφίγγων τοὺς κροτάφους πραγματικοῦ ἀλλ' ὀλιγώτερον γνωστοῦ μας ἀνθρώπου, δὲν θὰ μᾶς ἔκαμνε ἴσως τόσῃ ἐντύπωσιν.

Καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ βαθύτερος λόγος διὰ τὸν ὅποιον πολλοὶ ἀντιπαθοῦν τὸ θέατρον τοῦ Ἴψεν: διότι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν πραγματικὴν φοικίαν ποῦ δίδει. Διὰ πολλοὺς ἀνισχύρους εἶνε μία ὑπερέντασις τοῦ οἴκτου καὶ τοῦ ἔλεου, ἢ ὅποια προξενεῖ πόνον. Ἐνθυμηθῆτε τὴν «Ἀγριόπαιαν», τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς θεατρικῆς ψυχογραφίας, ὅπου ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήσῃ τὴν μέθοδον τοῦ Ἴψεν καλλίτερα ἀπὸ παντοῦ: Ἡ ὑπόθεσις καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶνε δραματικωτέρα ἀπὸ ἄλλας, ποῦ ἐκτυλίσσονται καθ' ἡμέραν εἰς τὰ θεάτρα μας: ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις εἶνε ἀσύγκριτος. Ὁ θάνατος τῆς Ἐδβίγης μᾶς σπαράζει κυριολεκτικῶς. Καὶ ἡ ἀθλιότης τοῦ Γιάλμαρ Ἐκδαλ, τοῦ ἀρρώστου αὐτοῦ, τοῦ χωρὶς θέλησιν καὶ δύναμιν, μᾶς γεμίζει ἀπὸ οἴκτον ὡς ἡ τύχη τοῦ τραγικωτέρου τῶν ἡρώων.

Ἄλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον, εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας, τὸ θέατρον τοῦ Ἴψεν δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ κάμῃ κατακτήσεις. Ὅχι διὰ τοὺς Νορβηγούς του, διὰ τὴν οὐμίχλην του, διὰ τὰς ἰδέας του, διὰ τὴν φιλοσοφίαν του, διὰ τὰ σύμβολά του, ἀλλ' ἀκριβῶς πάλιν διὰ τὴν τεχνουργίαν του. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἔργα προσιτωτέρων καὶ συγγενεστέρων δραματικῶν, χρειάζεται προσοχή, προσήλωσις, κόπος διὰ νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς ἐν ἔργον ἱφενικόν. Εἰς τὴν προσήλωσιν αὐτήν, ἢ ὅποια διὰ τοὺς βορείους εἶνε ὀλωσδιόλου ἄκοπος, οἱ μεσημβρινοὶ δὲν εἴμεθα πολὺ συνειθισμένοι. Ἄλλ' ὡς εἴπαμεν, ἂν δὲν παρακολουθήσῃ κανεὶς μέχρι τέλους ἐν

ἱφενικὸν ἔργον, οἱ ἄνθρωποι τοῦ δὲν ἐξηγοῦνται καὶ δὲν ζωντανεοῦν. Ἐπομένως δὲν εἰσέρχονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ καὶ κατ' οὐδένα τρόπον κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν συμπάθειαν, τὴν συγκίνησιν του. Τοῦ προξενοῦν ἀπεναντίας ἀνίαν, δυσφορίαν, πείσμα. Δι' αὐτὸ κυρίως, ὅπως εἰς τὸ Παρίσι, οὕτω κ' ἐδῶ εἰς τὰ Ἀθήνας, οἱ περισσότεροι θεωροῦν τὸν Ἴψεν ἀκατάληπτον, σκοτεινόν, ἀσυνάρτητον, παράδοξον. Ἐκεῖνα λοιπὸν ποῦ λέγουν κοινῶς ὅτι δὲν ταιριάζει εἰς τὸ κλίμα μας, ἔχει καὶ κάποια ἀλήθειαν: οἱ ἀπρόσεκτοι μεσημβρινοὶ ἔχουν δικαίον.

Ἄλλ' ὅσοι ἔχουν περισσὴν πνευματικὴν ἀντοχήν, ὅσοι προσέχουν καὶ παρακολουθοῦν, δὲν πιστεύω νὰ ἔχουν τὴν συγκίνησιν πολὺ διαφορετικὴν ἀπὸ ἕνα βόρειον, ἀπὸ ἕνα Νορβηγόν. Ὁ Ἴψεν εἶνε παγκόσμιος, διότι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶνε παγκόσμιος. Ὅτι ψυχογραφεῖ ὁ Ἴψεν μὲ τόσῃ ἐντέλειαν, δὲν εἶνε νορβηγικόν ἀλλὰ κυρίως ἀνθρώπινον. Καὶ δι' αὐτὸ τὰ καλλίτερα του ἔργα εἶνε ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἡ ψυχογραφικὴ του ἱκανότης φθάνει τὴν μεγαλύτεραν τῆς ἀκμῆν καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶνε ἡ

«Ἀγριόπαια» καὶ ὁ «Ἀρχιτέκτων Σόλνες».

Πολλὰ θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ ἀκόμη κανεὶς διὰ τὸν Ἴψεν καὶ ἄλλας ἀπόψεις τοῦ ἔργου του νὰ παρουσιάσῃ, καὶ νὰ ἐπιμείνη ἔξαφνα εἰς τὴν καθαρὸν θεατρικὴν του τέχνην, εἰς τὴν σκηνογραφικὴν του ἀρμονίαν καὶ ὡραιότητα, τὴν ὅποιαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ μόνον παραβιάζον αἱ ἀνάγκαι τῆς θέσεως, εἰς τὴν φωτογραφικὴν ἀλήθειαν τοῦ διαλόγου του, ἢ εἰς τὴν πυκνὴν συμπλοκὴν τῶν συμβόλων του, προσώπων καὶ πραγμάτων, ἢ ὅποια χαρίζει εἰς κάθε σχεδὸν ἔργον του τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο ἡμίφως, τὸ κινοῦν εἰς ἀτελείωτον ρεμβασμόν. Ἄλλ' ὅτι μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο εἶνε ἡ ζωὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ποῦ παρουσιάζει — καὶ εἶδαμεν μὲ ποῖον τρόπον — τὸ ἔργον τοῦ Ἴψεν, ἡ ἀσπαίρουσα, ἡ ἀληθινὴ καὶ βαθειὰ αὐτὴ ζωὴ, ποῦ εἰς ἄλλο σύγχρονον θέατρον δὲν ἀπαντᾷται τόσον ἀνόθεντος, μὲ τόσον ὀλίγα συνθηματικὰ ψεῦδη, — μία ζωὴ ζωντανή, ἔντονος, καθαρὸν ψυχικὴν, τὴν ὅποιαν μόνος ὁ Ἴψεν κατώρθωσε νὰ περιελίξῃ μὲ ὄλην τὴν ἔντασίν τῆς καὶ τὴν δύναμιν, εἰς τὸ στενὸν καὶ περιορισμένον πλαίσιον ποῦ λέγεται σκηνή.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΟΥΝΣ

ΥΠΟ ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ

ΩΜΟΡΦΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Εἰς τὴν Ἄδα Νιναν Ἰβάνοβνα Καραβάκινα.

Ἦσαν οἱ δύο ἀγαπημένοι στὸν ἀνθισμένο κάμ-
πο. Ἀπάνω τους ἦταν ὁ ἥλιος, γύρω τους ἡ
ἄνοιξις καὶ κάτω στὰ πόδια τους ἡ θάλασσα.

Καὶ εἶπε ὁ ἀγαπημένος :

— Τί χρειάζεται ἡ ἄνοιξις στὴν ἀγάπη μας ;
Ὅλα τὰ χρώματα τοῦ κάμπου, ὅλα τὰ παιγνι-
δίσματα τῶν κλώνων, ὅλες οἱ εὐωδίες τῶν λου-
λουδιῶν καὶ ὅλα τῶν πουλιῶν τὰ κελαδήματα
εἶνε ταιριασμένα ἀπάνω στὴν ἀγαπημένη μου.
Λίγη μαλακὴ χλόη μᾶς φθάνει γιὰ κρεβάτι μας.

Καὶ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ ἀγαπημέ-
νου. Ὅλα τὰ χρώματα σβύσανε τριγύρω τους,
τὰ δένδρα πέσανε κάτω ξερά, τὰ λουλούδια
μαραθῆκαν καὶ τὰ πουλιὰ βουβάθηκαν. Λίγη
χλόη μονάχα ἔμεινε κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους.

Ὁ ἥλιος φιλοῦσε ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἀγκάλια-
σμά τους. Καὶ εἶπε πάλι ὁ ἀγαπημένος :

— Τί χρειάζεται ὁ ἥλιος στὴν ἀγάπη μας ;
Τὰ μαλλιά τῆς ἀγαπημένης μου φέγγουν εὐ-
γενικώτερα, καὶ τὸ στήθος τῆς μὲ ζεσταίνει πῶ
γλυκὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἐνα ἄστρο ὡς μείνη
ψηλὰ νὰ μᾶς φωτίζῃ.

Καὶ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ ἀγαπημέ-
νου. Ὁ ἥλιος ἔσβυσε ἀπάνω στὸ στερέωμα,
κι' ἕνα ἄστρο, γλυκὸ σὰν τὴν Ἀφροδίτη, ἔ-
λαμψε στὸν γαλάζιον αἰθέρα, ἀπάνω ἀπ' τὸ
ἀγκάλιασμά τους.

Κι' ὁ ἀγαπημένος ἔσφιξε τὴν ἀγάπη του
ἀπάνω στὸ στήθος του καὶ κάρφωσε τὰ μάτια
του ἀπάνω στὰ δικά της. Καὶ εἶπε πάλι ὁ
ἀγαπημένος :

— Τί χρειάζεται ἡ πλατειὰ θάλασσα στὴν
ἀγάπη μας ; Τὰ μάτια τῆς ἀγαπημένης μου
εἶνε ὁ πῶς πλατὺς ὠκεανός. Καὶ μέσα στὰ
βάθη του πλέει ἀφθαστο ἕνα χρυσοπράσινο
νησάκι. Τί χρειάζεται ἡ πλατειὰ θάλασσα στὴν
ἀγάπη μας ;

Καὶ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὰ λόγια τοῦ ἀγαπη-
μένου. Καὶ ἡ πλατειὰ θάλασσα στέρεψε κάτω
ἀπ' τὰ πόδια τους.

Οἱ ἀγαπημένοι ξεπλώθηκαν ἀπάνω στὴ μα-
λακὰ χλόη. Τὸ μοναχικὸ ἄστρο ἐφώτιζε ἀπὸ
ψηλὰ τὸ ἀγκάλιασμά τους.

Δυὸ λευκοὶ ἄγγελοι ποῦ ἔσχιζαν τὸ στερέ-
ωμα ἀπὸ Ἀνατολὴν πρὸς Δύση, σταμάτησαν τὸ
γλίσγωρο πέταγμα καὶ ζύγιασαν τὸ φτερό τους
ἀπάνω ἀπ' τοὺς ἀγαπημένους.

Ὁ ἕνας ἄγγελος εἶπε στὸν ἄλλον :

— Τί ὠμορφος κόσμος !

Κι' ὁ ἄλλος ἄγγελος ξαναεἶπε :

— Τί ὠμορφος κόσμος !

Καὶ τίναξαν πάλι τῆς φτερούγες τους καὶ
τράβηξαν τὸν δρόμο τους ἀπὸ Ἀνατολὴν πρὸς
Δύση.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΣΤΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΖΟΛΔΗΣ *

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Ὁ Μάρκος εἶπε κ' ἐξύπνησαν τὸν καπελά-
νον εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὴν ἐπιστολήν. Ὁ
παπᾶς τὴν ἀπεσφράγισε κ' ἐχαιρέτισε κατ' ἀρ-
χὰς τὸν βασιλέα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Τριστά-
νου ἔπειτα ἀφοῦ ἐδιάβασε τὰ γραμμένα λό-
για, τοῦ εἶπε τί παρήγγελλε ὁ Τριστάνος. Ὁ
Μάρκος τὸν ἤκουσε χωρὶς νὰ εἰπῇ λέξιν κ' ἐ-
χαίρετο μὲ ὅλην τὴν καρδιά, διότι ἀγαποῦσε
ἀκόμη τὴν βασίλισσαν.

Ἐκάλεσε ὀνομαστικῶς τοὺς πλέον τιμημέ-
νους βαρῶνους του, καὶ ὅταν ἐμαζεύθησαν ὁ-

λοι, ὁ βασιλεὺς τοὺς ὠμίλησε, ἐνῶ αὐτοὶ τὸν
ἤκουαν σιωπηλοί :

« Βαρῶνοι, ἔλαβα αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν. Εἶ-
μαι βασιλεὺς σας, καὶ εἶσθε οἱ ἐμπιστοὶ ὑπο-
τακτικοί μου. Ἀκούσατε τί μοῦ παραγγέλλεται
ἔπειτα, συμβουλευσατέ με, τὸ ἀπαιτῶ, διότι μοῦ
ὀφείλετε συμβουλήν ».

Ὁ καπελάνος ἐσηκώθη, ἔλυσε τὴν ἐπιστο-
λήν μὲ τὰ δύο του χέρια καὶ δρθὸς ἐνώπιον
τοῦ βασιλέως :

« Αἰθένται, λέγει, ὁ Τριστάνος σᾶς χαιρετᾷ
κατ' ἀρχὰς ὅλους, τὸν βασιλέα καὶ ὅλην τὴν
βαρωνίαν. « Βασιλεῦ, ἔπειτα προσθέτει, ὅταν
ἐσκότωσα τὸν δράκοντα καὶ κατέκτησα τὴν βα-

σιλοπούλαν τῆς Ἰρλανδίας, ἡ βασιλοπούλα ἐ-
δόθη σ' ἐμένα ἤμποροῦσα νὰ τὴν κρατήσω,
ὅμως δὲν ἠθέλησα τὴν ὠδήγησα εἰς τὴν χώραν
σου καὶ σοῦ τὴν παρέδωκα. Ὅμως, μόλις τὴν
ἐπῆρες γυναῖκα, οἱ πανοῦργοι σ' ἔκαμαν νὰ
πιστεύσης διάφορα ψεύδη. Εἰς τὸν θυμὸν σου,
ὠρατε θεῖε, αἰθέντα μου, ἠθέλησες νὰ μᾶς καύ-
σης ἀκρίτους. Ἄλλ ὁ Θεὸς μᾶς ἐλυπήθη τὸν
ἰκετεύσαμεν, ἔσωσε τὴν βασίλισσαν, καὶ ἦτο
δικαίον ἐγὼ ἐπίσης ὅταν ἔπεσα ἀπὸ τὸν ὑψη-
λὸν βράχον, διέφυγα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.
Τί ἔκαμα περισσότερον ; Ἡ βασίλισσα παρε-
δόθη εἰς τοὺς ἀρρώστους καὶ τὴν ἐπῆρα ἀπ'
αὐτοῦς ἤμποροῦσα τάχα νὰ τὴν ἀφήσω αὐ-
τὴν ποῦ ὄλιγον ἔλειπε νὰποθῆνῃ πρὸς χάριν
μου αἰθάα ; Ἐφυγα μαζί της ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ
δάση ἤμποροῦσα τάχα, διὰ νὰ σοῦ τὴν ἀπο-
δώσω, νὰ ἔβγω ἀπὸ τὸ δάσος καὶ νὰ κατέβω
εἰς τὸν κάμπον ; μήπως δὲν εἶχες δώσει πα-
ραγγελίαν νὰ μᾶς πιάσουν ζωντανούς ἢ πεθα-
μένους ; Ἀλλά, σήμερα ὅπως ἄλλοτε, εἶμαι ἐ-
τοίμος, ὠρατε αἰθέντα, νὰποδεῖξω μὲ μάχην,
ἀντιμέτωπος παντὸς ὅστις ἠθέλε διῶχουρισθῇ
ὅτι ἡ βασίλισσα μὲ ἠγάπησε μὲ ἀμαρτωλὴν
ἀγάπην, νὰποδεῖξω πολεμώντας τὴν ἀθωότητά
της. Διάταξε τὴν μάχην δὲν ἀπορρίπτω κανένα
ἀντίπαλον, καὶ ἂν δὲν νικήσω, εἰπὲ νὰ μὲ καύ-
σουν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων σου. Ἄλλ' ἂν
θριαμβεύσω καὶ ἂν εὐδοκήσῃς νὰ λάβῃς τὴν
Ἰζόλδην μὲ τὸ φωτεινὸ πρόσωπον, κανεὶς ἀπὸ
τοὺς βαρῶνους σου δὲν θὰ σὲ ὑπηρετήσῃ πι-
στότερά μου ἂν τοῦναντίον δὲν λάβῃς ἀνάγκη
τῆς ὑπηρεσίας μου, θὰ περάσω τὴν θάλασ-
σαν καὶ θὰ πορευθῶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπη-
ρεσίας μου εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαβοίας ἢ
τῆς Φορίας, καὶ δὲν θάκουσῃς ποτὲ πλέον νὰ
μιλοῦν γιὰ μένα. Αἰθέντα, σκέψου, διότι ἂν
δὲν συναινέσῃς εἰς τὸ νὰ δεχθῇς τὴν Ἰζόλ-
δην, θὰ τὴν ὠδηγήσω ξανά εἰς τὴν Ἰρλανδίαν
ὁπόθεν τὴν ἔλαβα θὰ εἶνε βασίλισσα ἐκεῖ »

Ὅταν οἱ βαρῶνοι τοῦ Κορνούαγι ἤκουσαν
ὅτι ὁ Τριστάνος τοὺς ἐπροκαλοῦσε νὰ πολε-
μήσουν μαζί του, εἶπαν εἰς τὸν βασιλέα :

« Αἰθέντα, δέξου τὴν βασίλισσαν ἦσαν ἀ-
φρονες ἐκεῖνοι ποῦ τὴν ἐσυκοφάντησαν. Ὡς
πρὸς τὸν Τριστάνον, ὡς φύγη, ὅπως ὁ ἴδιος
ὑπόσεται, εἰς τὴν Γαβοίαν ἢ τὴν Φορίαν. Πα-
ράγγελέ του νὰ ὠδηγήσῃ ἐδῶ τὴν Ἰζόλδην
καὶ πολὺ γλίσγωρα μάλιστα ».

Ὁ βασιλεὺς ἠρώτησε τρεῖς φορές :

« Κανεὶς δὲν σηκώνεται νὰ κατηγορήσῃ τὸν
Τριστάνον ; »

Ὅλοι ἐσιωποῦσαν. Τότε εἶπε εἰς τὸν καπε-
λάνον :

« Κάμε λοιπὸν γλίσγωρα ἕνα γράμμα ἤκου-
σες βέβαια τί πρέπει νὰ γράψῃς σπεῦσε νὰ
τὸ γράψῃς ἢ Ἰζόλδην ὑπέφερε πολὺ στὴν νεό-
τητα της ! Καὶ τὸ χαρὶ ὡς ἀναρτηθῇ πρὶν
βραδυάσῃ εἰς τὸ κλαδί τοῦ Κόκκινου Σταυροῦ
κάμε γλίσγωρα ».

Τὰ μεσάνυχτα ὁ Τριστάνος ἔπερασε τὸν Ἄ-
σπρον-Κάμπον, ἐβρῆκε τὸ γράμμα καὶ τὸ ἔ-
φερε σφραγισμένον εἰς τὸν ἐρημίτην Ὀργίνον.
Ὁ ἐρημίτης τοῦ ἐδιάβασε τὰ γράμματα : Ὁ
Μάρκος συναινοῦσε, κατὰ συμβουλήν τῶν βα-
ρῶνων του, νὰ ξαναπάρῃ τὴν Ἰζόλδην, ὅχι ὅ-
μως καὶ νὰ κρατήσῃ τὸν Τριστάνον εἰς τὴν
ὑπηρεσίαν του ὡς πρὸς αὐτὸν λοιπὸν ἔλεγε ὅτι
ἦτον ἀνάγκη νὰ φύγῃ περνώοντας τὴν θάλασ-
σαν, ἀφοῦ φέρῃ εἰς τὸν βασιλέα Μάρκον ἐν-
τὸς τριῶν ἡμερῶν τὴν Ἰζόλδην.

« Θεέ ! εἶπεν ὁ Τριστάνος, πόσο θλίβομαι
ποῦ θὰ σὲ χάσω, ἀγαπημένη μου ! Εἶνε ἀνάγκη
ὅμως, διότι ἡ δυστυχία ποῦ ἐξαιτίας μου ὑπέ-
φερες εἶνε τρόπος σήμερα νὰ λείψῃ. Ὅταν θὰ
ἔλθῃ ἡ στιγμή τοῦ ἀποχωρισμοῦ μας, θὰ σοῦ
δώσω ἕνα δῶρον, ἐνέχυρον τοῦ ἔρωτός μου.
Ἀπὸ τὸν ἀγνωστον τόπον εἰς τὸν ὁποῖον πη-
γαίνω, θὰ σοῦ στείλω ἕναν ἄνθρωπον θὰ μοῦ
ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀγαπημένη μου,
καὶ μόλις μὲ καλέσῃς ἀπὸ τὴν μακρυνὴν γῆν
ποῦ θὰ εὐρισκῶμαι, θὰ δρᾶμω ».

Ἡ Ἰζόλδην ἀνεστέναξε καὶ εἶπε :

« Τριστάνε, ἀφῆσέ μου τὸν Χουσοδέντ, τὸ
σκυλί σου. Θὰ τὸ φυλάξω σὰν τὰ μάτια μου.
Ὅταν θὰ τὸ βλέπω θὰ θυμοῦμαι ἐσένα καὶ
θὰ εἶμαι λιγώτερο λυπημένη. Ἀγαπημένη μου,
ἔχω ἕνα δακτυλίδι ἀπὸ πράσινον ἴασπιν, πάρε
το γιὰ τὴν ἀγάπη μου, βάλε το στὸ χέρι σου.
Ἄν ποτὲ κανεὶς μοῦ πῇ ὅτι ἔρχεται ἐκ μέ-
ρους σου, δὲν θὰ τὸν πιστεύσω, διότι καὶ ἂν
κάμῃ καὶ διότι καὶ ἂν πῇ, ἂν δὲν μοῦ δεῖξῃ
αὐτὸ τὸ δακτυλίδι. Ἀλλά, μόλις τὸ ἴδω, καμ-
μιὰ δύναμις, καμμιὰ βασιλικὴ ἀπαγόρευσις, δὲν
θὰ μ' ἐμποδίσουν νὰ κάμω ὅτι μοῦ παραγ-
γεῖλης, φρόνιμο ἢ τρελλό. »

« Ἀγαπημένη μου, σοῦ δίνω τὸν Χουσοδέντ ».
— Ἀγαπημένη μου, πάρε εἰς ἀνταμοιβὴν τὸ
δακτυλίδι αὐτό.

Κ' ἐφιλήθησαν εἰς τὰ χεῖλη.

Λοιπὸν, ἀφοῦ ἀφῆσε τοὺς δύο ἀγαπημέ-
νους εἰς τὸ ἐρημίτην του, ὁ Ὀργίνος ἐπο-
ρεύθη ἀκουμβώντας ἐπάνω στὸ ραβδί του ἕως

* Συνέχεια. — « Παναθήναια » 31 Μαΐου.

εις τὸ Βουνό· ἀγόρασε μεταξωτὰ ρούχα, πολυτίμους λίθους, πορφύραν καὶ βύσσον. Οἱ ἄνθρωποι ἐγελοῦσαν νὰ τὸν βλέπουν νὰ σκορπίῃ τὰ χρήματά του εἰς τοιοῦτον εἶδους ἀγορᾶς ὅμως ὁ γερο-ερμημίτης ἐπῆρε ὅσα ἠγόρασε καὶ τὰ ἔφερε τῆς Ἰζόλδης :

« Βασίλισσα, τὰ φορέματά σου εἶνε κατακουρελιασμένα· λάβε αὐτὰ τὰ δῶρα γιὰ νὰ εἶσαι ὡραιότερα ὅταν θὰ πᾶς νὰ εὔρης τὸν βασιλέα. Φοβοῦμαι μήπως δὲν σοῦ ἀρέσουν· δὲν εἶμαι κατάλληλος νὰ κάμω μίαν τέτοιαν ἐκλογὴν ».

Ὅμως ὁ βασιλεὺς εἶχε κηρύξει εἰς τὴν πόλιν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ὑπεδέχεται τὴν βασίλισσαν εἰς ὄρισμένο μέρος. Δέσποιναι καὶ ἱππῶται εἶχαν προστρέξει ὅλοι ἤθελαν νὰ ξαναῖδον τὴν Ἰζόλδην, ὅλοι τὴν ἀγαποῦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς πανούργους βαρῶνους ποῦ ἔξοῦσαν ἀκόμη.

Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς, ὁ ἕνας θὰ τὸν φάγῃ τὸ σπαθί, τὸν ἄλλον ἢ σαῖτα, καὶ τὸν ἄλλον ἢ θάλασσα· καὶ ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον τοῦ δάσους ποῦ εἶχε προδώσει τὸ καταφύγιον τῶν ἐρωτευμένων εἰς τὸν βασιλέα Μάρκον, ὁ Περνίς ὁ Ἐλεύθερος, ὁ Ξανθός, θὰ τὸν σκοτώσῃ μετὰ τὸ ραβδί του στὸ δάσος. Ἔτσι ὁ Θεὸς ποῦ τιμωρεῖ τοὺς κακοὺς, θὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης.

Τὴν ὄρισμένην ἡμέραν εἰς τὸ ὄρισμένο μέρος τῆς συναντήσεως ὅλοι οἱ βαρῶνοι ἦσαν συναγμένοι. Τὸ λιβάδι ἔλαμποκοποῦσε ἀπὸ μακρὰν καθὼς ἦτον σκεπασμένο μετὰ τὰς σκηνάς τῶν βαρῶνων. Εἰς τὸ δάσος ὁ Τριστάνος ἐπρωχωροῦσε μετὰ τὴν Ἰζόλδην, καὶ ἀπὸ φόβον ἐνέδρας εἶχε ἐνδυθῆ τὸν ἀλυσσιδωτὸν θώρακά του κάτω ἀπὸ τὰ ράκη του. Ἐξαφνα, καὶ οἱ δύο τοὺς ἐφάνησαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δάσους καὶ εἶδαν μεταξὺ τῶν βαρῶνων τὸν βασιλέα Μάρκον.

« Ἀγαπημένη, λέγει ὁ Τριστάνος, ἰδὸν ὁ βασιλεὺς ὁ αὐθέντης σου, οἱ ἱππῶται του καὶ οἱ πολεμισταὶ του· ἔρχονται πρὸς ἐμᾶς· μετὰ μίαν στιγμὴν δὲν θὰ ἠμπορεῖ νὰ μιλοῦμε. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδοξοῦ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ σ' ἐξορκίζω: ἂν ποτὲ σοῦ στείλω παραγγελίαν μετὰ κάποιον, νὰ τὴν ἐκτελέσῃς.

— Ἀγαπημένη μου Τριστάνε, μόλις ξαναῖδῶ τὸ δακτυλίδι ἀπὸ πρᾶσινον ἰασπιν ποῦ σοῦ ἔδωκα, οὔτε πύργος, οὔτε φρούριον, οὔτε τίποτε ἄλλο θὰ εἶνε δυνατόν νὰ μ' ἐμποδίσουν νὰ κάμω τὴν θέλησίν σου.

Τὰ δύο ἀλογὰ τοὺς ἐβράδιζαν τὸ ἓνα πλάγι

στὸ ἄλλο· τὴν ἔσυρε ἐπάνω του καὶ τὴν ἔσφιξε στὰ χέρια του.

« Ἀγαπημένη μου, λέγει ἡ Ἰζόλδη, ἄκουσε τὴν τελευταίαν παράκλησίν μου· θάρψης γλιγωρα αὐτὸν τὸν τόπον· περιμένε τοῦλάχιστον ὀλίγες ἡμέρας· κρύψου ὡς ποῦ νὰ μάθης πῶς με μεταχειρίζεται ὁ βασιλεὺς, με καλωσύνην ἢ ὄχι. Εἶμαι μόνη· ποῖός θὰ με ὑπερασπίσῃ ἀπὸ τοὺς πανούργους βαρῶνους; Φοβοῦμαι. Ὁ Ὅρρι θὰ σὲ κρύψῃ· γλίτωσε τὴν νύκτα στὸ χαλασμένο κελλάρι· θὰ στείλω τὸν Περνίς νὰ σοῦ πῇ ».

— Φίλη μου, κανεὶς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ σὲ πειράξῃ. Θὰ κρυφθῶ ἐκεῖ ποῦ εἶπες· ἂν κανεὶς σὲ πειράξῃ, ἄς φυλαχθῇ ἀπὸ μένα ὡσὰν ἀπὸ τὸν Διάβολον ».

Εἶχαν πλησιάσει πλέον ὥστε νὰ νταλλάξουν χαιρετισμόν. Εἰς ἀπόστασιν βολῆς τόξου ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του, ὁ βασιλεὺς ἔτρεχεν ὑπερηφάνως ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογό του· μαζί του, ὁ Ντινὰς δὲ Λιντιάν. Ὅταν οἱ βαρῶνοι τὸν συνήντησαν, ὁ Τριστάνος κρατώντας ἀπὸ τὸν χαλινὸν τὸ ἄλογο τῆς Ἰζόλδης ἐχαιρέτισε τὸν βασιλέα καὶ εἶπε :

« Βασιλεῦ, σοῦ παραδίδω τὴν Ἰζόλδην τὴν Ξανθὴν. Ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας, ζητῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ὑπερασπισθῶ τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τὴν ἀλλήν σου. Ἔως τότε δὲν μ' ἔκρινες. Ἄφησέ με νὰ πολεμήσω. Ἄν νικηθῶ, καῖσε με· ἂν νικήσω, κράτησέ με σιμά σου· ἢ τοῦλάχιστον ἀφησέ με νὰ φύγω πρὸς κάποιον μακρὸν τόπον ».

Κανεὶς δὲν ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ Τριστάνου. Τότε ὁ Μάρκος ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ ἄλογο τῆς Ἰζόλδης καὶ ἐμπιστευθεὶς αὐτὴν εἰς τὸν Ντινὰς ἀπεσύρθη διὰ νὰποφασίσῃ.

Γεμάτος χαρὰν ὁ Ντινὰς ἔκαμεν εἰς τὴν βασίλισσαν ὅλας τὰς τιμὰς καὶ τὰς περιουσίες. Τῆς ἀφῆρεσε τὸν πορφυροῦν μανδύαν, καὶ τὸ σῶμα ἐφάνη περισσότερο χαριτωμένον. Καὶ ἡ βασίλισσα ἐχαμογέλασε εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἐρημίτου ὁ ὁποῖος ἐξώδευσε ἀφειδῶς τὰ χρήματά του γι' αὐτὴν. Τὸ φόρεμά της ἦτον πλούσιον, τὰ μέλη της λεπτά, τὰ μάτια ἔλαμπαν καὶ τὰ μαλλιά της, ὡσὰν ἀκτίνες ἡλίου.

Ὅταν οἱ πανούργοι τὴν εἶδαν ὡραία καὶ τιμημένην ὅπως ἄλλοτε, ἦλθαν ὀργισμένοι ἐμπρὸς εἰς τὸν βασιλέα. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἓνας βαρῶνος ὁ Ἄνδρὲ δὲ Νικὸλ ἐμπροσπαθοῦσε νὰ τὸν καταπέσῃ.

« Αὐθέντα, ἔλεγε, κράτησε σιμά σου τὸν Τριστάνον· θὰ εἶσαι, χάρις εἰς αὐτόν, ἓνας βασι-

λεὺς περισσότερο φοβερὸς εἰς τοὺς ἐχθροὺς σου.

Καὶ βαθμηδὸν κατεπράυνε τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως Μάρκου. Ὅμως οἱ πανούργοι ἐπλησίασαν καὶ εἶπαν :

« Βασιλεῦ, ἄκουσε τὴν συμβουλὴν ποῦ θὰ σοῦ δώσωμε. Ἐκακολόγησαν τὴν βασίλισσαν ἀδίκως, συμφωνοῦμεν· ἀλλ' ἂν ὁ Τριστάνος κ' ἐκείνη εἰσέλθουν μαζί πάλι στὴν ἀλλήν σου, θὰ εὔρουν ἀφορμὴν νὰ κακολογήσουν ξανά. Ἀπομάκρυνε λοιπὸν κάμποσον καιρὸν τὸν Τριστάνον· μίαν ἡμέραν, χωρὶς ἀμφιβολίαν, θὰ τὸν ἀνακαλέσῃς ».

Ὁ Μάρκος ἔκαμε ἔτσι: παρήγγειλε εἰς τὸν Τριστάνον μετὰ τοὺς βαρῶνους τὸν νὰπομακρυνθῇ χωρὶς ἀναβολήν. Τότε ὁ Τριστάνος ἦλθε πρὸς τὴν βασίλισσαν καὶ τὴν ἀπεχαιρέτισε. Ἐκνιττάχθησαν. Καὶ ἡ βασίλισσα ἐκοκίνισε ἀπὸ ἐντροπήν ἐμπρὸς εἰς τὴν συνέλευσιν.

Ὅμως ὁ βασιλεὺς συνεκινήθη, καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸν ἀνεπιόν του διὰ πρώτην φοράν :

« Ποῦ θὰ πᾶς μετὰ τὰ κουρέλια αὐτά; Πάρε ἀπὸ τὸν θησαυρόν μου ὅτι θελήσῃς, χρυσάφι, ἀσημι καὶ ὅτι ἄλλο ».

— Βασιλεῦ, εἶπε ὁ Τριστάνος, δὲν θὰ πάρω τίποτε. Ὅπως ἠμπορέσω, θὰ μεταβῶ νὰ ὑπηρετήσω τὸν πλούσιον βασιλέα τῆς Φρίσας.

Ἐγύρισε τὸν χαλινὸν τοῦ ἀλόγου του καὶ κατέβη πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἰζόλδη τὸν ἠκολούθησε μετὰ τὸ βλέμμα της καὶ ἐφόσον ἠμποροῦσε νὰ τὸν διακρίνῃ ἀπὸ μακρὰν, δὲν ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν.

Εἰς τὴν εἶδησιν τῆς συμφιλώσεως μεγάλοι καὶ μικροὶ, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά ἔτρεξαν μαζί ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς προὔπαντησιν τῆς Ἰζόλδης· κ' ἐνῶ ἔλυποντο διὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Τριστάνου, ἐπανηγύριζαν ἐξ ἄλλου διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς βασιλίσσης. Εἰς τὸν θόρυβον τῶν κωδῶνων, ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς μεταξοστρωμένους δρόμους, ὁ βασιλεὺς, οἱ κόμητες καὶ οἱ πρίγκηπες τὸν συνώδενσαν· οἱ πόρτες τοῦ παλατιοῦ ἀνοίχθησαν εἰς ὅλους πλοῦσοι καὶ πτωχοὶ ἐκάθισαν νὰ φάγουν. Καὶ διὰ νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἡμέραν ὁ Μάρκος, ἀπηλευθέρωσεν ἑκατὸ σκλάβους του, κ' ἔδωκε τὸ σπαθί καὶ τὸν ἀλυσσιδωτὸν θώρακα τοῦ ἱππῶτου εἰς εἴκοσι σκουταρίους τοὺς ὁποίους ὄπισσε ὁ Ἰδιος μετὰ τὸ χέρι του.

Ἐν τούτοις μόλις ἐνύκτωσε, ὁ Τριστάνος, καθὼς εἶχε ὑποσχεθῆ εἰς τὴν βασίλισσαν, ἐκρύ-

φθη εἰς τὸ χαλασμένο κελλάρι. Ἄς προφυλαχθοῦν οἱ πανούργοι.

Η ΚΡΙΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΙΔΕΡΟ

Τοῦ λοιποῦ, ὁ Ντενοάλεν, ὁ Ἄνδρέτος καὶ ὁ Γονδοῖν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ἀσφάλειάν τους· χωρὶς ἄλλο, ὁ Τριστάνος θὰ ἐπερνοῦσε τὴν ζωὴν του μακράν, εἰς τόπον πολὺ μακρὸν ὥστε νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλή. Λοιπὸν, μίαν ἡμέραν κνηγιοῦ, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἄκουων τὰ γαυγίσματα τῶν λαγωνικῶν ἐκρατοῦσε τὸ ἄλογό του εἰς ἓνα μέρος ἀπελευθερωμένο ἀπὸ τὰγκάθια καὶ τὴν ἀγρίαν βλάστησιν, ἐπῆγαν καὶ οἱ τρεῖς μαζί καὶ τοῦ εἶπαν :

« Βασιλεῦ, ἄκουσε τί θὰ σοῦ ποῦμε. Κατεδικάσαμε τὴν βασίλισσαν χωρὶς κρίσιν, καὶ ἦτον ἀποτρόπαιον σήμερα τὴν ἀθωώνεις χωρὶς κρίσιν πάλιν. Μήπως αὐτὸ εἶνε καλλίτερον; Ποιὲ δὲν ἀπελογήθη, καὶ οἱ βαρῶνοι τοῦ τόπου σου σᾶς κατηγοροῦν καὶ τοὺς δύο. Συμβούλευσέ τὴν νὰ ζητήσῃ ἢ ἰδία μᾶλλον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Τί θὰ τῆς κοστίσῃ, ἀφοῦ εἶνε ἀθῶα νὰ ὀρκισθῇ εἰς τὰ ἅγια λείψανα ὅτι ποτὲ της δὲν ἔσφαλε; ἀφοῦ εἶνε ἀθῶα, νὰ πιάσῃ ἓνα σίδερο κοκκινισμένο στὴ φωτιά; Ἔτσι τὸ θέλει ἢ συνήθεια, καὶ μετὰ τὴν εὐκοσμον αὐτὴν δοκιμασίαν θὰ διαλυθοῦν διαπαντὸς παλαιὰ ὑποψία ».

Ὁ Μάρκος ὀργισμένος ἀπεκρίθη :

« Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἐξοντώσῃ, αὐθένται τοῦ Κορνονάγι· ἐσᾶς ποῦ θέλετε διαρκῶς νὰ μ' ἐντροπιάζετε. Γιὰ τὸ χατήρι σας ἐξώρισα τὸν ἀνεπιόν μου· τί ἀπαιτεῖτε ἀκόμη; νὰ ἐξορίσω τὴν βασίλισσαν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν; ποῖα εἶνε τὰ παράπονά σας πάλιν; Διὰ τὰ παλαιὰ σας παράπονα μήπως ὁ Τριστάνος δὲν προσεφέρθη νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ; Διὰ νὰ τὴν δικαιώσῃ, σᾶς ἐπρόσφερε τὴν μάχην καὶ τὸν ἀκούσατε ὅλοι σας· γιατί δὲν ἐσηκώσατε ἐναντίον του τὰς λόγους σας καὶ τὰς ἀσπίδας σας; Βαρῶνοι, αἱ ἀπαιτήσεις σας εἶνε ἀδικοὶ· φοβηθῆτε λοιπὸν μήπως ἐκείνον ποῦ ἐξ αἰτίας σας ἔδωξα, τὸν καλέσω ἐδῶ πάλιν! »

Τότε οἱ ἄνδρες αὐτοὶ αἰσθάνθησαν τρόμον· ἐπίστευσαν πῶς ἔβλεπαν ξανά τὸν Τριστάνον νὰ τοὺς πολεμῇ στήθος πρὸς στήθος.

« Αὐθέντα, σοῦ δίδομεν νόμιμον συμβουλὴν, διὰ τὴν τιμὴν σου, ὅπως ἀρμόζει εἰς τοὺς πιστοὺς σου ὑποτελεῖς· ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ ὁμιλήσωμε πλέον· λησιμόνησε τὴν ὁργὴν σου. »

Ἄλλ' ὁ Μάρκος ὠρθώθη ἐπάνω εἰς τὸ ἀλογό του :

« Ἐξω ἀπὸ τὴν χώραν μου, πανοῦργοι! δὲν ἔχετε πλέον τὴν εἰρήνην μου. Ἔσεἰς μ' ἐκάματε νὰ ξεορίσω τὸν Τριστάνον· λοιπὸν εἶνε ἡ σειρά σας: ἔξω ἀπὸ τὴν χώραν μου!

— Ἔστω, ὦραῖε αὐθέντα! Οἱ πύργοι μας εἶνε δυνατοί, καλὰ ὠχυρωμένοι, ἐπάνω εἰς βράχους ποῦ κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ νῆβη.

Καί, χωρὶς νὰ τὸν χαιρετίσουν, ἐγύρισαν τὸν χαλινόν.

Χωρὶς νὰ περιμένη λαγωνικά καὶ κυνηγοὺς ὁ Μάρκος ἔσπρωξε τὸ ἀλογό του πρὸς τὸ Τινταγκέλ, ἀνέβη τὰ σκαλιὰ τῆς σάλας, καὶ ἡ βασίλισσα ἤκουσε τὸ βιαστικὸ βῆμα του ἐπάνω εἰς τὸ λιθόστρωτον. Ἐπροσηκώθη. ἐπῆγε νὰ τὸν προῦπαντήσῃ, τοῦ ἐπῆρε τὸ σπαθί του, καθὼς ἐσυνήθιζε, κ' ἔκλινε ἕως εἰς τὰ πόδια του. Ὁ Μάρκος τὴν ἐκρατοῦσε ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὴν ἀνεσῆκωνε ὅταν ἡ Ἰζόλδη ἐγειρόυσα τὸ βλέμμα τῆς πρὸς αὐτὸν εἶδε τὰ ὦραῖα του χαρακτηριστικά νὰ τὰ τρικυμῆζῃ ἢ ὀργῇ. Τέτοιοις τῆς ἐφάνη ἄλλοτε ἐμπρὸς εἰς τὴν φωτιάν τῆς καταδίκης τῆς.

« Ἄ! ἐσυλλογίσθη. Ὁ ἀγαπημένος μου συνελήφθη, τὸν ἀνεκάλυψαν ».

Ἡ καρδιά τῆς ἐπάγωσε μέσα εἰς τὸ στήθος τῆς, καὶ χωρὶς νὰ πῆ μίαν λέξιν ἔπεσε εἰς τὰ πόδια τοῦ βασιλέως. Τὴν ἐπῆρε εἰς τὰ χέρια του καὶ τὴν ἐφίλησε τρυφερά ὀλίγο κατ' ὀλίγον ἐνεπνεύωντο.

« Ἀγαπημένη μου, ἀγαπημένη μου, τί εἶνε ποῦ σὲ βασανίζει; »

— Αὐθέντα, ἐφοβήθηκα· σὰς εἶδα τόσο ὠργισμένον.

— Ναί, ἐγύριζα ὠργισμένος ἀπὸ τὸ κυνήγι.

— Ἄ! Αὐθέντα, ἂν οἱ κυνηγοὶ σου σ' ἐθύμωσαν, ἀξίζει τάχα νὰ παίρῃ κανεὶς τόσο κατὰκαρδα τοὺς θυμοὺς τοῦ κυνηγιοῦ;

Ὁ Μάρκος ἐχαμογέλασε εἰς τὰ λόγια αὐτὰ καὶ εἶπε :

« Ὅχι, ἀγαπημένη μου, οἱ κυνηγοὶ μου δὲν μ' ἐθύμωσαν· ἀλλὰ τρεῖς πανοῦργοι ποῦ καιρὸν τώρα μᾶς μισοῦν· τοὺς ξέρεις, ὁ Ἄνδρέτος, ὁ Ντενοάλεν καὶ ὁ Γκονδοῖν· τοὺς ἐξώρισα ἀπὸ τὴν χώραν μου.

— Αὐθέντα, τί κακὸν ἐτόλμησαν νὰ ποῦν ἐναντίον μου;

— Τί σ' ἐνδιαφέρει; Τοὺς ἐξώρισα.

— Αὐθέντα, ὁ καθένας ἔχει δικαίωμα νὰ λέγῃ τὴν σκέψιν του. Ἐχω ὁμοῦς ἐπίσης κ' ἐγὼ

τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίζω τὰς κατηγορίας ποῦ μοῦ ἐπιρρίπτουν. Καὶ ἀπὸ ποιὸν θὰ τὰς μάθω ἄλλον παρ' ἀπὸ σένα; Μόνη εἰς τὸν ξένον αὐτὸν τόπον, δὲν ἔχω κανέναν ἐκτὸς ἀπὸ σέ, αὐθέντα, διὰ νὰ μὲ ὑπερασπίσῃ.

— Ἔστω. Εἶχαν τὴν ἀξίωσιν λοιπὸν νὰ ὀρκισθῆς εἰς τὰ ἅγια λείψανα καὶ νὰ κριθῆς μετὰ τὸ κόκκινον σίδερον ὅτι εἶσαι ἀγνή. « Ἡ βασίλισσα, ἔλεγαν, ὄφειλε νὰ ζητήσῃ μόνη τῆς τέτοιον εἶδους κρίσιν. Αἱ δοκιμασίαι αὐταὶ εἶνε ἐλαφρόταται εἰς ἀδῶν. Τί θὰ τῆς ἐκόστιζαν; Ὁ Θεὸς εἶνε ἀληθινὸς κριτῆς· θὰ διέλυε διὰ παντὸς τὰς ἀρχαίας κατηγορίας... » Ἰδοὺ τί ἀπαιτήσεις εἶχαν. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε αὐτά. Τοὺς ἐξώρισα σοῦ λέγω.

Ἡ Ἰζόλδη ἐφοκίασε. Παρετήρησε τὸν βασιλέα.

« Αὐθέντα, παραγγεῖλάτε τους νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν αὐλήν σου. Θὰ κάμω τὸν ὄρκον ».

— Πότε;

— Τὴν δεκάτην ἡμέραν ἀπὸ σήμερον.

— Τὸ τέρας ποῦ δίδεις εἶνε πολὺ γλίγωρο, ἀγαπημένη μου.

— Εἶνε πολὺ μακρυνό. Ἄλλ' ἀπαιτῶ νὰ παραγγεῖλῃς εἰς τὸν βασιλέα Ἀρθούρον νὰ ἔλθῃ μετὰ τὸν αὐθέντην Γκωβαῖν, μετὰ τὸν Ζιρφλέ Κέ τὸν σενεσκάλον κ' ἑκατὸ ἀπὸ τοὺς ἱππότες του ἕως εἰς τὴν χώραν σου εἰς τὸν Ἄσπρον Κάμπον εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ποῦ χωρίζει τὰ βασιλεία σας. Ἐκεῖ ἐνώπιον ὄλων αὐτῶν, καὶ ὄχι ἐνώπιον μόνον τῶν βαρῶνων σου, θὰ κάμω τὸν ὄρκον· διότι δὲν θὰ περάσῃ διάστημα πολὺ χρόνου ποῦ οἱ βαρῶνοι σου θὰπατήσουν πάλι νέου εἶδους δοκιμασίαν, καὶ τὰ βάσανά μας δὲν θὰ τελειώσουν ποτέ. Ἄλλὰ δὲν θὰ τολμήσουν, ἂν ὁ Ἀρθούρος καὶ οἱ ἱππῶται του λάβουν τὴν κρίσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τους.

Ἐνῶ ἔσπευδαν πρὸς τὸ Καρδουέλ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Μάρκου πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρθούρον, κρυφὰ ἡ Ἰζόλδη ἔστειλε πρὸς τὸν Τριστάνον τὸν Περνίς τὸν Ξανθόν, τὸν Πιστόν.

Ὁ Περνίς ἔτρεξε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δένδρα ἀποφεύγων τὰ χαραγμένα μονοπάτια ἕως ὅτου ἐφθασε εἰς τὴν καλύβαν τοῦ Ὀρρι, ὅπου ἀπὸ ἡμέρας πολλὰς ὁ Τριστάνος τὸν ἐπρόσμενε. Ὁ Περνίς τοῦ ἀνεκοίνωσε τὰ δσα συνέβησαν, τὴν νέαν πανουργίαν, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, τὴν ὥραν καὶ τὸν τόπον:

« Αὐθέντα, ἡ κυρία μου σοῦ παραγγέλλει τὴν ὠρισμένην ἡμέραν μ' ἐνδυμα προσκυνητοῦ, εἰς

τρόπον ποῦ κανεὶς νὰ μὴ σὲ ἀναγνωρίσῃ, χωρὶς ἄρματα, νὰ εἶσαι εἰς τὸν Ἄσπρον-Κάμπον· πρέπει, διὰ νὰ φθάσῃς εἰς τὸ μέρος τῆς κρίσεως, νὰ περάσῃς τὸ ποτάμι μετὰ βάρκαν· εἰς τὴν ἀντίθετον ὄχθην, ἐκεῖ ποῦ θὰ εἶνε οἱ ἱππῶται τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου, θὰ περιμένῃς. Χωρὶς ἄλλο τὴν στιγμὴν αὐτὴν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τῆς προσφέρῃς βοήθειαν. Ἡ κυρία μου φοβεῖται τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· ὁμοῦς ἐμπιστεύεται εἰς τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν ἔσωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν λεπτῶν.

— Γύρισε εἰς τὴν βασίλισσαν, ὦραῖε γλυκέ μου φίλε Περνίς· πέ της ὅτι θὰ κάμω κατὰ τὴν θέλησίν της.

Λοιπὸν, αὐθέντα, ὅταν ὁ Περνίς ἐγύρισε εἰς τὸ Τινταγκέλ, συνέβη νὰ παρατηρήσῃ μέσα εἰς μίαν πυκνάδα τὸν ἴδιον ἄνθρωπον ποῦ ἄλλοτε εὗρηκε τὸν Τριστάνον καὶ τὴν Ἰζόλδην κοιμωμένους εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ τοὺς ἐπρόδωσε εἰς τὸν βασιλέα. Μίαν ἡμέραν ποῦ ἦτον μεθυμένος, ἐκαυχῆθη διὰ τὴν προδοσίαν του. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε ἀνοίξει μίαν βαθειὰν τρύπαν εἰς τὴν γῆν, τὴν εἶχε ἐπιθήσει σκεπάσει μετὰ κλαδιὰ γιὰ νὰ πιάνη λύκους καὶ ἄλλα θηρία. Εἶδε νὰ διευθύνεται πρὸς αὐτὸν ὁ θεράπων τῆς βασιλίσσης καὶ ἠθέλησε νὰ φύγῃ. Ὅμως ὁ Περνίς δὲν τὸν ἄφησε:

« Προδότη, ποῦ ἐπούλησες τὴν βασίλισσαν, γιατί νὰ σ' ἀφήσω νὰ φύγῃς; Μεῖν' ἐδῶ, κοντὰ εἰς τὸ μνημα σου, ποῦ μόνος σου ἔλαβες τὴν πρόνοιαν νὰ τὸ σκάψῃς! »

Τὸ ραβδί του ἔκαμε στροφὴν εἰς τὸν ἀέρα. Ραβδί καὶ κρανίον ἐθραυσθήσαν συγχρόνως, καὶ ὁ Περνίς ὁ Ξανθός, ὁ Πιστός, τὸν ἔσπρωξε μετὰ τὸ πόδι του εἰς τὸν λάκκον μετὰ τὰ κλαδιὰ.

Τὴν ὠρισμένην ἡμέραν, ὁ βασιλεὺς Μάρκος, ἡ Ἰζόλδη καὶ οἱ Κορνοναγέζοι βαρῶνοι ἦλθαν μετὰ τὸ ἀλογό τους ἕως εἰς τὸν Ἄσπρον Κάμπον, ἐφθασαν ἐν τάξει ἐμπρὸς εἰς τὸ ποτάμι, καὶ συμμαζευμένοι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ ἱππῶται τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου τοὺς ἐχαιρέτισαν μετὰ τὰς σημαίας των.

Ἐμπρὸς τους, ἕνας ἀθλιὸς προσκυνητῆς τυλιγμένος μέσα εἰς τὸν μανδύαν του, ἐζητοῦσε ἐλμωσύνην μετὰ φωνὴν στριγγὴν καὶ θλιβεράν. Μετὰ τὴν δύναμιν τῶν κουπιῶν οἱ βάρκες τοῦ Κορνοναγέζου ἐπλησίαζαν. Ὅταν ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην ἡ Ἰζόλδη ἠρώτησε τοὺς ἱππότες ποῦ τὴν ἐπεριοιχίζαν:

« Ἰππῶται, πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ φθάσω εἰς τὴν στερεάν, χωρὶς νὰ λερώσω τὰ μακρὰ φορέματά μου στὴ λάσπη αὐτῆ; Χρειαζέται νὰ μὲ βοηθήσῃ κάποιος ».

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἱππότες ἐφώνησε τὸν Τριστάνον ὁ ὁποῖος ἦτον ἀγνώριστος ὑπὸ τὰ κουρελιασμένα ρούχα:

« Φίλε, ἀνεσῆκωσε τὰ ρούχα σου, κατέβα στὸ νερό καὶ πάρε τὴν βασίλισσαν μήπως τσακισμένος καθὼς εἶσαι σὲ κάμω νὰ πέσῃς στὰ μισὰ τοῦ δρόμου ».

Ὁ Τριστάνος ἐπῆρε τὴν βασίλισσαν εἰς τὴν ἀγκαλιά του. Τοῦ εἶπε σιγά: « Ἀγαπημένε! » Ἔπειτα, πάλι σιγά-σιγά: « Κάμε πῶς πέφτεις εἰς τὴν ἄμμον ».

Ὅταν ἐφθασε εἰς τὴν ὄχθην, ἐπαραπάτησε κ' ἔπεσε κρατῶντας τὴν βασίλισσαν σφικτὰ εἰς τὰ χέρια του.

Σκουτάριοι καὶ ναυτικοί, μετὰ τὰ κουπιὰ καὶ μετὰ ὅτι ἄλλο, ἐκνηγοῦσαν τὸν δυστυχῆ ἐπαίτην.

« Ἀφήσετέ τον, εἶπε ἡ βασίλισσα· χωρὶς ἄλλο μακρὰ ὁδοιπορία τὸν ἀδυνατίσει ». Καὶ ἀποσπῶσα μίαν χρυσὴν καρφίτσαν τὴν ἔρριψε εἰς τὸν Τριστάνον.

Ἐμπρὸς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀρθούρου ἐπάνω εἰς τὰ πράσινα χόρτα ἀπλώνετο ἕνα πλούσιο μεταξωτὸν ὕφασμα τῆς Νικαίας, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων εἶχαν ἀποτεθῆ ἐκεῖ. Ὁ αὐθέντης Γκωβαῖν, ὁ Ζιρφλέ, ὁ Κέ ὁ σενεσκάλος τὰ ἐφύλατταν.

Ἡ βασίλισσα, ἀφοῦ παρεκάλεσε τὸν Θεόν, ἔβγαλε τὰ στολίδια ἀπὸ τὸν λαιμόν της καὶ τὰ ἔδωκε εἰς τοὺς ἐπαίτας· ἔβγαλε τὸν πορφύρον μανδύαν της καὶ τὸν ἔδωκε· ἔδωκε τὰ πολύτιμα πετράδια της ὅλα. Ἐκράτησε μοναχὰ τὸ ποικύμισό της, καὶ μετὰ γυμνὰ τὰ χέρια ἕως εἰς τοὺς ὄμους καὶ γυμνὰ τὰ πόδια, ἐπροχώρησε ἐνώπιον τῶν δύο βασιλέων. Ὁλοτρόγυρα οἱ βαρῶνοι εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια τους ἐπάνω της κ' ἔκλαιαν. Σιμὰ εἰς τὰ ἅγια λείψανα ἔκαμε μιὰ φωτιά. Τρέμουσα, ἀπλώσε τὸ δεξιὸ χέρι της πρὸς τὰ ἅγια λείψανα τῶν ἁγίων καὶ εἶπε:

« Βασιλεῦ τοῦ Λόκκε καὶ βασιλεῦ τοῦ Κορνοναγέζου, αὐθέντα Γκωβαῖν, αὐθέντα Κέ, Ζιρφλέ καὶ σεις ὅλοι ποῦ παραστέκετε, εἰς τὰ ἅγια αὐτὰ λείψανα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἅγια λείψανα ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὸν κόσμον, ὀρκίζομαι ὅτι ποτὲ ἄνθρωπος γεννημένος ἀπὸ γυναῖκα δὲν μ' ἔσφιξε εἰς τὰ χέρια του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν βασιλέα Μάρκον τὸν αὐθέντην μου καὶ τὸν πωχὸν ἐκείνον ποῦ εἶδατε νὰ πέφτῃ ἐμπρὸς σας. Βασιλεῦ Μάρκε, εἶνε καλὸς αὐτὸς ὁ ὄρκος;

— Ναί, βασίλισσα, και ὁ Θεὸς ἄς κάμη δικαιουσίνην!

— Ἀμήν! εἶπεν ἡ Ἰζόλδη.

Ἐπλησίασε εἰς τὴν φωτιὰν ὠχρὰ καὶ φλεγομένη. Ὅλοι ἐσιωποῦσαν. Τὸ σίδερο ἦτον κόκκινο. Τότε ἐβούτησε τὰ γυμνά χέρια τῆς εἰς τὴν χόβολην, ἀπέσυρε τὸ σίδερο, ἔκαμε ἐννέα βήματα κρατῶντας το, καὶ ἀφοῦ τὸ ἀπέρριψε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια μετῆς παλάμης ἀνοικτές. Καὶ ὁ καθέννας εἶδε τὴν σάρκα τῆς ἀνέγγικτον ὅπως δαμάσκηνο ἀπὸ δαμασκηνιά.

Τότε, ἀπὸ ὅλα τὰ στήθη μία μεγάλη εὐλογία ὑψώθη πρὸς τὸν Θεόν.

Ἡ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΑΗΔΟΝΙΟΥ

Ὅταν ὁ Τριστάνος, ἀφοῦ ἐμπήκε εἰς τὴν καλύβην τοῦ Ὄρρι, εἶχε ἀπορρίψει τὸ ἔνδυμα τοῦ προσκνητοῦ, ἐκατάλαβε ὅτι καιρὸς ἦτο πλέον σύμφωνα μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ποῦ εἶχε δώσει εἰς τὸν βασιλέα Μάρκον, νάπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ Κορνουάγι. Τί ἀργούσε λοιπόν; Ἡ βασίλισσα εἶχε δικαιοσύνη, ὁ βασιλεὺς τὴν ἀγαπούσε, τὴν ἐτίμα. Ὁ Ἀρθούρος ἐν ἀνάγκῃ θὰ τὴν ἐλάμβανε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς, καὶ πλέον καμμία πανουργία δὲν θὰ ἴσχυε ἐναντίον τῆς. Γιατί λοιπόν νὰ τριγυρίῃ ἀκόμη ὁλόγυρα ἀπὸ τὸ Τινταγκέλ; Μάταια ἔθετε εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν του καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Ὄρρι, καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ἰζόλδης. Βέβαια, ἔπρεπε νὰ φύγῃ, καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν ἴσως ἠσθάνθη τὸ σῶμα τῆς Ἰζόλδης ὑπὸ τὸ ἔνδυμά του τοῦ προσκνητοῦ εἰς τὴν ἀγκάλην του, ἐκεῖ εἰς τὸν Ἀσπρον-Κάμπον.

Τρεῖς ἡμέρες ἀκόμη, ἐχρονοτρίβησε δὲν ἠμποροῦσε νάπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν τόπον ποῦ ἦτον ἡ Ἰζόλδη. Ἀλλ' ὅταν ἤλθε ἡ τετάρτη ἡμέρα, ἀποχαιρέτισε τὸν Ὄρρι καὶ εἶπεν εἰς τὸν Γκορνεβάλ:

« Δάσκαλέ μου, ἰδοὺ ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως θὰ πάμε εἰς τὴν χώραν τῶν Γάλλων ».

Ἄρχισαν νὰ ὀδοιποροῦν, λυπημένοι, τὴν νύκτα. Ἐβιάδιζαν κατὰ μῆκος τοῦ ἀμπελώνους τοῦ Τινταγκέλ, ὅπου ἄλλοτε ὁ Τριστάνος ἐπρόσμενε τὴν ἀγαπημένην του. Ἡ νύκτα ἔλαμπε. Εἰς τὴν καμπὴν τοῦ δρόμου ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ εἶδε νὰ ὀρθώνεται ὁ κορμὸς τοῦ μεγάλου πεύκου.

« Γκορνεβάλ, περίμενε με εἰς τὸ πλησιέστερο δάσος θὰ γυρίσω γλίγωρα ».

— Ποῦ πᾶς; Τρελλέ, ζητεῖς ἀκατάπαυστα τὸν θάνατόν σου; »

Ἄλλα πλέον μετὰ ἓνα πῆδημα καλὰ ὑπολογισμένο, ὁ Τριστάνος εἶχε περάσει τὸν φράκτον. Ἦλθε κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο πεῦκο σιμὰ εἰς τὴν πηγὴν. Τί θὰ ἐχρησίμευε τώρα νάφιση κλαδιὰ εἰς τὸ νερὸ τῆς πηγῆς; Ἡ Ἰζόλδη δὲν θὰ ἤσχετο πλέον. Μ' ἑλαφρὰ καὶ προφυλακτικὰ βήματα ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ τὸν πύργον.

Εἰς τὸν θάλαμον, μέσα εἰς τὰ χέρια τοῦ Μάρκου κοιμωμένου ἡ Ἰζόλδη ἀγρυπνοῦσε. Ἐξαφνα, ἀπὸ τὸ παράθυρο ὅπου ἔπαιζαν αἱ ἀκτίνες τῆς Σελήνης, ἐμπήκε ἡ φωνὴ ἐνὸς ἀηδονιοῦ.

Ἡ Ἰζόλδη ἄκουε τὴν φωνὴν ποῦ ἔκαμε μαγικὴν τὴν νύκτα ὑψώνετο παραπονετικῆ τόσο, ποῦ καμμία καρδιά, ὅσον ἂν ἦτον σκληρά, καρδιά κακούργου ἀκόμη δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὴ συγκινηθῆ. Ἡ βασίλισσα ἐσκέφθη: « ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ἡ μελωδία αὐτή; » Ἐνόησε: « Ἀ! ὅταν εἶνε ὁ Τριστάνος! » Ἐτσι εἰς τὸ δάσος τοῦ Μορουὰ ἐμμεῖτο γιὰ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ τὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν. Φεύγει, εἶνε ὁ ἀποχαιρετισμὸς του. Πῶς παραπονεῖται ὡσὰν ἀηδὸνι ποῦ ἀποχαιρετίζει, εἰς τὸ τέλος τοῦ θέρους, μετὰ μεγάλην ἀγάπην. Φίλε, ποτὲ πλέον δὲν θ' ἀκούσω τὴν φωνὴν σου! »

Ἡ μελωδία ἤχησε πλέον ζωηρά.

« Ἀ! τί ἀπαιτεῖς λοιπόν! νὰ ἔλθω. Ὁχι, θυμήσου τὸν ἐρημίτην Ὀγρίνον, καὶ τοὺς δροκούς ποῦ ἔκαμε. Σῶπα, ὁ θάνατος μᾶς παραμονεύει. . . Καὶ τί εἶνε ὁ θάνατος. . . με προσκαλεῖς, με θέλεις, ἔρχομαι! »

Ἀπεσπίασθη ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τοῦ βασιλέως, κ' ἔρριψε ἓναν μανδύαν ἐπάνω εἰς τὸ σχεδὸν γυμνὸ τῆς σῶμα. Ἐπρεπε νὰ περάσῃ τὴν γειτονικὴν σάλαν, ὅπου κάθε νύκτα δέκα ἱππῶται ἀγρυπνοῦσαν διαδοχικῶς ἐνῶ οἱ πέντε ἐκοιμῶντο, οἱ πέντε ἄλλοι, ἀρματωμένοι ὄρθιοι παρατηροῦσαν ἔξω. Ἀλλὰ κατὰ τύχην, ἦσαν ὅλοι ἀποκοιμισμένοι, οἱ πέντε ἐπάνω εἰς τὰ κρεβάτια, οἱ πέντε εἰς τὸ λιθόστρωτον. Ἡ Ἰζόλδη ἐπέρασε ἐπάνω ἀπὸ τὰ κορμιά των, ἔβγαλε τὴν μπάραν τῆς θύρας. Ἐπέρασε τὸ κατῶφλι, καὶ ὁ τραγουδιστὴς ἐσώπασε.

Κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, χωρὶς λέξιν, τὴν ἔσφιξε ἐπάνω εἰς τὸ στήθος του οἱ βραχιόνες των ἐδεθησαν σφιχτὰ ἕως εἰς τὴν ἀγῆν δὲν ἐλύθησαν. Οἱ δύο ἀγαπημένοι εὐρίσκουν εὐκαιρίαν νὰ χαροῦν τὸν ἔρωτά τους.

Ἡ νύκτα αὐτὴ ἐτρέλανε τοὺς δύο ἐραστὰς τὰς ἡμέρας ποῦ ἠκολούθησαν, καθὼς ὁ βασιλεὺς εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ Τινταγκέλ, ὁ Τριστάνος ἐγύρισε εἰς τὴν καλύβαν τοῦ Ὄρρι κ' ἐ-

τολμοῦσε κάθε πρωτὸ μετὰ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ γλιστρήσῃ ἀπὸ τὸν ἀμπελώνα ἕως εἰς τοὺς θαλάμους τῶν γυναικῶν.

Ἐνας σκλάβος τὸν εἶπε κ' ἐπῆγε νὰ εὗρῃ τὸν Ἀνδρέτον, τὸν Ντενοάλεν καὶ τὸν Γκονδοῖν:

« Αὐθένται, τὸ θηρίον ποῦ ἐνομίσατε ὅτι ἔφυγε, ξαναἤλθε.

— Ποιός;

— Ὁ Τριστάνος.

— Πότε τὸν εἶδες;

— Σήμερα τὸ πρωτὸ, καὶ τὸν ἀνεγνώρισα εὐκολα. Καὶ θὰ ἠμπορέσετε αὔριο τὸ πρωτὸ, νὰ τὸν ἰδῆτε νὰ ἔλθῃ, μετὰ τὸ σπαθὶ του, μ' ἓνα τόξον εἰς τὸ ἓνα χέρι καὶ δύο σαίτες εἰς τὸ ἄλλο.

— Ποῦ θὰ τὸν ἰδοῦμε;

— Ἀπὸ ἓνα παράθυρο ποῦ ἔξω. Ἀλλὰ ἂν σᾶς τὸν δεῖξω, τί θὰ μοῦ δώσετε;

— Θὰ σὲ κάμωμε πλούσιον.

— Λοιπὸν ἀκούσατε, εἶπε ὁ σκλάβος. ἠμπορεῖ νὰ βλέπῃ κανεὶς εἰς τὴν κάμαραν τῆς βασιλίσσης ἀπὸ ἓνα στενὸ παράθυρο ποῦ τὴν δεσπόζει. Ὅμως μὴ μεγάλη κουρτίνα ἀπλωμένη ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν κάμαραν σκεπάζει τὴν τρύπαν. Αὔριο, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς σας ἄς ἐμπῇ ὁμορφα-ὁμορφα εἰς τ' ἀμπέλι τοῦ πύργου νὰ κόψῃ ἓνα κλαδί ἀπὸ ἀγκάθι, νὰ τὸ κάμη μτερὸ στὴν ἀκρῆ ὡς ἀνεβῆ στὸ στενὸ παράθυρο, ἄς περάσῃ τὸ ἀγκάθι νὰ τρυπήσῃ μ' αὐτὸ τὴν κουρτίνα καὶ θὰ ἰδῆ καὶ νὰ με κάψετε ἂν δὲν ἰδῆτε μετὰ τὰ μάτια σας αὐτὸ ποῦ σᾶς λέω.

Ὁ Ἀνδρέτος, ὁ Γκονδοῖν καὶ ὁ Ντενοάλεν ἄρχισαν νὰ μαλώνουν ποιὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς των θ' ἀπολαύσῃ πρῶτος τὸ θέαμα ἐπιτέλους ἐσυμφώνησαν ν' ἀφήσουν πρῶτον τὸν Γκονδοῖν. Ἐχωρίσθησαν τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἀγῆν-ἀγῆν, ἔξαναευρέθησαν αὔριο τὸ πρωτὸ, ὠραῖοι αὐθένται, φυλαχθῆτε ἀπὸ τὸν Τριστάνον.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν, μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς νύκτας ἀκόμη, ὁ Τριστάνος ἀφήνων τὴν καλύβαν ταῦ Ὄρρι ἤλθε πρὸς τὸν πύργον, κάτω ἀπὸ τῆς πυκνάδες τῶν ἀγκαθιῶν. Καθὼς ἔβγαине ἀπὸ κάτι θάμνους, παρετήρησε εἰς τὸ ἔξωφωτο καὶ εἶδε τὸν Γκονδοῖν. Ἐρρίφθη λοιπὸν μέσα εἰς τ' ἀγκάθια καὶ τὸν ἐκαρτεροῦσε:

« Ἀ! Θεέ! κάμε ὥστε ἐκεῖνος ποῦ προχωρεῖ ἐκεῖ κάτω νὰ μὴ με ἰδῆ πρὶν ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴν στιγμὴν! »

Μετὰ τὸ ἔϊφος εἰς τὸ χέρι τὸν ἐπερίμενε ἄλλὰ, κατὰ τύχην ἐπῆρε ἄλλον δρόμον καὶ ἀπεμα-

κρύνθη. Ὁ Τριστάνος ἐβγήκε ἀπὸ τοὺς θάμνους, ἐτέντωσε τὸ τόξον του, ἐσκόπευσε ἀλλοίμονο! ὁ ἄνθρωπος ἦτον τώρα μακρὰ ὥστε νὰ μὴ τὸν φθάσῃ τὸ βέλος του.

— Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἰδοὺ! ἤσχετο μακρόθεν κατεβαίνων σιγὰ-σιγὰ τὸ μονοπάτι ἐπάνω εἰς ἓνα μαῦρο ἄλλογο, ὁ Ντενοάλεν ἀκολουθοῦμενος ἀπὸ δύο μεγάλα λαγωνικά. Ὁ Τριστάνος τὸν ἐφύλαξε κρυμμένος ὀπίσω ἀπὸ μίαν μηλιάν. Τὸν εἶδε νὰ ἐρεθίζῃ τὰ σκυλιὰ του ἐναντίον ἐνὸς κάπρου. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη τὰ σκυλιὰ του βγάλουν ἀπὸ τὸν κρυψώνα του τὸν κάπρον, ὁ ἀφεντικός των θὰ λάβῃ τέτοιαν πληγὴν ποῦ οὔτε γιατρός οὔτε βότανο νὰ μὴ τὸν κάμη καλὰ πλέον. Ὅταν ὁ Ντενοάλεν ἦτον κοντὰ του, ὁ Τριστάνος ἄφησε τὸν μανδύαν του, ἐσκόπησε, ὠρθώθη ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρόν του. Ὁ προδότης ἠθέλησε νὰ φύγῃ δὲν εὐρῆκε καιρὸν οὔτε νὰ πῆ: « μ' ἐσκότωσες! » Ἐπεςε ἀπὸ τὸ ἄλλογόν του, ὁ Τριστάνος τοῦ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν, ἔκοψε τοὺς βοστρύχους ποῦ ἐκρέμοντο ὀλόγυρα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του καὶ τοὺς ἐπῆρε ἠθέλε νὰ τοὺς δεῖξῃ τῆς Ἰζόλδης νὰ χαρῆ ἡ καρδιά τῆς. « Ἀλλοίμονο, ἐσυλλογίζετο, τί ἔγεινε ὁ Γκονδοῖν; Διέφυγε: γιατί νὰ μὴν ἠμπορέσω νὰ τὸν πληρώσω μετὰ τὸ ἴδιο νόμισμα; » Ἐσπόγγισε τὸ σπαθὶ του, τὸ ἔβαλε πάλι στὴν θήκην του, ἔσυρε ἐπάνω εἰς τὸ πτώμα ἓναν κορμὸν δένδρου, καὶ ἀφίνοντας τὸ αἰμόφυρτον πτώμα, ἔφυγε, μετὰ τὸ σκουφὶ στὸ κεφάλι πρὸς τὴν ἀγαπημένην του.

Εἰς τὸν πύργον τοῦ Τινταγκέλ ὁ Γκονδοῖν τὸν εἶχε προλάβει πλέον εἶχε σιαλώσει ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸ παραθυράκι, εἶχε ἐμπήξει τὸ μτερὸ ραβδί του εἰς τὴν κουρτίαν κ' ἔβλεπε μέσα εἰς τὸν θάλαμον τῆς βασιλίσσης. Κατ' ἀρχὰς δὲν εἶδε κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Περινίς. ἔπειτα εἶδε τὴν Μπρανζιὲν ποῦ ἐκρατοῦσε ἀκόμη τὸ κτένι μετὰ τὸ ὅποιον εἶχε κτενίσει τὰ χρυσὰ μαλλιά τῆς βασιλίσσης.

Ὅμως ἡ Ἰζόλδη ἐμπήκε, ἔπειτα ὁ Τριστάνος. Ἐκρατοῦσε μετὰ τὸ ἓνα χέρι του τὸ τόξον του καὶ δύο βέλη εἰς τὸ ἄλλο ἐκρατοῦσε δύο βοστρύχους ἀνδρός.

Ἄφησε νὰ πέσῃ ὁ μανδύας του, καὶ τὸ ἔμορφο τὸ σῶμα ἐφάνη. Ἰζόλδη ἡ ξανθὴ προσέκλινε διὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ, καὶ καθὼς ὠρθώνετο πάλιν σηκώνοντας τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτόν, εἶδε τὸν ἦσκιον τῆς κεφαλῆς τοῦ Γκονδοῖν. Ὁ Τριστάνος τῆς ἔλεγε:

« Βλέπεις τὰ ὠραῖα αὐτὰ μαλλιά; Εἶνε τοῦ Ντενοάλεν. Τὸν ἐδικήθηκα. Ποτὲ πλέον δὲν

θ' αγοράση ἢ θὰ πωλήσῃ ἀσπίδα ἢ λόγχην!
— Καλά, αὐθέντα! τέντωσε ὅμως τὸ τόξον αὐτὸ σὲ παρακαλῶ ἤθελα νὰ ἰδῶ ἂν τεντώνῃ.

Ὁ Τριστάνος τὸ ἐτέντωσε, κατάπληκτος, μισοενοῶν. Ἡ Ἰζόλδη ἐπῆρε τὸ ἐν ἀπὸ τὰ δύο βέλη, τὸ προσήρμοσε, ἐκύτταξε ἂν εἶνε ἢ χορδὴ καλὴ, καὶ εἶπε σιγὰ καὶ γλίσγωρα:

« Βλέπω κάτι ποῦ δὲν μ' ἀρᾶσει. Σκόπευσε καλά, Τριστάνε! »

Ἐλαβε θέσιν, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ εἶδε ψηλὰ-ψηλὰ ἐπάνω εἰς τὴν κουρτίαν τὸν ἥσιον τῆς κεφαλῆς τοῦ Γκονδοῖν. « Ὁ Θεὸς ἄς ὀδηγήσῃ αὐτὴ τῆ σαῖτα! » Εἶπε, καὶ τοξεύει. Ἡ σαῖτα σφυρίζει εἰς τὸν ἀέρα οὔτε πουλὶ δὲν πετᾷ τόσο γλίσγωρα, ἐμπήγεται εἰς τὸ μάτι τοῦ προδότου, διαπερνᾷ τὸν ἐγκέφαλόν του ὡσὰν τὴν σάρκα μῆλου. Χωρὶς νὰ πῆ κίχ, ὁ Γκονδοῖν ἔπεσε ἐπάνω εἰς ἓνα πάσσαλον.

Τότε ἡ Ἰζόλδη εἶπε στὸν Τριστάνον:

« Φύγε τώρα, ἀγαπημένε μου. Τὸ βλέπεις, οἱ πανοῦργοι γνωρίζουν τὸ καταφύγιόν σου. Ὁ Ἄνδρέτος ζῆ, καὶ θὰ τὸ πῆ τοῦ βασιλέως; δὲν ὑπάρχει πλέον ἀσφάλεια γιὰ σένα στὴν καλύβα τοῦ Ὄρρι! Φύγε, ἀγαπημένε μου! Ὁ Περινὶς ὁ Πιστὸς θὰ κρύψῃ τὸ σῶμα αὐτὸ εἰς τὸ δάσος, καὶ τόσο καλά ποῦ ὁ βασιλεὺς νὰ μὴ μάθῃ ποτὲ τίποτε. Ὅμως ἐσὺ φύγε ἀπ' αὐτὸν τὸν τόπον, νὰ σωθῆς, εἶνε τὸ καλλίτερο νὰ φύγῃς! »

Ὁ Τριστάνος εἶπε:

« Πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ ζήσω; »

— Ναί, ἀγαπητὲ Τριστάνε, οἱ ζωές μας εἶνε δεμένες, ὑφασμένες ἢ μία μὲ τὴν ἄλλην. Κ' ἐγώ, πῶς θὰ ζήσω; Τὸ σῶμα μου εἶνε ἐδῶ, ἐσὺ ἔχεις τὴν καρδιά μου.

— Ἰζόλδη, ἀγαπημένη μου, φεύγω, δὲν ἠξεύρω ποῦ πηγαίνω. Ἀλλά, ἂν ποτὲ ξαναἰδῆς τὸ δακτυλίδι ἀπὸ πράσινον ἰασπιν, θὰ κάμῃς ὅ,τι θὰ σοῦ παραγγείλω μ' αὐτό;

— Ναί, τὸ ξέρω, ἂν θὰ ἰδῶ τὸ δακτυλίδι ποῦ εἶνε ἀπὸ πράσινον ἰασπιν, οὔτε πύργοι, οὔτε κάστρο, οὔτε βασιλικὴ προσταγὴ θὰ μ' ἐμποδίσουν νὰ κάμω τὴν θέλησιν τοῦ ἀγαπημένου, ὅ,τι ἂν εἶνε, φρόνιμη ἢ τρελλή.

— Ἀγαπημένη μου, ὁ Θεὸς ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεέμ, ἄς σοῦ τὸ γνωρίσῃ.

— Ἀγαπημένε μου, ὁ Θεὸς μαζί σου.

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΥΔΟΥΝΙ

Ὁ Τριστάνος ἔφυγε εἰς τὴν χώραν τῶν Γάλλων, εἰς τὰς κτήσεις τοῦ εὐγενοῦς δουκὸς Ζυλαίν. Ὁ δούξ ἦτο νέος, δυνατὸς καὶ καλό-

καρδος τὸν ἐδέχθη φιλόξενα. Δὲν ἐλυπήθη τίποτε διὰ νὰ τὸν τιμῆσῃ ὅπως τοῦ ἄξιζε ὅμως τίποτε δὲν ἠμποροῦσε νὰ καθησυχάσῃ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Τριστάνου.

Μίαν ἡμέραν ἐνῶ ἦτον καθισμένος σιμὰ εἰς τὸν νέον δοῦκα, ἡ καρδιά τόσο ἐξεχείλιζε ἀπὸ λύπην, ποῦ ἀνεστέναζε σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῆ. Ὁ δούξ διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸν πόνον του, εἶπε νὰ φέρουν εἰς τὸν θάλαμόν του τὸ ἀγαπημένο του παιγνίδι ποῦ εἰς τὰς θλιβεράς του ὥρας ἐξεκούραζε τὰ μάτια. του καὶ τὴν καρδιά του. Ἐπάνω εἰς ἓνα τραπέζι, σκεπασμένο μ' εὐγενικὴν πορφύραν, ἔβαλαν τὸ σκυλὶ τὸν Μικρομέγαν. Ἦτον ἓνα μαγικὸ σκυλί: τὸ εἶχαν φέρει εἰς τὸν δοῦκα ἀπὸ ἓνα μακρυνὸ νησί: μία μάγισσα τοῦ τὸ εἶχε στείλει δῶρον ἐρωτικό. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ πῆ τὴν ἐμορφιά καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ σκυλιοῦ. Τὸ τρίχωμά του ἦτον ἔτσι χρωματισμένο, μὲ ἀποχρώσεις τόσο πολλὰς, ποῦ δὲν ἔξερες νὰ πῆς τί χρῶμα εἶχε. Ὁ λαιμὸς του ἦτον κατ' ἀρχὰς λευκότερος ἀπὸ τὸ χιόνι, τὰ νῶτα του πρὸ πράσινα ἀπὸ φύλλο τριφυλλιοῦ, ἢ μία του πλευρὰ ἄλωρη, ἢ ἄλλη κίτρινη ὅπως τὸ σάφρανον, ἢ κοιλιὰ του γαλάζια, ἢ ῥάχη του τριανταφυλλιά: ὅμως ὅταν τὸ ἐκαλόβλεπες, ὄλ' αὐτὰ τὰ χρῶματα ἐτρεμοκινούντο ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου, ἄλλαζαν ἀπὸ λευκὰ εἰς πράσινα, κίτρινα, γαλάζια, πορφυρᾶ, σκοτεινὰ ἢ ἀνοικτὰ. Ἐφοροῦσε εἰς τὸν λαιμόν του κρεμασμένο ἀπὸ μίαν ἀλυσιδούλα χρυσῆν, ἓνα κουδουνάκι ποῦ ἠχοῦσε τόσο φαιδρά, τόσο καθαρά, γλυκά, ποῦ ἡ καρδιά τοῦ Τριστάνου διὰ μιᾶς ἠσύχασε, καὶ ὁ πόνος του ἔγεινε πρὸς ἡμέρας. Δὲν ἐνθυμήθη πλέον τί εἶχε περάσει χάριν τῆς βασιλείας. Αὐτὸ ἦτον ἡ μαγικὴ δύναμις τοῦ κουδουνιοῦ ἢ καρδιά, καθὼς τὸ ἄκουε κανεὶς νὰ γλυκοκῆ ἔτσι, φαιδρά, καθαρά, ἐλησμονοῦσε κάθε λύπην. Καὶ καθὼς ὁ Τριστάνος, συγκινημένος ἄρχισε νὰ θωπεύῃ τὸ μαγεμένο σκυλί, ἐσυλλογιζέτο πῶς αὐτὸ θὰ ἦτον ἓνα καλὸ δῶρον διὰ τὴν Ἰζόλδην. Ὅμως τί νὰ κάμῃ; Ὁ δούξ Ζυλαίν ἀγαποῦσε τὸν Μικρομέγαν πλέον ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ τοῦ τὸ πάρῃ μὲ κανένα τρόπον.

Μίαν ἡμέραν ὁ Τριστάνος εἶπε εἰς τὸν δοῦκα:

« Αὐθέντα, τί θὰ ἔδινες εἰς ἐκείνον ποῦ θ' ἀπελευθέρωνε τὴν χώραν σας ἀπὸ τὸν γίγαντα Οὐργκάν τὸν Τριχωτόν, ποῦ ἀπαιτεῖ τόσα καὶ τόσα ἀπὸ σέ; »

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ τὸν ἄφηνα νὰ ἐκλέξῃ, ἀνάμεσα εἰς ὅ,τι ἔχω, τὸ πολυτιμότερον ὅμως κανεὶς δὲν τὰ βάζει μὲ τὸν γίγαντα.

— Ἰδοὺ παράξενα λόγια, εἶπεν ὁ Τριστάνος: ἐγὼ δὲν ἀντέχω εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ πολεμήσω μὲ τὸν γίγαντα.

— Τότε, λέγει ὁ δούξ Ζυλαίν, ὁ Θεὸς ποῦ ἐγεννήθη ἐκ Παρθένου ἐν Βηθλεέμ, νὰ σ' ἔχη ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ τὸν θάνατον! »

Ὁ Τριστάνος εὐρῆκε Οὐργκάν τὸν Τριχωτόν εἰς τὸ ἄστυλόν του. Πολλὴν ὥραν ἐμάχοντο μὲ μανίαν. Ἐπιτέλους ἡ ἀνδρεία ἐνίκησε τὴν κτηνώδη δύναμιν, καὶ ὁ Τριστάνος ἀφοῦ ἀπέκοψε τὴν δεξιὰν παλάμην τοῦ γίγαντος, τὴν ἔφερεν εἰς τὸν δοῦκα:

« Αὐθέντα, εἰς ἀνταμοιβήν, ὅπως μοῦ ὑποσχέθης, δῶσε μου τὸ μαγικὸ σκυλί! »

— Φίλε, τί μοῦ ζητεῖς! Ἄφησέ μου το καὶ πάρε καλλίτερα τὴν ἀδελφήν μου καὶ τὸ ἡμισυ τῆς γῆς μου.

— Αὐθέντα, ἡ ἀδελφὴ σου εἶνε ὠραία καὶ ὠραία εἶνε ἡ γῆ σου: ὅμως γι' αὐτὸ τὸ σκυλί γιὰ νὰ τὸ ἀποκτήσω, ἐπολέμησα μὲ τὸν γίγαντα.

— Πάρε το λοιπόν. Ὅμως πρέπει νὰ ξέρῃς ὅτι μοῦ ἀφαιρεῖς τὴν χαρὰν τῆς καρδιάς μου!

Ὁ Τριστάνος ἐμπιστεύθη τὸ σκυλί εἰς ἓναν γόητα Γάλλον, ἔξυπνον καὶ πονηρόν, ὁ ὁποῖος τὸ ἐπῆγε στὸ Κορνονάγι. Ἐφθάσε εἰς τὸ Γινταγκέλ καὶ τὸ ἔδωκε κρυφὰ εἰς τὴν Μπρανζιέν.

Ἡ βασίλισσα ἔχαρῃ πολὺ, ἔδωκε εἰς ἀνταμοιβὴν δέκα μάρκα χρυσᾶ εἰς τὸν κομιστὴν καὶ εἶπε εἰς τὸν βασιλέα ὅτι ἡ βασίλισσα τῆς Ἰρλανδίας ἢ μητέρα τῆς τῆς τὸ στέλλει τὸ ἀκριβὸς αὐτὸ δῶρον. Εἶπε κ' ἔκαμε γιὰ τὸ σκυλί ἓνας χρυσοκόπος ἓνα σπιτάκι μὲ χρυσάφι καὶ πολύτιμα πετράδια, καὶ παντοῦ ὅπου ἐπῆγαινε, τὸ ἔπαιρνε μαζί της, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀγαπημένου της. Καὶ κάθε φορὰν ποῦ τὸ ἔβλεπε, θλίψις, ἀγωνία, πικραὶ ἀναμνήσεις ἔφευγαν ἀπὸ τὴν καρδιά της.

Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐννοοῦσε τῆς ἐφαίνετο ὅτι παρατηροῦσε τὸ σκυλί μὲ εὐχαριστήσιν, διότι προήρχετο ἀπὸ τὸν Τριστάνον: ἐνόμιζε πῶς ἡ ἀνάμνησις τοῦ φίλου της ἦτον ποῦ ἀπεκοίμιζε τὸν πόνον της. Ὅμως μίαν ἡμέραν ἐνόησε πῶς ἦτον μαγικὴ συνέργεια καὶ πῶς μόνον ὁ ἦχος τοῦ κουδουνιοῦ τῆς ἔδιδε χαρὰν.

« Ἄ! ἐσυλλογίσθη, ἐγὼ νὰ ἀνακουφίζωμαι, ἐνῶ ὁ Τριστάνος εἶνε δυστυχῆς; Ἐπρεπε νὰ κρατήσῃ τὸ μαγεμένο αὐτὸ σκυλί καὶ νὰ λη-

σμονῇ κάθε πόνον: ὅμως ἐπροτίμησε νὰ μοῦ τὸ στείλῃ ἐμένα νὰ χαίρω ἐγώ, κ' αὐτὸς νὰ πονῇ. Αὐτὸ δὲν πρέπει. Τριστάνε, θέλω νὰ ὑποφέρω ὅσο καὶ σὺ. »

Ἐπῆρε τὸ μαγικὸ κουδούνι, τὸ ἔκαμε νὰ ἠχῆσῃ τελευταίαν φορὰν, καὶ ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο τὸ ἔρριψε εἰς τὴν θάλασσαν.

ΙΖΟΛΔΗ ἢ ΚΡΙΝΟΔΑΚΤΥΛΗ

Οἱ δύο ἀγαπημένοι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ζοῦν ὁ ἓνας χωρὶς τὸν ἄλλον. Ἀνάμεσα ἀπὸ θάλασσας, νησιά καὶ τόπους ὁ Τριστάνος ἠθέλησε νὰ ξεχάσῃ τὴν δυστυχίαν του. Εἶδε ξανά τὸν τόπον τοῦ Λουνοᾶ, ὅπου Ροχάλτος ὁ πιστὸς ἐδέχθη τὸ παιδί μὲ δάκρυα. Ὅμως ὁ Τριστάνος δὲν ἠμποροῦσε εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας του, καὶ ἔφυγε εἰς ἄλλα δουκάτα καὶ βασίλεια. Ἀπὸ τὸ Λουνοᾶ εἰς τὴν Φρίσσαν, ἀπὸ τὴν Φρίσσαν εἰς τὴν Γαβοῖαν, ἀπὸ τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὑπηρέτησε πολλοὺς αὐθέντας. Ὅμως, εἰς διάστημα δύο χρόνων καμμία εἶδησις δὲν τοῦ ἦλθε ἀπὸ Κορνονάγι, κανένας φίλος, καμμία παραγγελία.

Τότε ἐπίστευσε ὅτι ἡ Ἰζόλδη τὸν ἐλησμονήσασκε.

Λοιπόν, μίαν ἡμέραν, καθὼς ἐπορεύετο μόνος αὐτὸς μὲ τὸν Γκορνεβάλ, ἐμπῆκε εἰς τὴν χώραν τῆς Βρετανίας. Ἐπέρασαν ἓναν ἐρημωμένον κάμπον παντοῦ κάστρα χαλασμένα, χωρὶα χωρὶς κατοίκους, κάμποι ποῦ ἡ φωτιὰ τοὺς εἶχε ἀπογυμνώσει. Ἐπάνω εἰς τὸν ἔρημον κάμπον ὁ Τριστάνος ἐσυλλογιόθη:

« Εἶμαι κουρασμένος πλέον. Τί χρειάζονται αὐταὶ αἱ περιπλανήσεις; Ἡ ἀγαπημένη μου εἶνε μακρὰ, ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξαναἰδῶ. Ἄπ' ἐδῶ καὶ δύο χρόνια γιὰτὶ δὲν ἔστειλε νὰ μ' εὐροῦν τάχα; Εἰς τὸ Γινταγκέλ ὁ βασιλεὺς τὴν τιμᾷ καὶ τὴν λατρεύει. Ζῆ χαρούμενα. Βέβαια τὸ μαγικὸ κουδούνι κάμνει καλὰ τὴ δουλειὰ του. Μὲ λησμονεῖ καὶ λίγο θυμᾶται τὶς χαρὰς καὶ τὶς λύπες τῆς ἀλλοτινῆς. Ὀλίγο τὴν μέλει γιὰ τὸν ἀφροστημένον ποῦ πλανᾶται ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Δὲν θὰ τὴν ξεχάσω κ' ἐγὼ λοιπόν; δὲν θαυρῶ κάποιον νὰ μοῦ γιαιτρέψῃ τὸν πόνο μου; Ἐπὶ δύο ἡμέρας ὁ Τριστάνος καὶ ὁ Γκορνεβάλ ἐπερνοῦσαν κάμπους καὶ χωριά χωρὶς ν' ἀπαντήσουν ἓναν ἀνθρώπον, ἓναν πτευνόν, ἓνα σκύλον. Τὴν τρίτην ἡμέραν εἰς τὰς τρεῖς ἡ ὠρα τὸ ἀπόγευμα ἐφθάσαν εἰς ἓνα λόφον ὅπου ὑψώνετο μία παλαιὰ ἐκκλησία καὶ σιμὰ

της ή κατοικία ενός ερημίτου. Ο ερημίτης δέν εφορούσε ένδύματα από ύφασμα άλλα ένα δέρμα ζώου. Πλαγιασμένος εις τὸ ἔδαφος με γυμνά τὰ πόδια καὶ τοὺς ἀγκῶνας, ἐπαρακαλοῦσε τὴν Μαρίαν-Μαγδαληνὴν νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ προσευχὰς ψυχωστικαίους. Εἶπε τὸ καλῶς ὠρίσατε εἰς τοὺς δύο ξένους, κ' ἐνῶ ὁ Γκορνεβάλ ἐτοποθετοῦσε τὰλογα νὰ ξεκουρασθοῦν, ἐπῆρε αὐτὸς τὰ ἄρματα τοῦ Τριστάνου, ἔπειτα τοὺς ἔδωκε νὰ φάγουν. Δέν τοὺς ἔδωκε τροφὰς πολυτελεῖς, ἀλλὰ κριθῖνο ψωμί, ψημένο στὴν στάκτην, καὶ νερὸ ἀπὸ τὴν πηγὴν. Ἀφοῦ ἔφαγαν—εἶχε νυκτώσει πλέον—καὶ ἐκάθησαν τριγύρω ἀπὸ τὴ φωτιά, ὁ Τριστάνος ἠρώτησε ποία ἦτον ἡ ἐρημιωμένη αὐτῆ γῆ.

«Ὁραεῖ αὐθέντα, εἶπεν ὁ ερημίτης, εἶνε ἡ γῆ τῆς Βρετανίας ποῦ κατέχει ὁ δούξ Χοέλ. Ἦτον ἄλλοτε ἕνας ὠραῖος τόπος, πλούσιος εἰς λειβάδια καὶ καλλιεργημένους ἔδω μύλοι, ἐκεῖ μηλιές, περιβόλια. Ὅμως ὁ κόμης τῆς Νάντης τὰ ἐρήμωσε. Αὐτὰ κάμνει ὁ πόλεμος.

—Ἀδελφέ, εἶπεν ὁ Τριστάνος, γιατί ὁ κόμης Ριὸλ κατήσχυε ἔτσι τὸν αὐθέντην Χοέλ; —Θὰ σοῦ πῶ λοιπόν, αὐθέντα, τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου. Μάθε ὅτι ὁ Ριὸλ ἦτον ὑποτελής τοῦ Χοέλ. Λοιπόν, ὁ δούξ ἔχει μίαν θυγατέρα, ὠραίαν ἀνάμεσα εἰς ὅλες τῆς βασιλοπούλες, καὶ ὁ κόμης Ριὸλ ἤθελε νὰ τὴν πάρῃ γυναικα. Ὅμως ὁ πατέρας τῆς ἠρνήθη νὰ δώσῃ τὴν κόρην του σ' ἕναν ὑποτελῆ του, καὶ ὁ κόμης Ριὸλ ἔδοκίμασε νὰ τοῦ τὴν πάρῃ διὰ τῆς βίας. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπέθαναν ἐξ αἰτίας του.»

Ὁ Τριστάνος ἠρώτησε :

«Ὁ δούξ τοῦ Χοέλ ἠμπορεῖ νὰ κρατήσῃ ἀκόμη τὸν πόλεμον;

—Μὲ πολλὴν δυσκολίαν. Ὅμως, ὁ τελευταῖος του πύργος, Καραῖξ, ἀνθίσταται ἀκόμη, γιατί τὰ τείχη του εἶνε ἰσχυρά, καὶ δυνατὴ εἶνε ἡ καρδιά τοῦ παιδιοῦ τοῦ δουκὸς Χοέλ τοῦ Κασρδίν, τοῦ καλοῦ ἱππότη. Ὁ ἐχθρὸς ὡστόσο τοὺς ἔχει σφίξει πολὺ θὰ ἠμπορέσουν ν' ἀνδένουν πολὺν καιρὸν ἀκόμη τάχα;»

Ὁ Τριστάνος ἠρώτησε εἰς ποίαν ἀπόστασιν ἦτον ὁ πύργος τοῦ Καραῖξ.

«Αὐθέντα, δύο μίλια ἀπ' ἐδῶ μόνον.»

Ἐχωρίσθησαν διὰ νὰ κοιμηθοῦν. Τὸ πρῶτ' ἀφοῦ ὁ ερημίτης ἔκαμε τὴν δέησιν καὶ ἀφοῦ ἐμοιρασθῆσαν τὸ κριθῖνο ψωμί, ὁ Τριστάνος ἱππευσε πρὸς τὸ Καραῖξ.

Ὅταν ἐσταμάτησε ἐμπρὸς εἰς τὰ τείχη, εἶδεν ἕνα κοπάδι ἀνθρώπων κ' ἐξήτησεν ἐκεῖ τὸν

δοῦκα. Ὁ Χοέλ εὗρίσκετο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν μετὸν Κασρδίν. Τοῦ ἐπαρουσίασε τὸν ἐαντὸν του καὶ τοῦ εἶπε :

«Εἶμαι ὁ Τριστάνος, ὁ βασιλεὺς τοῦ Λουνοά, καὶ ὁ Μάρκος, ὁ βασιλεὺς τοῦ Κορνοναγ, εἶνε θεῖος μου. Ἔμαθα, δούξ, ὅτι οἱ βασσάλοι σου σ' ἀδικοῦν, καὶ ἦλθα νὰ σοῦ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου.»

—Ἀλλοίμονον! αὐθέντα Τριστάνε, πῶς νὰ σὲ δεχθῶ; Δέν ἔχομε τροφίμα πλέον οὔτε σιτάρι, μόνον κουκιά καὶ κριθῶρι γιὰ νὰ περάσωμε.

—Τί πειράζει; εἶπεν ὁ Τριστάνος. Ἐξησα μέσα εἰς ἕνα δάσος δύο ὀλόκληρα χρόνια, με ρίξες καὶ με κυνήγι, καὶ μάθε ὅτι εὗρισκα εὐχάριστον τὴν ζωὴν αὐτὴν. Δῶσε διαταγὴν νὰ μοῦ ἀνοίξουν τὴν πύλην αὐτὴν.»

Ὁ Κασρδίν εἶπε τότε :

«Δέξον τον, πατέρα, γιατί ἔχει τόσο θάρρος ποῦ νὰ μοιρασθῇ μαζί μας τὴν δυστυχίαν.

Τὸν ἐδέχθησαν μετὰ πολλὰς τιμὰς. Ὁ Κασρδίν τοῦ ἔδειξε τὰ φρούρια του. Τοῦ ἔδειξε μακρὰ εἰς τὸν κάμπον τὰς σπηνὰς τοῦ δουκὸς Ριὸλ. Ὅταν ἐξαναγύρισαν εἰς τὸ κατῶφλι τοῦ πύργου, ὁ Κασρδίν εἶπε τοῦ Τριστάνου :

«Τώρα, ἀγαπημένε μου φίλε, θ' ἀνεβοῦμε στὴ σκάλα νὰ ἰδῆς τὴν μητέρα μου καὶ τὴν ἀδελφὴν μου.»

Καὶ κρατούμενοι ἀπὸ τὸ χέρι, ἐμπῆκαν εἰς τὸν θάλαμον τῶν γυναικῶν. Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη ἐκεντούσαν, κ' ἐτραγουδοῦσαν ἔλεγαν πῶς ἡ ὠραία Δοέττη, καθισμένη ἐπάνω εἰς τὰ λευκά ἀγκάθια περιμένει τὸν Δούν, τὸν ἀγαπημένον τῆς ποῦ τόσο ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ. Ὁ Τριστάνος τῆς ἐχαιρέτισε καὶ τὸν ἐχαιρέτισαν. Ἐπειτα οἱ δύο ἱππῶται ἐκάθισαν σιμὰ τῆς. Ὁ Κασρδίν δείχνοντας εἰς τὸν Τριστάνον τὸ κέντημα τῆς μητέρας του ἔλεγε :

Κύττα, ὠραῖε φίλε Τριστάνε, τί χρυσοχέρα ποῦ εἶνε ἡ μητέρα μου· πῶς ξέρει ἡ ἀδελφὴ μου νὰ μεταχειρίζεται τὸ χρυσάφι. Μὰ τὴν πιστιν μου, ὠραία ἀδελφὴ, δίκαια ἔχεις ὄνομα Ἰζόλδη ἢ Κρινοδάκτυλη.»

Τότε, ὁ Τριστάνος ἄμα ἤκουσε πῶς τὴν ἔλεγον Ἰζόλδη, ἐχαμογέλασε καὶ τὴν ἐκύνταξε πρὸς γλυκὰ.

Λοιπόν, ὁ κόμης Ριὸλ εἶχε στρατοπεδεύσει τρία μίλια μακρὰ ἀπὸ τὸ Καραῖξ, καὶ ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας οἱ ἄνθρωποι τοῦ δουκὸς Χοέλ δέν ἐτολμοῦσαν πλέον, δέν ἐτολμοῦσαν νὰ περάσων τὰς πύλας τοῦ πύργου. Ἀλλά, ἀπὸ τὴν ἄλλην ἡμέραν, ὁ Τριστάνος ὁ Κασρδίν καὶ δῶδεκα

νέοι ἱππῶται ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ Καραῖξ, θωρακοφορεμένοι, μετὰ τὰ κράνη εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἱππευσαν κατὰ τὰ δάση τῶν ἐλαίων ἕως εἰς τὰς θύρας τῶν ἐχθρικῶν σπηνῶν ἔπειτα εἰς τὴν μίαν ἐφοδὸν ἐπῆραν μίαν ἐφοδιοπομπὴν τοῦ κόμητος Ριὸλ. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπῆραν θάρρος πλέον, ἀρπαζαν, ἐσκότωναν καὶ ποτὲ δέν ἐγύριζαν εἰς τὸ Καραῖξ χωρὶς νὰ συναποκομίσουν καὶ κάτι ὡς λείαν. Ἐκτοτε ὁ Τριστάνος καὶ ὁ Κασρδίν συνεδέθησαν καὶ ἀρκίσθησαν νὰ εἶνε φίλοι καὶ σύντροφοι πλέον.

Λοιπὸν, σιγὰ δταν ἐγύριζαν ἀπὸ τὰς ἐφοδους τῶν ὁ Κασρδίν εὗρισκε καιρὸν νὰ ἐπαινῇ εἰς τὸν φίλον του Ἰζόλδην τὴν Κρινοδάκτυλην, τὴν ἀπλὴν, τὴν ὠραίαν.

Ἐνα πρῶτ', καθὼς ἡ αὐγὴ ἐπρόβαλλε, ἕνας νυκτοσκοπὸς ἦλθε καὶ τοὺς εἶπε :

«Αὐθένται, ἐκοιμηθήκατε. Σηκωθῆτε, ὁ Ριὸλ ἔρχεται!»

ἱππῶται καὶ χωρικοὶ ὠπλίσθησαν κ' ἔτρεξαν εἰς τὸν κάμπον νὰ λάμπουν τὰ κράνη τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ριὸλ. Ὁ δούξ Χοέλ καὶ ὁ Κασρδίν ἐτοποθέτησαν εὐθὺς ἐμπρὸς εἰς τὰς πύλας τοὺς ἱππῶτας. Ὅταν ἔφθασαν εἰς ἀπόστασιν βολῆς τόξου, ἄφησαν τὰλογά των μετὰ τὰς λόγχας κάτω, καὶ τὰ βέλη ἐπεφταν, ἐπεφταν ἐπάνω των ὡσὰν ἀπριλιάττη βροχή. Ὅμως ὁ Τριστάνος ὠπλίετο κ' αὐτὸς μετὰ τοὺς τελευταίους ποῦ ἐξύπνησαν. Ἐβале τὰ στενὰ ὑποδήματά του μετὰ τὰ χρυσὰ σπηρούνια· βάζει τὸν ἀλυσσιδατὸν θώρακα, τὴν περικεφαλαίαν ἀνεβαίνει, σπηρουναίξει τὸ ἄλογό του νὰ φθάσῃ

γλιγῶρα εἰς τὸν κάμπον καὶ ἐμφανίζεται μετὰ τὴν ἀσπίδα ἐμπρὸς εἰς τὸ στήθος, φωναζοντας : «Καραῖξ.» Ἦτον καιρὸς ἤδη οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χοέλ ἀρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Ἦτον ὠραῖον νὰ ἐβλεπε κανεὶς τότε τὰ τυτηρημένα ἄλογα καὶ τοὺς πληγωμένους βασσάλους, τὰ κτυπήματα ποῦ κατέφεραν οἱ νέοι ἱππῶται, καὶ καὶ τὰ χόρτα ποῦ κάτω ἀπὸ τὰ βήματά τους ἐκοκκίνιζαν. Ἐμπρὸς ἀπὸ ὅλους ὁ Κασρδίν εἶχε σταματήσει ὑπερηφάνως, βλέπων νὰ ἔρχεται ἐναντίον του ἕνας ἀνδρεῖος βαρῶνος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ κόμητος Ριὸλ. Καὶ οἱ δύο συνεκρούσθησαν μετὰ χαμηλωμένας τὰς λόγχας. Ὁ Ναυταῖος ἔθραυσε τὴν ἰδικὴν του χωρὶς νὰ ταράξῃ καὶ τὸν Κασρδίν, ὁ ὁποῖος μ' ἕνα μᾶλλον καθωρισμένον κτύπημα ἐτρούπησε τὴν ἀσπίδα τοῦ ἀντιπάλου κ' ἐπέρασε πλαγίως τὴν λόγχην του ἕως εἰς τὴν ἱπποτικὴν του σημαίαν. Καὶ ὁ ἱππότης πέφτει ἀπὸ τὴν σέλλαν.

Εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ δούξ Ριὸλ ὤρμησε ἐναντίον τοῦ Κασρδίν. Ὅμως ὁ Τριστάνος τοῦ ἀπέκλεισε τὸ πέρασμα. Ὅταν συνεκρούσθησαν, ἡ λόγχη τοῦ Τριστάνου ἐθραύσθη εἰς τὰ χέρια του, καὶ ἡ λόγχη τοῦ Ριὸλ καθὼς ἀπῆντησε τὸ στήθος τοῦ ἀλόγου τοῦ Τριστάνου, εἰσέδυσσε εἰς τὴν σάρκα του καὶ τὸ ἐξάπλωσε νεκρὸν χάμω. Ὁ Τριστάνος σηκώνεται εὐθὺς, καὶ μετὰ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι : «Ἄναδρε, λέγει, ἀφήνευ εἰς τὴν ζωὴν τὸν ἱππότην καὶ πληγῶνευ τὸ ἄλογο. Δέν θὰ φύγῃς ζωντανὸς ἀπ' ἐδῶ.

—Πιστεύω ὅτι δέν λὲς ἀλήθεια! ἀπεκρίθη ὁ Ριὸλ ὀρμών μετὰ τ' ἄλογο κατ' ἐπάνω του.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

Μετὰφρ. Α. Κ.

JOSEPH BÉDIER

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΖΩΗ — ΤΟ ΦΑΛΗΡΟΝ

Μετὰ τῆς τελευταίας ἐκπονοῆς τῆς ἀνοιξῆς καὶ τὸν ἐρχομὸ τοῦ καλοκαιριοῦ τὸ Φάληρον ἀρχίζει νὰ συγκεντρῶνῃ τοὺς θιασώτας του καὶ νὰ πλημμυρῇ τὴν ὑπαρξίν τους ἀπὸ ἕνα ἀρρητο θέλγητρο. Μὰ πότε τὸ Φάληρον, σὲ ποιά ὥρα τοῦ χρόνου καὶ σὲ ποιά στιγμὴ δέν εἶνε μαγευτικὸ; Ὅταν στὰ ὀλογάλανα ἀαρογιάλια του δέν τονίζει τὸ παθητικὸ τραγοῦδι τῆς ἡ χαρὰ, τὸ χαμόγελο καὶ ἡ ζωὴ, πολὺ θελκτικώτερο ἀκούεται τὸ παράπονο τῆς μελαγχολίας. Ἡ

ψυχὴ μου τὸ ἐρωτεύθηκε ἀπὸ τὴν πρώτη ἀνοιξὴ τῆς ζωῆς μου. Οἱ βράχοι καὶ ἡ ἀμμουδιὴς του ἔθρεψαν τὴν φαντασίαν μου καὶ τὴν σκέψιν μου, καὶ ἡ ἀφροδρουσία τῶν κυμάτων του ἔλκνισε τοὺς πόθους καὶ τὰ δνειρά μου.

Ἐρωτευμένος ὡς ἤμουν, πότε μετὰ τὴν γαλήνην καὶ πότε μετὰ τὴν τρικυμίαν τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπῆρξα πάντοτε θαυμαστῆς τοῦ Φαλήρου, ὅπως ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Πίνδαρος, τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ὁ Ὁράτιος, τῆς πηγῆς τῆς Βανδουσίας,

Ἡ ψυχὴ μου λησμονεῖ τοὺς πόνοὺς τῆς ὄταν ἐπάνω εἶ τὴν νοτισμένη ἀμμονδιά του σημειώνω τὰ βήματά μου. Τὸ ἀγάπησε μ' ὅλη τῆς τὴν μελαγχολία καὶ ἤκουσε πολλές φορές εἰς τὴ μοναξιά μου, μέσα εἰς τὴν ἄγρια θύελλα τῆς ζωῆς, τὴν λύρα μου ν' ἀναδίδη ἤχους γεμάτους ἀπὸ ἓνα περίλυπο παράπονο.

*Καὶ σὺ περὶς σὺν ὄνειρο μπροστά μου ὄμμαμένο,
Ὡ θάλασσα γαλάζια τοῦ Φαλήρου,
Ποῦ σὺν τὸ κύμα σου ἔφατε εἰς τὰ πόδια μου ἀφρισμένο,
Μ' ἰβύδιζες ὡς τ' ἄδεια τοῦ ἀπείρου!*

*Μὰ ὅταν θαρῶ, τὰ χεῖλή μου εἰς τὸ χαμογέλιο ξένα,
Στις ὄχθες σου νὰ δνειροθῶ καὶ πάλι
Καὶ θὰ θαρῶ τὸ κύμα σου μὲ βλέμματα θλιμμένα
Ν' ἀναδρομή εἰς τ' ἀμμόστρωτο ἀκρογιάλι,*

*Θά μοῦ θυμίσης, θάλασσα, — κίαν εἶνε νὰ πεθάνω —
Τὴν πρώτη τῆς καρδιᾶς μου τρικυμία,
Ποῦ ἡ γαλήνη σου ἀπλωτῆ εἰς τὴν ἀμμονδιᾶς ἐπάνω,
Μετέβαλε σ' ἀπέραντη ἁρμονία;*

Ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρογιάλι — εἶνε ἀρκετὰ χρόνια τώρα — ἐπέρασα ὀλόκληρη νύχτα. Εἶχα μεταβῆ, ὅπως ὁ υἱὸς τῆς Θέτιδος, νὰ δνειροπολήσω παρὰ τὸν ἀπειρον πόντον. Τὸ φῶς τῆς χαραγῆς ἦτο ἀμφίβολον ἀκόμα. Στὸν Ὑμητὸν ἡ ῥοδοδάκτυλος ἔκοιμάτο, ἐνῶ πέρα πρὸς τὰ γραφικὰ βουνά τῆς Σαλαμίνας τὸ φεγγάρι ἀποσταμένο ἔγερνε πρὸς τὴ δύση του. Ἡ θάλασσα σιωπηλὴ ἀπλώνονταν ὅπως ἓνα γαλανὸν ὕφασμα τεράστιο καὶ ἀπύχτωτο, καὶ μόνον εἰς τὴν ἀμμονδιᾶ ὁ φλοῖστος τοῦ κύματος μὲ μία μονότονη ἁρμονία ἐθώπευεν, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας καὶ ἀποτελοῦσε μίαν ἄλλη μελωδία ἐξωτική μὲ τὸ θρούισμα τῶν ῥοδοδαφνῶν τοῦ πάρκου. Ὁ Σαρωνικός, βυθισμένος εἰς ἓνα ὀχρόλευκο πέπλο, μοῦ ἔστελλε τὰ δροσερά του φιλήματα μὲ τὴν ἐλαφρότατη πνοὴ τῆς Τροπαίας. Τριγύρω μου ἀπέραντη σιγή. Κανένα φῶς τεχνητὸ δὲν ἐνοχλοῦσε τὸ βλέμμα μου, καμμία φωνὴ ἀνθρώπινη δὲν ἐτάραττε τὴν ἀκοή μου. Ἐγὼ μόνος μπροστά εἰς τὴν δαμονίαν, τὴν γόησαν Φύσιν, βλέποντας μὲ τὴν ψυχὴν μου πότε τὴν κοιμωμένην θάλασσαν καὶ πότε, ὅπως ἡ Κασάνδρα εἰς τῆς ὄχθες τοῦ Σκαμάνδρου, τῆς πεθαμένης ἀνοιξὸς καὶ τ' ἄστρα τὰ σβησμένα. Καὶ μέσα εἰς αὐτὴ τὴν ὀλοζώντανη μοναξιά ἓνα βάρος κατέλαβε τὴν ψυχὴν μου. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ καὶ ἤσθανόμουν. οἱ λυγμοὶ ν' ἀνέρχονται εἰς τὸ στήθος μου διὰ νὰ ξεσπᾶσουν εἰς ἓνα ἀτελείωτο κλάμα. Ὅταν συνήλθα, τὸ φεγγάρι εἶχε χαθῆ πίσω ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βουνά. Ἡ πούλια περισσότερο εὐδιάκριτη, τρεμόσβυνε

εἰς τὸ ἑναστρον χάος. Ἐνοιῶσα μέσα μου τὸν θεὸν ποῦ ὑπαινίσσεται ὁ Σωκράτης εἰς τὸ περίφημον Συμπόσιον, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἐπανελάμβανα τοὺς στίχους τῆς Λεσβίας:

*Δέδνε μὲν ἃ Σελάννα
καὶ Πηλιάδες, μέσῳ δὲ
νόκτες, παρὰ δ' ἔρχεθ' ὄρα
ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω.*

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταί, καθὸσον ἐνθυμοῦμαι, φαίνεται ὅτι δὲν ἔιρεφον ἑξαιρετικὴν συμπάθειαν πρὸς τὸ Φάληρον ὅπως οἱ νεώτεροι. Ἴσως ἀπὸ κοσμικῆς ἀπόψεως, δὲν εἶχε τὸ σημερινὸν θέλητρον. Ἀλλὰ μήπως εἶνε αὐτὸ ποῦ σύρει δεσμίους τοὺς νεωτέρους ποιητὰς; Βεβαίως ὄχι. Ἐκεῖνο ποῦ τοὺς ἐνθουσιάζει, εἶνε ἡ ἀκρογιάλιές του, τὸ ἄρωμα τοῦ μπάτη, ἡ γραμμὴ τῶν βράχων του καὶ ἡ σμαράγδινη διαφάνεια τῶν νερῶν του. Ὁ Ζάν Μορεάς εἰς τῆς «Στροφές» του, μέσα εἰς τὴν μελαγχολία τοῦ πιέζει τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν σκέψιν του, αὐτὴ τὴν θεσπέσια θάλασσα τοῦ Φαλήρου νοσταλγεῖ ὅταν λέγει,

*Μὰ θὰ ποθοῦσα, θάλασσα, εἰς τ' ὄρατο σου ἀκρογιάλι,
Λίκνο τῆς νύκτες μου ἤμερο, νὰ δνειροθῶ μὰ μέρα,
Καὶ τῶν κυμάτων σου ὁ ἄφρος νὰ μὲ δροσίση πάλι,
Τοὺς στεναγμοὺς τῶν γλάρων σου γροικῶντας εἰς τὸν αἰ-
θέρα».*

Στις ὄχθες τοῦ Σηκουάνα, θὰ ἐθώπευσε πολλές φορές μὲ τὸν λογισμό του τὴν Φαληρικὴ ἀμμονδιᾶ γιὰ νὰ μελωδῆ εἰς ἄλλους στίχους πάλι,

*Ὡ κύματα τῆς θάλασσας, τῶν Νηρηίδων λίκνα,
Ποῦ ἔρχεσθε νὰ νεαρά μου χεῖρά.*

Ὁ Κωστής Παλαμᾶς εἰς τῆς «Ἐκατὸ Φωνές», δὲν ἐμεινεν ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὰ θέλητρα τοῦ Φαλήρου. Ὅπως ὁ Ὑμηττός, ἤκουσε καὶ αὐτὸς τὴν ἐρωτικὴ μελωδία τῶν κυμάτων.

*Τὰ χιόνια εἶνε εἰς τὸν Πάρονθα σὺν ἄνθισμα κ' αὐτὰ,
Χαϊδεῖε τὸν Κορδαλὸ δειλὴ χλωμάδα ὄνειρου,
Τοῦ θεῖου τοῦ Βράχου τοῦ γελῆ ἡ Πεντέλη, κ' ὁ Ὑμηττός
Ἀκούει γυριὸς τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι τοῦ Φαλήρου.*

Ἀπὸ τῆς παλαιότερες ἐντυπώσεις μου ἡ μνήμη μου ἐκράτησε κ' ἓνα ἀλησμόνητο ὄραμα. Βυθισμένος, ποῖος ξέρει, σὲ ποία σκέψιν, μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα ἐμπρὸς μου τὴν Σίβυλλα. Ἡ Κυμαία παρθένος μὲ συναπάντησεν ἐπάνω εἰς τὴν παραλία. Ἀνέκοψε τὸ βῆμα τῆς, ὕψωσε τὰ βλέμματά τῆς ποῦ εἶχε χαμηλωμένα εἰς τὴ γῆ, καὶ ταραγμένη ἀπὸ τὸν θεὸ ποῦ τὴν ἐνέπνεε, μοῦ εἶπε.

«Μεγάλα πράγματα ζητεῖς. Καὶ ὅμως μὴ φοβῆσαι. Γλίγωρα θὰ ἰδῆς τὰ χλοερά Ἠλύσια ποῦ τόσο ποθεῖς. Γιὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν

ἀρετὴ δὲν ὑπάρχει κανένας δρόμος ἀπρόσιτος».

Καὶ ἐτραυλίσαν τὰ χεῖλή μου καὶ ἡ Κυμαία Κόρη ἐχάθηκε. Μὰ τὴν φωνὴ τῆς πῶς θέλετε νὰ τὴν λησμονήσω;

***

Ἐχω ἰδεῖ τὸ Φάληρον ἀπὸ ὅλα τὰ ὑψώματα τῆς Ἀττικῆς. Ἀπὸ τὸν Λυκαβητὸν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν φαίνεται ὡς ὄνειρον. Ἀλλ' ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου τὸ αἰσθάνεται κανεὶς βαθυτέρα εἰς τὴν ὑπαρξί του, εἶνε ἡ βεράντα τοῦ «Ἀκταίου». Ἀπὸ τὸ σαλονάκι μὲ τὸν ἀραβικὸ του ῥυθμὸ καὶ ἀπὸ τὴν βεράντα του, τὸ ἔχω ἀπολαύσει ὅλες τῆς ἐποχῆς. Καὶ ὅταν ἡ θάλασσα μανιωμένη ἐθρυμάτιζε τὰ κύματά τῆς στὴν ἀμμονδιά, καὶ ὅταν ἡ γαλήνη τὰ ἔφινε σβησμένα νὰ τονίζουσαν τὴν παθητικὴν τὸς μελωδία. Εἶνε ἡ τελειότερη βεράντα ποῦ ἔχω ἰδεῖ καὶ δὲν ἐπάνω εἰς τὰ ὀλόλευκα μάρμαρά τῆς κάθουμαι καὶ δνειροπολῶ, θυμοῦμαι τὴν βεράντα τοῦ καφενεῖου τῶν Παρισίων εἰς τὸ Μονακό. Καὶ ὅμως ἓνα δειλινὸ ποῦ εὐρέθηκα ἐκεῖ, καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου ἀπλώνονταν ἡ Μεσόγειος μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀπέραντος εἰς τὴν ἔκτασί τῆς, δὲν γνωρίζω γιατί ἡ ψυχὴ μου ἐτόνισε τὸ νοσταλγικὸ τῆς τραγοῦδι.

*Κάποιους λυγμοὺς ἀπόκρυφους εἰς τὰ στήθη μου φουρνῶντας,
Σὺν κουρασμένο ἀπ' τοὺς δαρμούς τοῦ Ἀπογείου.
Τὸ κύμα σου εἰς ἄζωροτο ναρκωτικὰ ἐσπλῶντας
Ὡ θάλασσα σμαράγδινη τῆς Μεσογείου.*

*Καὶ νοσταλγῶ εἰς τὸ δειλινὸν τὸ Ἀτικὸ ἀκρογιάλι
Ποῦ τὸ νοτίζει εἰς τὴν θροσιά τῆς ἡ Τροπαία
Σὺν γέροντι ὁ ἥλιος πνήγοντας εἰς τὴν φωτεινὴν του ἀγκάλην
Τῶν καρβαίων π' ἀναχωροῦνε τὴν κεφαλή.*

Τὸ Μονακό, μ' ὅλη τὴν φυσικὴ καὶ τὴν τεχνικὴ λαμπρότητά του, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὴν ἀερώδη ὁμορφιὰ τοῦ Φαλήρου, οὔτε τὸ «Καφενεῖον τῶν Παρισίων» μὲ τὸ «Ἀκταίου». Τὴν αἰσθησὶν ποῦ ζητεῖ κάθε εὐγενικὴ ψυχὴ, μόνον ἐδῶ τὴν εὐρίσκει. Τὸ ὄργισμα τῶν χρωμάτων, τὴν ἁρμονία τῶν γραμμῶν, τὴν μαγευτικὴ σκηνογραφία, ποῦ ἀπλώνεται μπροστά εἰς τὸ ἐκπληκτικὸν βλέμμα. Πηγαίνετε ἓνα δειλινὸ εἰς τὴν βεράντα τοῦ «Ἀκταίου» καὶ ἀπὸ ἐκεῖ βυθισθῆτε εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ εἰς τὸ ὄνειρο μαζί ὅπως ἐγὼ. Θὰ ἴδετε, ὅτι ὅλα ἀποπνέουν τὸ ἄρωμα μίας ζωῆς λεπτῆς καὶ

ἀριστοκρατικῆς. Θὰ νοιώσετε βαθεῖα τὴν ἁρμονία τῆς κοσμικῆς ὠραιότητος μὲ τὴν φυσικὴν.

***

Ἐνα βράδυ — τὸ φεγγάρι ἦτο ἀκόμη εἰς τὸ πρῶτο του τέταρτο — ἐπάνω εἰς τὸν θαυμαστὸν ἐξώστην τοῦ «Ἀκταίου» σφουρηλατοῦσα μ' ἓνα φίλον μου τὰ ὄνειρά μας. Τριγύρω μας ὁ ὠραίος κόσμος τῶν Ἀθηνῶν, ὡς σμῆνος μελισσῶν, ἄφινεν ἓνα ἀτελεύτητον βόμβον. Τὸ θρούισμα τῶν μεταξωτῶν ἀμφιέσεων ἀντήχει εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας ὅπως εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Βερλαίν. Παρήλασαν τότε ἀπὸ μπροστά μας ὅλες ἡ γόησες μορφές. Μία ἦτο ὅπως τὸ δενδρύλλιο ποῦ ξαναπλώνει, μὲ τὴν ἐπιστροφή τῆς ἀνοιξίς, τὸ καινούριο του φύλλωμα. Μία ἄλλη μὲ ὄνομα ξενικόν, μὲ τὰ μεγάλα τῆς μάτια, ὀλόλευκη ὅπως τὰ χιόνια τῶν Ἄλπεων, ὁμοίαζε μὲ τὴν Ἀναδυομένην. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσες ἄλλες, κάτω εἰς τὸ βάθος, μακρὰ ἀπὸ τὴν βεράντα, σιμὰ εἰς τὴν παραλία ποῦ γλυκοφιλοῦσε τὸ κύμα, ἡ γυναῖκα τοῦ φίλου μου

Μαῦρα μαλλιά, δάκρυρα εἰς τῆς ἄκρες τῶν κροτάφων,

μὲ τὸ χαριτωμένο ἀγοράκι τῆς, ἀληθινὸν Χερουβίμ, ἐθώπευαν μὲ τὰ βλέμματά τους τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, ποῦ διέεγραφον μεγάλας καμπύλας ἐπάνω εἰς τὴν νοτισμένη ἀκρογιάλι καὶ τὰ πύρινα αὐλάκια, ποῦ ἄφινε τὸ φεγγάρι εἰς τὰ διάφανα νερά.

Ἐμπρὸς σὲ μὰ τέτοια ὄπτασία ὁ φίλος μου δὲν ἐκρατήθη καὶ εἶπε:

— Ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως, ἡ παραλία τοῦ Μπραῖτον, καὶ ὀλόκληρος ἡ «Γαλανὴ Ἀκτὴ» δὲν εἶνε τίποτε μπροστά εἰς αὐτὸ τὸ πανόραμα. Μοῦ ἔρχεται νὰ πέσω εἰς τὴν θάλασσα γιατί πούθενά δὲν θὰ εὐρῶ ὠραιότερο θάνατο.

Κ' ἐγὼ ἀφηρημένος ἐψιδύρισα.

— Πουθενά!

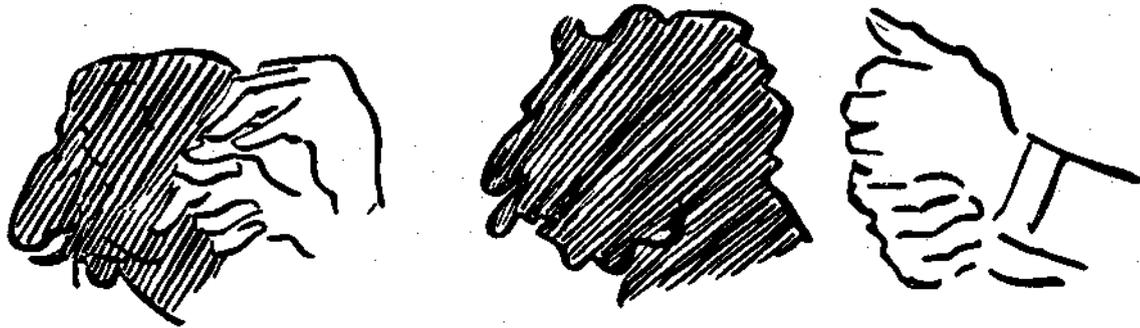
***

Γιατί, ὅταν κανεὶς μεθ' ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ζωῆς, ὅταν αὐτὴ ἡ ζωὴ, ποῦ εἶνε τόσο ὀλίγη, κοχλάζει μέσα μας, δνειροπολοῦμεν τὸν θάνατον; Ἄλλοῖμονον, φαίνεται πῶς ἡ ψυχὴ μας ποθεῖ τὸ θέλητρον τοῦ ὠραίου θανάτου. Μὰ αὐτὸ τὸ θέλητρον σου, ὦ Φάληρον, θὰ μᾶς παρακολουθήσῃ ἀρα γε καὶ εἰς τὸν τάφον;

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΟΙ ΡΩΜΟΥΝΟ-ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΥΓΛΩ-
ΜΟΝΟΥΝΤΕΣ — ΥΠΟ Θ. ANNINOY

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝ ΠΡΟΦΥΠΟΥΡΓΩΝ — ΥΠΟ Θ. ANNINOY

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

«*Από τους Ύμνους των Ρυθμών*» υπό Λάμπρου
«*Αστέρη*» — «*Νέα Ποιήματα*» υπό Στεφάνου Μαρ-
τζώκη.

Ο κ. Λάμπρος Αστέρης, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοσιογραφία ἐξώρισεν εἰς τὴν Βιέννην, εἶναι ἓνας πολὺ εὐγενὴς νοσταλγός. Τὰ τραγούδια του «*Από τους ὕμνους των Ρυθμών*» ποῦ μᾶς στέλλει ἐκείθεν, ἔχουν ὅλην τὴν πονεμένην ἀγάπην πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὴν σειράν τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ποῦ δὲν εἶνε μεγάλη, προτιμῶ «*Τὸ χαλασμένο σπίτι*». Πνεῦμα μέγα ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐρήμου καὶ ἤγατο τῶν τσοσάρων γασιῶν τῆς οἰκίας. Φέρει εἰς τὸ μέταπον τὸ ἄητόν αὐτὸ τῆς Βίβλου. Θέλετε καὶ κάποιο δείγμα; Μίαν στροφὴν; Δὲν διστάζω καθόλου, ἰδοῦ:

*Ὅλα μαζί κι' αὐτὸν τὸν ἥρωα θάνατο
ποῦ λιγοστεύει πάντα τῆς ζωῆς τοὺς κλώνους,
τὸν σὸντροφο τῆς Νίβης τῆς ἀδάκρυτης,
ποῦ δὲν ἀκούει καὶ μόνος καὶ δὲν γνωρίζει πόνονος,
αὐτὸν ποῦ ἐσέ, θανατοῖο Σπίτι, ἔχει ἡμιμάζει,
κι' ἀπ' τοὺς ζεστοὺς θαλάμους σου κι' ἀπ' τίς ἀλλῆς
πῆρε τοὺς θησαυροὺς στῆς Νίβης τοῦ τὸ ἀμάξι.*

*Καὶ τοὺς ἐσκόρπισε μακρὰν σὰ σκάταλος
— μακρὰν σὲ ἄγρια λαγκάδια καὶ βουνὰ καὶ πέτρα
στὶς ἐρημιὰς τοῦ Νοῦ, σὲ ξεροπόταμα
τῆς ἀδρόσης καρδιάς στῆ γέρσα ἐπάνω ἔβρα,
τῶν μακρυνῶν ἠπειρῶν ποῦ ἀνθισμένες τῶρα —
Νικητρίες τοῦ Καιροῦ — παρθένες μυρονδιές
Τριγύρω σου στῆ ἡμαγμένη χώρα.*

Ὅμως ὁ ποιητὴς δὲν ἀπελαίφεται, πιστεύει εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τοῦ ἐρείπιου. Θέλει πρὶν ν' ἀποθάνῃ νὰ ἰδῇ κάποιον μέγαν θρίαμβον. Θέλει τὸ ἐρείπιο νὰ κτισθῇ «*καινούργιο*». Πιστεύει. Κέλαιζει. Καὶ ἓνα εἶδος ὀπτιμισμού εὐγλώττου, κάπως ἠθροικῶς, συμπαθοῦς ὀπασδήποτε ἀφοῦ προσέρχεται ἀπὸ ἓνα ξεντευμένο παιδί τῆς Μεγάλης Πατρίδος τὸν χαρακτηρίζει. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Αστέρη ἔχει ὀρισμένα προτερήματα: στιχογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ. Χρειαζέται ἐλευθερία, ἐλευθερία προπαντός. Ὅταν ὅλοι ἀπελευθερωθῶμεν ἀπὸ τὸν βραχνῶν τοῦ γλωσσολογισμοῦ — ὁ κ. Αστέρης εἶνε φαίνεται ἀπελευθερωμένος — δὲ μᾶς δοθῇ καιρὸς νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν βαθυτέραν ὑπόστασιν τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων. Ὁ κ. Ψυχάρης εἰς ἓνα βιβλίον του περὶ τῆς γλώσσης μας γαλλιστὶ γραμμένον διακηρύττει ὅτι: πρὸς τὸ παρὸν ἡ γραμματικὴ εἶνε τὸ πᾶν. Τὸ ὕφος, ἡ ἔκφρασις τῆς σκέψεως εἶνε δευτερεύοντα ἴσως καὶ ἀνοφελῆ. Καὶ ἰδοῦ ὁ «*Νουμᾶς*» ὄργανον πρὸς δημοσίευσιν δημοτικοφανῶν ὀρνιθοσκαλισμάτων ὅπου μαθαίνομεν ὅτι «*Ξομάχος*» εἶνε ὅ,τι «*παλαιὰ ἑλληνικὰ γεωργός*».

Ἐπέμεινα εἰς τὴν γλώσσαν. Ἀλλὰ μήπως ἡ γλώσσα εἶνε κατὰ ἄλλο ἀπὸ τὴν μορφήν; Μήπως χωρίζεται ἀπὸ τὴν μορφήν;

Ὁ κ. Αστέρης ἔγραψε εὐγλώττους στίχους. Τὰ ἐλαττώματά των ἔγκεινται εἰς αὐτὴν τοὺς τὴν εὐγλωττίαν. Ποτὲ ἡ ἀλληγορία του δὲν φθάνει μέχρι τοῦ συμβόλου. Εἶνε τόσο φανεραὶ αἱ ἀλληγορίαι του

ὥστε ἀποδιώκουν κάθε ὑποβολήν. Καὶ λοιπὸν; Τὸ κύριον ἐλάττωμα τῶν στίχων αὐτῶν εἶνε ὅτι δὲν εἶνε ἐπαρκῶς ὑποβλητικοί.

Ὅπως δὴποτε ὁ κ. Αστέρης εἶναι ἓνας μαθητὴς τοῦ κ. Παλαμά ἀπὸ τοὺς μὴ στερουμένους ταλάντου. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Αστέρη ἔχει στίχους καλυτέρους κατὰ πολὺ ἀπὸ τοὺς δημοσιευομένους εἰς τὸν «*Νουμᾶν*». Καὶ προπάντων στίχους μὴ «*Ψυχαρικούς*».

ΚΑΙ εἰς τὰ «*Νέα ποιήματα*» ὁ κ. Σ. Μαρτζώκης εἶνε ὁ ἴδιος ὀπαλιὸς Μαρτζώκης. Οἱ στίχοι του εἶνε κρᾶνγαὶ δυστυχοῦς, εἶνε φθόγγοι ἀπέλειδες ποῦ κἀμουν τὸν ἦχον τῆς σφύρας ἐπὶ τοῦ ἀκμονος πάντοτε. Ὁ κ. Μαρτζώκης συνεχίζεται, μᾶλλον αὐτοεπαναλαμβάνεται. Ὅπως δὴποτε οἱ στίχοι αὐτοὶ ἔχουν ὀρισμένα προτερήματα: τὴν λιτότητα των, τὴν στιχογραφικὴν ἀκρίβειαν συχνά, ἓναν χαρακτήρα ἰταλιζόντα, Καρδουτοικὸν κάποτε, τάσεις φιλοσοφικὰς. Ὁ κ. Μαρτζώκης δὲν εἶνε πεσομιστής. Πιστεύει εἰς τὴν πρόοδον, εἰς τὰ σοσιαλιστικά, ἀκόμη καὶ τἀναρχικὰ ἰδεώδη, ὕμνει τὸν αἰώνιον Προμηθεά, τὸν ἀναφέρει συχνά τοῦλάχιστον.

Εἶνε ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ λιτότης τῶν στίχων του — σπανία ἀρετὴ — ἀποβαίνει κάποτε ξηρότης. Κάποια ἀρχότης εἰς τὸ ἐπίθετον, κάποια ἔλλειψις μελωδικότητος, ἔλλειψις ἔκκοσμητισμοῦ ποῦ χωρίζει τὴν εἶραν ἀπὸ τὸ σιτάρι.

Καὶ μία μονοτονία εἰς τὸ βιβλίον του — καὶ εἰς δὲλον τὸ ἔργον του — διὰ τὴν ἐπανάληψιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ αὐτοῦ μοτίβου. Ὅπως δὴποτε διαβάσω ὀρειὰς στροφάς· αἱ «*δύο ἀνοίξεις*» ἄλλοι στίχοι ἐδῶ κέκει με σταματοῦν. Μήπως αὐτὸ εἶνε μικρὸν; Ἀκούσατε:

*Κι' ἂν πῆ κανεὶς πῶς οὐπρεπε
Στὸ μάτι σου τὸ κλάμα
Γιὰ μὴ μετάνοια τῆς νυχτῆς
Καὶ γιὰ στολίδι ἀντάμα*

*Πῆς πῶς ἡ μοῖρα τόγραψε,
Ἢ πλεὺ ζηλιάρα μοῖρα,
Τὰ ῥόδα σου σποῦ πόνονον
Ν' ἀνοίγουν τὴν πλημμύρα*

*Γιὰ νὰ μπορούνε τ' ἄπλαστα
Μαζί με τὰ πλασμένα,
Δάκρυ ἀπὸ μὲ νὰ πέρουννε
Κι' ἀρώματα ἀπὸ σῆνα.*

Εἶνε ἀπὸ ἓνα ποίημα «*Δάκρυα καὶ μῦρα*». Ὁ κ. Μαρτζώκης εἶνε βέβαια ποιητὴς.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἡ θερινὴ περίοδος. — Τὸ σίγμα τῆς «*Νέας Σκη-
νῆς*». — Ὁ κ. Σαγιῶς ἐκεῖ ποῦ τοῦ ἀξίζει. — Μία
θεατρικὴ κρίσις. — Ὁ Μαρμάρης ἱεροῦλα — Ἡ
ἀφύπνισις. — Τὸ ξυρὸ φροῦτο. — Ἡ ἀποχώρη-
σις. — Τὸ «*Πολυθέαμα*» τοῦ κ. Βώκου.

ὍΠΩΣ κάθε καλοκαίρι, τὰ τελευταῖα χρόνια, λει-
τουργοῦν καὶ φέτος ὅσας Ἀθήνας δέκα θεάτρα

και θεατρικα. Μερικα με ηθοποιους πιο ξηλινους απο ανδρειακα, και αλλα παλι με ανδρειακα πιο ζωντανα απο ηθοποιους. Ολιγοι θιασοι, φυσικα, ειχε κατηγορημενοι οπως πρεπει, και απ' ολους καλλιετεροι ο θιασος της «Νεας Σκηνης». Αλλα ποιας «Νεας Σκηνης»; Εκεινης που παιζει στα παλια λημερια, στο κομφωτοτον θεατρον της Ομονοιας, η της αλλης που ανομασθη «Νεον Θεατρον» και εγκατεστηθη εις το προην Βαριετι; Έχομεν, βλεπετε, προς το παρον δυο «Νεας Σκηνας», και καθολου απειθανον να εχωμεν αργότερα και τρεις. Το πολυκροτον ιδρυμα του κ. Χρηστομάνου εινε, καθως φαίνεται, απο τους οργανισμους εκεινους που πολυπλασιαζονται και διατηρουνται δια διασμων. Έργων απο την Ομονοια ο Χρυσομάλης, ο Λεπενιάτης, ο Σάββας, ο Λεων, η Δημοπούλου, ο γοιματευσ κ. Σ. Μαρκέλλος, ισως και ο υποβουλευς, και απετελεσαν νεον οργανισμουν μοιότυπον του πρώτου. Εις την Ομόνοιαν εξ άλλων εμειναν ο Μυράτ, η Κυβέλη, ο Καλογερίκος, η Μαργαρίτα Στέφα, ο ταμίας, ισως και ο σκηνοθέτης, προσέλαβαν και αφομοίωσαν αλλα στοιχεια, και απετέλεσαν νεον οργανισμουν απαράλλακτον με τον πρώτον. Καθένας τώρα προκόπτει κ' εξελίσσεται χωριστά. Ο κ. Χρηστομάνος, μολοντι απεχώρησεν απο κάθε διεύθυνσιν και προς το παρον αρκείται ενοικιαζων τας σκηνογραφίας και το θεστιάριον του, ειμπορει να κωχάται οτι το εργον του οχι μόνον δεν απέθανεν, αλλ' οτι απεναντίας ζη τώρα με διπλασιασιν ζωην. Προχθές π. χ. η μία Νέα Σκηνη έπαιξε την «Απιστον» και η άλλη την «Αρπαγήν των Σαβινών»: Δυο χρηστομάνεια παραστάσεις εις ένα βράδυ, εκει που άλλοτε θα είχαμεν μίαν.

Γενικώς όμως, αι παραστάσεις της παλαιάς «Νεας Σκηνης» εινε τελειότερα. Διότι εμειναν εις το ίδιον θεατρον, με τας ίδιαις σκηνογραφίας και με τους ίδιους διακόσμους, δια τα οποία ο Χρηστομάνος εξήντησεν όλην του την καλαισθησιαν και όλην του την περιουσιαν προπάντων δέ, διότι καθως είπα, ο θιασός της εινε πολυ καλά κατηγορημένος. Εις τον άστερα της Κυβέλης προσετέθη και ο άσθη του Σαγιώρ. Ο κ. Σαγιώρ εινε από τους καλλιτέρας κωμικούς που απέκτησε το ελληνικόν θεατρον. Η αξία του, που δεν ήμποροσε να φανη όλη έφ' όσον έπαιζεν εις το θεατρον της Νεαπόλεως, έλαμψεν άφύτου εισήλθεν εις το περιβάλλον της Νεας Σκηνης. Τόν είδα και δεν τον ανεγνώρισα. Από την Νεάπολιν, όπου τον έβλεπα σπανίως, τον ήξευρα ως κωμικόν μάλλον χονδροκοιμένον, και είχα την ιδεαν οτι δεν θα ήτο δυνατόν, αυτός ο δημοφιλέστατος, να ικανοποιήση αριστοκρατικώτερα γούστα. Και έξαφνα μου άπεκαλύφθη εις την Ομόνοιαν τόσον λεπτός, τόσον αριστοκρατικός, όσον όλιγοι από τους συναδέλφους του. Αλλ' είτε χονδρούς ρόλους παιζει, είτε λεπτούς, — διότι παιζει *δ. κ. θέλει*, — έχει πάντοτε την ίδιαν ζωηρότητα, το ίδιο *μπαί*, την ίδιαν έπιβολήν, και μ' όλον το κοντό του ανάστημα, όταν εινε αυτός εις την σκηνην, την γεμιζει ώστε να μη βλέπης δίπλα του κανένα άλλον. Είνε ηθοποιός...

Η Κυβέλη και ο Σαγιώρ ετράβηξαν όλον τον κόσμον εις την «Νεαν Σκηνην», ώστε τα άλλα θεατρα μένον εις ήρημα. Η έξαφραξις της «Νεας Σκηνης» κάθε βράδυ εινε κατά μέσον όρον 600 δραχμαί, ένφ των άλλων θεάτρων δεν υπερβαίνει τας 100. Εκ τούτου, λέγον, ύφίσταται *θεατρική κρίσις*, της οποιας προσπαθούν να εξηγήσουν τα αίτια και να υποδείξουν τα θεραπευτικά. Δεν θα κάμωμεν βέβαια το ίδιον. Αλλά το γεγονός οτι εύδοκιμει τώρα μόνον το σχετικώς καλλίτερον θεατρον, εινε τιμητικόν δια την καλαισθησιαν των Αθηναίων και πρεπει να το σημειώσωμεν. Αν δεν εινε άλλη σύμπτωσης — και δεν πιστεύω να εινε, — φαίνεται οτι το εργον του Χρηστομάνου ειχε μεγάλην επίδρασιν, της οποιας τώρα φαίνονται τάπο-

τελέσματα. Μίαν φοράν, πρό τεσσάρων ετών, ένας φίλος μου ηθοποιός μου έδειξεν απέξω την νεότευκτον «Νεαν Σκηνην» και μου είπε: «Αυτό το θεατρον θα κλείση τα άλλα». Και ιδού οτι κοντεύει να γινή.

Εν τούτοις και εις τα άλλα θεατρα εδόθησαν μερικαι παραστάσεις ενδιαφέρουσας. Λιπούμαι πολυ πού δεν είδα την «Αφύπνισιν» εις το θεατρον της Νεαπόλεως και δεν ειμπορώ να είπω πως έπαιξε το πολυκροτον εργον του Έρβιέ ο θιασος Βερώνη Γεννάδη. Είδα όμως τον «Μαρκήσιον Προιόλ» του Λαβεδάν εις το θεατρον του Παντοπούλου με τον Εδνύχιον Βονιασεραν, και έχω τας καλλιτέρας έντυπώσεις. Ναι μεν οι λοιποι ηθοποιοι δεν έδειξαν τίποτε άλλο σχεδόν από μίαν αξιόπεινον φιλοτιμίαν να βοηθήσουν τον πρωταγωνιστήν, αλλ' ο Βονιασεράς ως Προιόλ ήτο πράγματι έξοχος και μόνος του έκαμνε για όλους. Είχε κατανοήσει τον ρόλον του βαθύτατα, και η έκτακτος υποκριτική του ικανότης τον έβοήθησε να τον άποδόση πιστώς και να προσενήση εις τον θεατήν μίαν από τας καλλιτεχνικάς εκείνας συγκινήσεις, το μυστήριον των οποίων κατέχει άσφαλώς ο ένσαρκώσας τον Όσβάλδον του Ίψεν.

Εις την «Νεαν Σκηνην», μεταξύ των άλλων άσημάντων έργων της γαλλικής βιομηχανίας, έπαιχθη το «Ευνό Φρούτο», μία λεπτεπίλεπτος κωμωδία του Ιταλού Μπαράκκο, του συγγραφέως της «Απιστου». Το εργον έχει βάσιν αληθινήν, με όλην την φαρσοειδή κατασκευήν του, και επομένως κρύπτει κάποιαν σοβαρότητα. Αλλ' εινε τόσφ εύθυμα γραμμένον και τόσον τεχνικά, ώστε γελώ κανείς απ' αρχής μέχρι τέλους, χωρίς να κουράζεται πουθενά. Οι Αθηναίοι, οι οποίοι αγαπούν το θεατρον μόνον όταν τους κάμνην να γελούν, εμειναν κατενθουσιασμένοι με το «Ευνό φρούτο» το όποιον κατηγορησαν μόνον την έλευθεριότητα, (ισως διότι δεν ήτο τόσο μεγάλη). Η Κυβέλη, μολοντι ήσχισε να γίνεται έπαισθητή η άποχή του κ. Χρηστομάνου, εδημιούργησεν ένα ρόλον από τους καλλιτέρας του δραματολογίου της. Αλλ' ο καθ'αυτό άμικητος ήτο ο κ. Σαγιώρ, ο όποιος έπέδειξεν όλα τα προτερήματα της λεπτής του τέχνης.

Το σοβαρόν εργον της εφετεινής «Νεας Σκηνης» εινε προς το παρον η «Αποχώρησις» το στρατιωτικόν δράμα, του Μπεγεράλιν το όποιον έκαμε τόσον πάταγον εις την Γερμανίαν. Ανεβιβάσθη πιστώς και πολυτελώς, διεκρίθησαν δέ εις αυτό όλοι οι μύσται και προπάντων ο κ. Καλογερίκος, και ως λοχίας και ως μεταφραστής. Το δράμα όμως, μολοντι ήρσεν άρεκατά, δεν πιστεύω να ένθουσιασε ούτε τους άνεπτυγμένους ούτε τους κοινούς θεατάς. Οι πρώτοι θα ήθελαν κάτι βαθύτερον, οι δεύτεροι κάτι πολυπλοκώτερον, που δεν τα έχει. Ισως δέ να εινε και ακατάληπτον εις την ούσιαν του δια τους Έλληνας, οι όποιοι δεν γνωρίζουν σινικά τείχη μεταξύ ύπαξιωματικών και αξιωματικών, ως εκείνα που πυρογονται εις το δράμα αυτό το έντελώς στρατιωτικόν, δηλαδή έντελώς γερμανικόν.

Δυο λέξεις ακόμη δια το «Πολυθέαμα» του κ. Βώκου. Ο συγγραφέυς της «Κατοχής» έσκέφθη να συγκροτήση θιασον ιδικόν του και να τον εγκαταστήση εις τον Κήπον του Ώδείου Λόττνερ, όπου ύπηρχε δια τας θερινάς συναυλιάς μία μικρούλα σκηνη. Κατ' αυτών τον τρόπον ο κ. Βώκος ήλπισε να περισυλλέξη μετά στοργής τα πρωτότυπα έργα των συναδέλφων του και τα ιδικά του, και να τα προστατεύη κατά της άστοργίας και της πλεονεξίας των συνήθων θιασάρχων. . . . Προς το παρον, μέχρι της στιγμής που γράφομεν τουλάχιστον, ήμπορούμεν να είπωμεν οτι η εύγενής του άποπειρα απέτυχε. Διότι έγινε με μεγάλην βίαν, και το κοινόν δεν εφάνη επαικές προς τας έλλείψεις θιασον συγκροτηθέντος από νέους άγνυμένους, — εκτός του Βονιασερά, του Λεκατσά και δύο-τριών άλλων ηθοποιών

Βρασίδης Ν. Λεώπουλος.

Ο βουλευτής Λακεδαιμόνος κ Βρασίδης Λεώπουλος εινε από τους επιφανείς της αντιπολιτεύσεως. Τυχαιώς η από χαρακτήρος φαίνεται οτι εις τας τάξεις της αντιπολιτεύσεως έπρεπε να μένη και να μη γνωρίση τ' αγαθά της κυβερνητικής πτέρυγος. Διότι εινε η δευτέρα φορά τώρα που εκλεγεται αντιπρόσωπος της ώραιάς πόλεως, την όποιαν περιβρέχει ο Εδρώτας και εις τας όχθας του όποιου η Έλεγη εδημιούργησεν ένα από τα δραματικώτερα ειδύλλια της ανθρωπότητος.

Εις την Βουλήν ο κ. Λεώπουλος από την πρώτην φοράν που εισήλθε, νομίζω εις τα 1899, έδωκε πολλές ύποσχέσεις ως κοινοβουλευτικόν ρήτορος και ιδίως ως νομοθέτου ποδοστών οχι την τοπικήν, αλλά την γενικήν εύημερίαν του έθνους. Ένεκα τούτου και συχνάκις άκούεται η φωνή του επί ζητημάτων γενικου ενδιαφέροντος, και άκούεται μάλιστα μετ' έξαιρητικής προσοχής. Όμιλει ήσυχα-ήσυχα και χωρίς βιαίους τιναγμούς. Αι φράσεις του ειναι στοργύλαι και γεμάται από επιχειρήματα.

Τόν ήκουσα επανειλημμένως άγορευόντα Έκει όμως που μου έκαμεν ιδιαίτερον έντύπωση, ειναι ο λόγος του περι των πανεπιστημιακών μας πραγμάτων. Εφάνη αληθής κάτοχος αυτών και έφεξε με ώραιαν ειλικρίνεια, ήτις τον άνήψωσεν εις τα βλέματα των άμερολήπτων, την άνώμαλον έσωτερικήν κατάστασιν του Πανεπιστημιου σουσήςας την ταχίστην διαρρυθμίσιν των πραγμάτων αυτου. Και ιδίως, στηριζόμενος εις την λειτουργίαν άλλων Πανεπιστημίων της Εδρώτης, υπέδειξε την ανάγκην όπως η επιστημονική αξία των εις αυτό εισερχομένων καθηγητών κρίνεται μετ' πλειοτέρας ασθηρότητος.

Ότον τον λόγον του μεστών επιχειρημάτων, αν άλλο κοινοβούλιον τον ήκουε, θα τον έτοιχοκόλει, τιμής ένεκεν, αλλά τούταίτα μερμυαί δεν άπασχολούν την ιδιάν μας Βουλήν. Ένεκα τούτου βαδίζομεν όπως το βλέπομεν όλοι μας. Το μόνον εύχάριστον εινε οτι εύδοκουνται και άνδρες να βλέπομεν αυτην την κατάστασιν, όπως ο κ. Λεώπουλος, και χωρίς κανένα διαταγμόν, ως αληθείς χαρακτήρες, να την κωτηριάζουν και συνεπώς να συγκρατούν, έφ' όσον δύναται, την Πολιτείαν από τον κατήφορον που έπιρε.

Εμμανουήλ Ρέπουλης

ΤΕΛΕΙΟΝ δημιούργημα των χειρών του, έξοχον παράδειγμα θελήσεως και άντοχής ο βουλευτής Έρμιονίδος κ. Εμμανουήλ Ρέπουλης. Με το ήλιο καές πρόσωπόν του, τα ήμίκλειστα πάντοτε από την μυωπιαν μάτια του, αλλά ζωηρά και γεμάτα φώς και ζοήν, το μέτωπόν του το ήψηλόν και προτεταμένον, το σχήμα της κεφαλής το τετραγωνικόν αλλά το όποιον λέγει πολλά εις ένα παρατηρητήν ψυχολόγον, εισήλθε τροπαιούχος εις την Βουλήν. Ο κ. Ρέπουλης εινε από τους μεγάλους στρατηγούς της γραφίδος και του λόγου. Από τους μεγάλους τροπαιούχους.

Δημοσιογράφος από τους πλέον ισχυρούς, που εις μίαν άλλην χώραν της Εδρώτης θα καθίστατο αυθεντία, μετεπήδησεν εις την πολιτικήν. Το διάστημα δεν ήτο μέγα. Ο πανίσχυρος αρχισυντάκτης της «Ακροπόλεως», ο όποιος ώμιλει άλλοτε από το βήμα της με τα ακαταμάχητα επιχειρήματα της λογικής των γνώσεων και της εύθυμίας, και ήλεγχε η έπήνη την κακήν η αγαθήν πολιτείαν των πολιτευομένων, εξήλωσε μίαν ήμέραν το αξίωμα του νομοθέτου. Το όνειρόν του δεν ήτο προιδόν ματαιοδοξίας. Απεναντίας μελέτης και μάλιστα πολλής. Έσκέφθη οτι δια ν' αφήση κανείς τα ίχνη του εδώ κάτω και ιδίως εις την Ελλάδα, δια να ύψωθη εις την πρώτην

—και σκηνης μικράς και ακατάλληλου. Αλλ' ο κ. Βώκος ειχε επίμονος και ακατάβλητος. Και ιδού οτι τώρα συμπληρώνει τον θιασόν του, και μεγαλώνει την σκηνην του, και αναιβάζει την «Κατοχήν» του, άργότερα δέ και το «Εικόσινα», το νέον του εργον. Δεν ύπάρχει άμφιβολία οτι με αυτά το κοινόν θα έλκυσθη και θα εύχριστηθη όταν δέ ύπάρχη η ύποστήριξις του κοινου, τα άλλα όλα δια τον κ. Βώκον εινε εύκολα.

Μέχρι τούδε το «Πολυθέαμα», με μικράν έπιτυχιαν — της οποιας η μικρότης δεν ειξεύρομεν αν προέπη νόποδοθη εις τα έργα η εις την έκτέλεσιν, — έπαιξε δυο μονόπρακτα δραμάτια του κ. Τανάγρα και μίαν κωμωδίαν του κ. Αννίνου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ.— Πρεπει να σημειώσω ακόμη δυο καλά έργα που εδόθησαν άφου έγραψα το άσθηρον τούτο: την «Καταγίδα» του Μπερυστέν εις το θεατρον της Νεαπόλεως, κατά την ώραιαν μετάφρασιν του κ. Τσοκοπούλου, και το «Ένοικτον» εις το «Νεον Θεατρον». Και τα δυο έπαιχθησαν άρεκατά καλά, με την Κων Βερώνη Γεννάδη εις το πρώτον και με τον κ. Π. Λέοντα εις το δεύτερον.

Σ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗΝ

Γεώργιος Μπαλατζής

ΑΠΟ τους νέους πολιτευομένους τους και' έξοχήν συμπαιθητικούς, εινε ο βουλευτής Αλαμρού κ. Γεώργιος Μπαλατζής. Τόν γνωρίζω πρό ετών περισσότερον ως άνθρωπον παρά ως βουλευτήν. Έχω συζητήσει πολλές φορές μαζί του. Όμολογώ οτι η συντροφία του εινε θελκτικώτατη. Ανθρώπος της μελέτης, εινε πολυ φυσικόν αν σάς είπω οτι τρέφει μεγάλην αγάπην προς τα βιβλία. Άγοράζει πάν οτι εκδίδεται και παρακολουθεί με πολλήν προσοχήν την φιλολογικήν και καλλιτεχνικήν μας κίνησιν.

Εις τον πολιτικόν βίον εισήλθεν ως αντιπρόσωπος της Ελλάδος όπως μετά του Στεφάνου και του Μανροκοδάτου διαπραγματευτήν την Συνθήκην της ειρήνης μετά της Τουρκίας και βραδύτερον ως Νομάρχης Μαγνησίας. Όσοι ένυχε να τον γνωρίσουν τότε ως άνώτατον διοικητικόν υπάλληλον, όλοι όμολογούν, άνεξαρτήτως πολιτικής άποχρώσεως, τα σπάνια προτερήματα του χαρακτήρος του. Η γλυκύτης του ήθους του δεσμεύει. Η συνομιλία του εινε θωπεία και έχει κάτι το πολυ άπαλόν.

Εις την αίθουσαν όπου χαλκεύονται οι λόγοι δεν τον ήκουσα άγορευόντα. Δεν εινα φίλος των λόγων, ακριβώς διότι εινα έρωτευμένος με τα πράγματα. Όπου δράσις αληθώς έθνική, ο κ. Μπαλατζής εινα από τους πρώτους χωρίς να έπιζητή τον θόρυβον και την διαφήμιση. Απλούστατα διότι νομίζει οτι εκτελει το καθήκον του. Δυστυχώς όλοι δεν έχουν αυτην την αντίληψιν, άλλως τα Έλληνικά πράγματα θα ήσαν πολυ διαφορετικά.

Έκεινο όμως που καθιστά την άρχοντικήν του ύπαρξιν ιδιαίδωντος αγαπητήν, εινα η βαθεια γνώσις του επί των έξωτερικών ζητημάτων. Τίποτε δεν γίνεται έντός και εκτός του Έλληνισμού, που να τον αφήνη άδιάφορον και να μη το έξονυχίση. Διότι αισθάνεται οτι κάθε πολιτής Έλλην έχει ύποχρεώσεις προς την πατρίδα του και προς τον έαυτόν του, ώστε να εινα ενήμερος παντός οτι άφορξ την ζωην και την προς τα πρώτα επίδοσιν του Έθνους μας.

γραμμών της σκέψης ή της πολιτικής, πρέπει ν' αφηθή καθ' ολοκληρίαν εις την ιδιοσυγκρασίαν του και μάλιστα αν θέλετε, να την άδηση μέχρι του μη περαιτέρω. Έσκέφθη όπως όλα τα ισχυρά πνεύματα και άφηθη εις την δημοσιογραφίαν το πρώτον διά να διακρίνη, και διά να αναμειχθή κατόπιν με κάποιον περισσότερο ανώτερον εις τα πράγματα της Πολιτείας.

Εις την Βουλήν από της πρώτης στιγμής έδειξε το διανοητικόν του ανάστημα. Χωρίς περιστροφάς έκαμε την εντύπωσιν γίγαντος. Με τους λόγους του, τας παρατηρήσεις του επί των οικονομικών ζητημάτων, ένεθουσίασε την κοινήν γνώμην και έκαμεν άμφοτέρως τας πέρυγας της Βουλής να τον παρακολουθούν εις τας σκέψεις του με άληθινήν ευλάβειαν. Αναλυτικός όπου πρέπει, συγκεντρωτικός ως έπιτοπολό εις τον λόγον του, σαφής και έντεχνος εις την φράσιν του, πλουσιώτατος εις τας ιδέας του, δεικνύει ότι δεν εισήλθεν εις την Βουλήν διά ν' άποτελή μέρος εις την πλειοψηφίαν ή την μειοψηφίαν ενός κόμματος. Όχι. Αί σκέψεις του πηγαίνουνα πολύ ύψηλά διότι είνε πολύ στερεαί και διότι έξέρχονται από ένα τετραγωνικώτατον, όπως το σχήμα της κεφαλής του, τον θέλετε τίποτε άλλο να σας είπω; Μάντης δεν είμαι, αλλά ό διάβολος να με πάρη, αν ό τροπαιοχός αυτός της γραφίδος δεν γίνη ό πανίσχυρος πολιτικός, όστις θα ξηλασώση οικονομικώς την Ελλάδα.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

ΚΑΤΑ το έτος τουτο άνασκαφαί έγέγοντο εις δύο σημεία, ήτοι εν τώ άνασκαφώ Φαιστού υπό του Ιταλού αρχαιολόγου κ. L. Pernier μέλους της Ιταλικής Αρχαιολογικής Αποστολής και εν τώ Ισθμώ Ιεραπέτρου υπό του Αμερικανού κ. R. Seager.

Σκοπός της έν Φαιστῷ άνασκαφής είναι ή έξερεύσις των ύπογειών στρωμάτων υπό το μεγαλοπρεπές βασιλικόν άνάκτορον Φαιστού και ή άνακάλυψις και έξακριβωσις οικοδομήματος προγενεστέρου του Μυκηναϊκού άνακτόρου. Μέρη τινά πράγματι άρχαιότερον κειρίον, πιθανώς και τούτου άνακτόρου, είχαν εφρεθή πρό δύο ετών, υπό το έδαφος του κεντρικού μεγάρου, έξηκριβώθη δέ ότι ταύτα ήσαν άποθήκαι του πρώτου άνακτόρου του Καμαραϊκού, ως δεικνύεται εκ των έν αυτοίς εφρεθέντων πήθων και άλλων άντικειμένων του Καμαραϊκού ρυθμού. Από τότε καταφέρθη ότι μέρη τινά του σωζομένου Μυκηναϊκού άνακτόρου άναγονται εις την Καμαραϊκήν εποχήν και διετηρήθησαν και εις το νεότερον άνάκτορον, π. χ. ή προς δυσμάς αύλή μετά του κλιμακωτού θεατρικού χώρου και του έν αύτῷ ιεροῦ. Αυτόν του άρχαιότερου άνακτόρου άνακαλύπτουται νυν και άλλα διαμερίσματα, δώματα, διάδρομοι και κλίμακες, μάλιστα κατά την προς νότον πλευράν, επιχύνοντα νέον φώς επί της διατάξεως και του σχεδίου του Καμαραϊκού άνακτόρου. Η σκαφή έξακολούθει εισέτι, διά τουτο τὰ πορίσματα αυτής δεν είναι εισέτι όριστικά. Καί τα κινητά ευρήματα της άνασκαφής ταύτης συμφωνοῦσι προς τὰ οικοδομήματα άνήγοντα πάντα εις την αυτήν Καμαραϊκήν ή Μεσομινωϊκήν (Middle Minoan) εποχήν του προϊστορικού πολιτισμοῦ. Κατ' αντίθεσιν προς το άνάκτορον Κνωσού, νεολιθικά στρώματα και άντικείμενα ελάχιστα εφρεθήσαν υπό τὰ θεμέλια του Φαιστειού Μεγάρου, όπερ σημαίνει ότι ή δεν ύπήρξεν έντούθα συνοικισμός νεολιθικός ή ότι κατά την ισοπέδωσιν προς οικοδομίαν του άνακτόρου το στρώμα τουτο έξηφανίσθη τέλειον.

Κατά τον Ισθμόν Ιεραπέτρου ό Αμερικανός κ. R. Seager έξηκολούθησε κατά το έαρ τουτο τας επί

συνεχῆ έτη επιτυχείς έργασίας της Miss H. Boyd, μεθ' ής είχαν έργασθῆ ένταῦθα πρό διετίας. Ο κ. Seager έπέτος άνεύθε και εκαθάρισε νέα μικρά ιδιωτικά οικήματα του παρό το χωρίον Βασιλικήν παναρχαίου συνοικισμοῦ (οῦ την σκαφήν είχαν άρχίσει ό Ιδιος πρό δύο ετών) και συνέλεξε και άλλα πηλίνα άγγεία του λεγομένου ρυθμοῦ της Βασιλικής: είναι δέ ταύτα ιδιόσχημα άγγεία φέροντα έξωθεν στυλιπνήν ώπτημένην αλοιοφήν παρδαλοτήν το συνθηθέτερον σχήμα και το χαρακτηριστικώτερον είναι μικρά και μεγάλα πρόχοι με μακράν έν σχήματι λαίμου χηνός προχοήν δμοιάζουσαι προς σημερινάς τσαγιέρας. Συγγενούς αλλά μικρόν τι νεώτερον ρυθμοῦ είναι άλλα πηλίνα άγγεία δμοιόσχημα φέροντα λευκήν γεωμετρικὴν διακόσμησην επί αλοιοφῆς μελαίνης ή έρυθρῆς. Έντός του συνοικισμοῦ Βασιλικῆς εφρεθή και εκαθαρίσθη στενόν φρέαρ λαξευτόν έξικνούμενον μέχρι βάθους δέκα περίπου μέτρων, έξ ου έξήχθησαν έξαίρετα άγγεία των δύο άνωτέρων ρυθμῶν τὰ τε οικήματα, το φρέαρ και τὰ κινητά άντικείμενα άναγονται εις την πρώτην προϊστορικὴν εποχήν την ερχομένην μετά τὰ νεολιθικά στρώματα και καλουμένην Κυκλαδικήν ή προϊστομινωϊκήν (Early Minoan), ήτις τίθεται κατά την τρίτην π. Χ. χιλιετηρίδα. Ο συνοικισμός της Βασιλικῆς δεν έξέλιπε και κατά την άκόλουθον εποχήν την Καμαραϊκήν ή Μεσομινωϊκήν, διότι άρκετά δείγματα άγγείων του ρυθμοῦ τουτου εφρεθήσαν έν ολιγίαις νεώτεραις, έξ ὧν διακρίνεται δεκάς πρόχων χρωματιστῶν φερουσῶν ζώνην νηχομένων ιχθύων.

Παρά τὰ Γουρνιά και την Έπισκοπήν είχαν εφρεθή υπό χωρικών και εκαθαρίσθησαν υπό του κ. Seager δύο τάφοι λαξευτοί Μυκηναϊκῶν χρόνων. Ο εις παρὰ τὰ Γουρνιά είχε άπλήν πηλίνην λάρνακα, άγγεία τινά εὔμεγέθη Μυκηναϊκά με την συνήθη κασιανόχρουν διακόσμησην, έξάρτημα χρυσοῦν, ψήφους περιδεραίου εκ σαρδίου λίθου και ψήφους ὀρθογωνίου τετραγώνου σχήματος εκ πορσελλανῆς με άναγλυφούς διακοσμητικούς ρόδακας. Ο άλλος τάφος παρὰ την Έπισκοπήν περιείχε τρεῖς πηλίνας λάρναικας γραπτῆς και περι τὰ 50 Μυκηναϊκά άγγεία, ὧν τὰ πλείστα είναι μικροί κτερισματικοί στεγανόστομοι άμφορείς (Bügelkannen).

Η μάλλον δμως άπροσδόκητος άνακάλυψις ύπήρξεν ή επί της νησίδος Ψείρας. Ο κ. Seager διαπεραιωθείς εις αυτήν διά πλοιαρίον έξετέλεσε δοκιμαστικές τινας έργασίας και άνεκάλυψεν, ότι κατά την προς νότον κατωφέρειαν της σημερινῆς ερήμου νησίδος ύπήρχε Μυκηναϊκός συνοικισμός εκτισμένος έν ισοπέδοις τεχνητοῖς (terrasses), άπεκάλυψε κτιρία τινά και συνέλεξεν έξαίρετά τινά άγγεία της πρώτης Μυκηναϊκῆς εποχῆς (Late Minoan I), έξ ὧν άποδεικνύεται ότι ό συνοικισμός οῦτος είναι σύγχρονος προς τους τῶν Γουρνιῶν, Παλαιοκίστρον και Ζάρκου. Εκ των συλλεχθέντων άντικειμένων διακρίνονται τρία πηλίνα ρυτὰ με πλουσίαν γραπτὴν διακόσμησην εκ θαλασσίαν ὀργανισμῶν, δύο εὔμεγέθεις πηλίνοι βόες λαμπρῆς έργασίας, άγγείον πρωτοφανοῦς σχήματος έν σχηματι φορημοῦ πλεκτοῦ φέρον τέσσαρας σειράς δικλῶν πελέκων και σφραγῆς λιθίνη φακοειδῆς με παρῆσταισιν γυναικῶν. Την κατά τὰ μέρη ταῦτα έργασίαν και μάλιστα έν τῇ νησίδι παρασκευάζεται ό κ. Seager να συνεχίσῃ κατά το προσεχές έαρ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΕΑΝΘΟΥΣΙΔΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Εκείνο που λείπει

ΕΝΑΣ γάλλος συγγραφεύς από τους περισσότερους σκεπτομένους εις τον τόπον του, και εις όλους

τους τόπους, είτε τελευταία ότι εκείνο που λείπει από την σημερινήν πνευματικήν ζωήν, την γαλλικήν ιδιαιτερώς, είνε ή έλλειψις του πνεύματος της επαναστάσεως. Αυτή ή έλλειψις κάθε επαναστατικότητος και μεταξύ των νεωτέρων άκόμη, χαρακτηρίζει όχι μόνον την πνευματικήν αλλά και πάσαν την άλλην νεοελληνικήν ζωήν.

Διότι εις κανένα διαμέρισμα της ελληνικής δραστηριότητος δεν υσπειρώνονται δέκα — από δέκα — άνθρωποι οι όποιοι δυσαρεστημένοι από το σημερινόν καθεστώς (διά το όποιον όποιος λέγει ότι είν' ευχαριστημένος αξίζει τουλάχιστον άγχόνης θάνατον) άκόλουθοι κάποιων ιδεῶν, άκόμη βλέποντες πέραν από την μύτην τους και το συμφέρον. να ζητήσουν με κάθε θυσίαν — ή τουλάχιστον με κάποιαν θυσίαν — την άναδημούργησιν ή την δημιουργίαν εθνικής ζωῆς.

Εις την φιλολογίαν το γλωσσοζήτημα. Solo il nulla s'accresce. Η κριτική του κ. Ταγκοπούλου και τὰ δρώματά του. Ο Ψυχακός και άλλον — ή πολύ — παιδικός λέξων νεοτενικῶν ὀρυμαγδός. Τὰ όλίγα βιβλία που τυπώνονται είνε ίσα-ίσα διά την γλωσσικὴν προπαγάνδα. Καί τὰ άλλα — αξίζουν ή δεν αξίζουν — δεν διαβάζονται.

Εις την τέχνην; Τὰ όλίγα τάλαντα που εγεννήθησαν εις την Ελλάδα κατά τον τελευταίον αιώνα ή εφυγαδούθησαν ή εφρονεούθησαν. Ο Γύζης απέθανε μακράν μας. Ο Χαλεπῆς έτρελάθη.

Κ' εφόσον κανείς από τους όσους εμειναν εδώ δεν αξίζει τον Γύζην και δεν αξίζει τον Μορεῆς, που είνε τὰ μαρτύρια μῆς ζωντανότητος;

Κοινωνικός; Ποῦ είνε κ' εἰς τὸ πνεῦμα της επαναστάσεως; Το πνεῦμα της πρωτοβουλίας; Ακόμη ραγιαδες Καί ή άνατροφή των γυναικῶν μας ραγιαδική Καί ή ισοπέδωσις. Καί ό σνοβισμός Καί ή άπομιμησις. Όλίγα γαλλικά. Πολλή κενότης. Καί ματαιότης άλλη τόση και μικρότης.

Καί ή Έκκλησία; Αφῆτε την να κοιμηθῆ όπως άφησαν μίαν ήμέραν οι Σπαρτιάται να κοιμηθῶν οι νόμοι της πατρίδος των. Εἰς τὸ πνεῦμα της επαναστάσεως, άλλ' οὔδε το πνεῦμα της κινήσεως

Εις το πολιτεία; Έχομεν το σύνταγμα του παράφρονος 64. Εἶσθε ευχαριστημένοι;

Ενας άνθρωπος που απέθανε πρό δέκα ετών, που το έθνος γνωρίζει κένθουμεται άκόμη, που ήτον έπιβολῆς και θελήσεως άνθρωπος, είχαν εἶπῃ κάποτε εις την παραφορῶν του ύψηλοῦ ένθουσιασμοῦ του: «Η Έλλάς θα ζῆσῃ».

Την ζωήν αυτήν ζητοῦμεν. Όταν την βλέπομεν να μας διαφεύγῃ τόσον έπιμόνωσ, γινόμεθα «έως θανάτου περιλυτοί». Άλλοίμονον! Να μὴν έλπίσωμεν λοιπόν;

Τόσο μᾶς έμίσησαν οι Θεοί του Όλύμπου; Έγλασθη έκείνος που ήμπεροσε να φαντασθῆ μαζί με τον Ιταλόν ποιητήν ότι «φροντίζει για μᾶς άκόμη κάποιος άθάνατος»;

Όταν επικαλούμεθα το πνεῦμα της επαναστάσεως, επικαλούμεθα το πνεῦμα της ζωῆς μάλλον.

Διότι ζωή άνευ πνεύματος επαναστάσεως, δηλονότι άνευ τάσεων, άνευ διατύπων και έντόνων πόθων, χωρίς πάθη — χωρίς κινήσιν δηλαδή — δεν έννοείται.

Ας ζητήσωμεν λοιπόν αυτό το πνεῦμα της επαναστάσεως που συγγενεύει με το πνεῦμα της ζωῆς Τίς οἶδε! Ημπορεῖ να την φέρωμεν πάλιν εις την πατρίδα της ΤΗΝ ΖΩΗΝ.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ την σειράν των ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, την όποιαν άρχίζομεν από το τεῦχος τουτο με την Χαλκίδα, θα δώσωμεν την εικόνα κάθε πόλεως ελληνικής, ή όποια παρέχει ενδιαφέρον και ήμπορεῖ να προκαλέσῃ την προσοχήν. Εις την σειράν αυτήν θα περιληφθῶν όχι μόνον πόλεις του Έλληνικοῦ Βασιλείου αλλά και εκτός αὐτοῦ όσαι ιστορικῶς και υπό έποψιν άκόμη σημερινῆς άκμῆς της ελληνικής παροικίας ήμποροῦν να διεκδικήσουν τον τίτλον αὐτόν. Θα ήναι δέ πλουσίως εἰκονογραφημένα.

Τὰς Έλληνικῶς Πόλεις άνεθέσαμεν εις διαφόρους συνεγράτας μας, γνωστοῦς εις τους άναγνώστας των «Παναθηναίων».

ΑΠΟ τον νέον τόμον του κ. Στεφάνου Μαρτζώκη δημοσιεύομεν το έπόμενον ποίημα:

Θωρῶ ἐνός κόσμου ποῦ λάμπει γύρω μου
Τ' άπειρα κάλλη την πλοῖσαν άνοιξι,
Κ' ἐνός μεγάλου κόσμου την έπαρξι
Γροικῶ σὶα στήθη μου.

Χρώματα, κρῖνα, λάμψι και πλάσματα
Από μπροστά μου γοργά διαβαίνουνα,
Και μύριοι δρόμοι άγνωστοί άνοίγουνα
Βαθειά σὶα σπλάχνα μου.

Μῆσα σὶου κόσμου την τόση βλάστησι,
Πῖνε το μάτι το φῶς άχόρταγα,
Μεθῶ ή ψυχῆ μου μῆσα σὶ άρώματα
Ποῦ τ' άνην κούβουνα.

Με μύριους ήχους ποῦ γύρω χύνονται,
Τὸ πέλαο τρέχῳ κ' ἐγὼ της ύπαρξις,
Τρέχῳ και σὶζῶ κ' ἐγὼ κατάλευκος
Τ' άπειρα κύματα

Κ' ένα τραγοῦδι κινείται, ύπώνεται,
Ποῦ άφ' τῆ ψυχῆ μου θωροῦ πῶς πλάστηκε
Δρόμους γυρῶσι να βρῆ σὶ άπέραντο
Στῆ σκέψι άγνωριστους.

Αγάπη, άγάπη, ζωή κ' άνάστασι,
Μῆσα στους κόσμους γροικείται άσίγητα.
Άγγελος ήταν το φεῖδι ὀδρότερος
Ποῦ χάμου σέρεται.

Κ' αὐτῆς της πλάσις ψάλλῳ την άνοιξι
Ποῦ σὶην ψυχῆ μου μῆσα σταμάτησε
Προῦ ἐνός κόσμου μεγάλου φαίνεται
Ποῦ έχάθη σὶ άπειρο.

ΕΙΣ την «Εστία» έγράφη πρό μηνός περίπου ότι πρόκειται να εκδοθῆ το προσεχές έτος νέον περιοδικόν «Μελέτη» και ότι «έχομεν μεγίστην ανάγκην αὐτοῦ διά να αντιπροσωπευόμεθα ὀπωσοῦν εις την διεθνή κίνησιν του περιοδικου τύπου, εις την όποιαν εἰμεθα δυστυχῶς τελευταίοι από τὰ αντίζηλα κράτη της Ανατολής, μη έχοντες άκόμη μίαν «Έλληνικήν» «Επιθεώρησιν» όπως έχουν και οι Ρουμῆνοι και οι Βούλγαροι και διά τουτο μη μνημονεύομενοι οὔδε υπό του ξένου περιοδικου τύπου άφ' του ή «Εστία» μετεβλήθη εις καθημερινήν εφημερίδα.

Αὐτὰ λέγει ό συντάκτης της «Εστίας». Φαίνεται ὀ-

μος ότι δεν παρακολουθεί ούτε τα «Παναθήναια» ούτε τα ξένα περιοδικά. Και διά μέν τα «Παναθήναια», αν αξίζουν, δεν είναι ιδιχή μας δουλειά να το είπουμε. Ήμπορούμεν όμως να αναγράψωμεν ότι συχνά και γαλλικά και γερμανικά και ιταλικά και ρωσικά και αμερικανικά περιοδικά αναφέρουν τα «Παναθήναια» και μάλιστα πολύ κολακευτικά. Και πολλά ελληνικά διηγήματα και μελέται των «Παναθηναίων» έχουν μεταφρασθή εις ξένα περιοδικά. Ας αναφέρωμεν μάλιστα τα λόγια του πολλού Σλουμπερζέ, ο οποίος ειπε εις αγαπητόν συνεργάτην μας, τον κ. Α. Αδαμαντίου περί «Παναθηναίων»: — «Δεν ήξευρα ότι έχετε εις τας Αθήνας τέτοιο περιοδικόν. Είναι ισοτίμιον με τα καλλίτερα περιοδικά μας».

Αν δέν μνημονοώμεν κάθε φοράν ό,τι γράφεται, ή ό,τι λέγεται, τό κάμνομεν από φυσικήν άποστοφήν προς την ρεκλάμαν.

Ο κ. Μιχαήλ Ανκιαρδόπουλος μάς γράφει: «Στην μετάφρασι του άρθρου μου για την Νεοελληνική Φιλολογία που δημοσιεύθηκε στον «Νουμά» πήκανε διάφορα λάθη. Το ένα ενδιαφέρει τα «Παναθήναια» και πρέπει να το διορθώσω. Το ρωσικό κείμενο λέγει: Πρώτα κατά τάξιν ηλικίας ερχονται τα «Παναθήναια» που με την ενημερότητα του, με το εξωτερικόν του, με τα περιεχόμενά του, ήμπορούν να συναγωνισθούν με όποιονδήποτε ευρωπαϊκό περιοδικό»

Πού και πώς έγινε λοιπόν τό λάθος δεν τό εξετάζομεν. Ίσως τό γνωρίζει ό «Νουμάς». Τώρα τό μισογνωρίζουν και άλλοι. Ουδέν κρυπτόν κλπ.

Ο έν Αθήναις Έλληνικός Διδασκαλικός Σύλλογος ήρχισε να εκδίδη *Παιδαγωγικόν Δελτίον* υπό την διεύθυνσιν των κυρίων Δημ. Λάμψα διευθυντού του έν Ααρίσση Διδασκαλείου και του συνεργάτου μας κ. Παντελή Κοντογιάννη, διδάκτορος της φιλολογίας. Τό Δελτίον θα εκδίδεται εις τριμηναία τεύχη. Η μελέτη των εκπαιδευτικών μας ζητημάτων, ή παρακολούθησις της θεωρητικής και πρακτικής παιδευτικής κινήσεως έν Ευρώπη, και έν γενει ή παροχή εις τους ήμετέρους παντός στοιχείου συντελεστικού προς προαγωγήν της εκπαιδεύσεως, αυτός είναι ό σκοπός του νέου περιοδικού.

Τό πρώτον τεύχος τό όποϊον ελάβαμεν, μάς δίδει περίπου τόν τύπον του *Παιδαγωγικού Δελτίου* χρησιμωτάτου εις τους καθηγητάς και τους διδασκάλους προπάντων. Άλλα και όλοι όσοι ένδιαφέρονται διά την ελληνικήν παιδευσιν, θα εδρουν εις τό *Παιδαγωγικόν Δελτίον* ανάγνωσμα μορφωτικών και ένδιαφέροντων. Ας προσθέσωμεν ότι τό όνομα του κ. Κυπαρίσσου Στεφάνου και του κ. Παύλου Καρολίδου καθηγητών του Πανεπιστημίου και φιλιότατων συνεργατών μας, οι όποιοι άνέλαβον την έποπτείαν του Δελτίου, είναι πλήρης έγγγήσις ότι ή έκδοσις του θ' άνταποκριθή εις τόν επιδιωκόμενον εύγενή σκοπόν.

Η διευθύνουσα τόν Έλληνικόν Εκπαιδευτικόν Σύμβουλον Επιτροπή, συμφώνως προς την έπιθυμίαν του άγωνοθέτου κ. Μ. Κοργιαλένιου, προκηρύττει τό δεύτερον διαγωνισμό προς συγγραφήν βιβλίου αναφερομένου εις τόν κυβερνήτην της Ελλάδος Καπιδίστριαν ως πρώτον θεμελιωτήν της δημοτικής Εκπαιδεύσεως, υπό τους εξής όρους:

Τό βιβλίον θ' άποτελήται έξ 100 περίπου σελίδων 16ου.

Τά χειρόγραφα άποστέλλονται προς τόν Πρόεδρον της Διευθύνσεως Έπιτροπής κ. Α. Βικέλαν μέχρι της 31 Ίανουαρίου 1907.

Έκαστον χειρόγραφον πρέπει να φέρη διακριτικόν ρητόν και να συνοδεύεται υπό σφραγισμένον φακέλου περιέχοντος τό όνοματεπώνυμον του γράφαντος, έξωθεν δέ τό περι τό οικείου χειρογράφου ρητόν.

Οι κριταί του άγωνίσματος θα όρισθώσιν έντός του μηνός Φεβρουαρίου 1907 ή δέ κρίσις θα άναγνωσθή δημοσία έντός του μηνός Μαΐου 1907 εις τό κατάστημα του Συλλόγου προς διάδοσιν όφελίμων βιβλίων.

Εις τό βραβευθησόμενον έργον, αν κριθή τι άξιον βραβεύσεως, θα άπονεμηθή χρηματικόν γέρας δρ. 500.

Τό βραβευθησόμενον έργον θεωρείται κτήμα του Συλλόγου προς διάδοσιν όφελίμων βιβλίων, όστις εκδίδων τούτο, υποχρεούται να παραχωρήσ η εις τόν συγγραφέα 200 αντίτυπα δωρεάν. Αν ό Σύλλογος δηλώσ η, ότι δέν άναδέχεται την έκδοσιν, τό έργον όνηκει εις τόν γράφοντα. Κατά την έπιθυμίαν του άγωνοθέτου τό βιβλίον πρέπει να είναι γραμμένον κατά τρόπον σαφή και άπλουν ως προσωρισμένον ν' άναγνωσθή υπό τών πολλών.

ΑΠΟ τόν «Νέον Έλληνομνήμονα» της 31 Μαρτίου άναδημοσιεύομεν την άκόλουθον παράδοσιν περί του κάστρου της Κουκουλίτσας εις τά Σχωρέτσαινα τών Τσουμέρκων. Η παράδοσις είναι γραμμένη εις τό ίδιομα του τόπου:

«Γιά να φκιάσουν τό κάστρο τ'ς Κουκουλίτσας οι Έλληνες, επειδής δέν εύρισκαν εκεί σ'μά μεγάλα λιθάρια, πήγαιναν 'ς τό δύο ώρες μακρινά και κουβάλαγαν πέτρες από πάνω άπ' τά Σχωρέτσαινα. Σήκωναν πέτρες τόσο μεγάλες 'π' δέν μπορούν τώρα να τ'ς αναταράξουν ούτε με βεζύλες. Τόσο στοιχειωμένοι ήταν εκείνοι οι άνθρωποι, γυναίκες, άνδρες. Άλλά τότες τ'ς ήθε ο σωσμός τ'ς. Ο θεός έστειλε κάτι κουνούπια 'π' τ'ς τσίμπησαν και πέθαιναν ένας κοντά τόν άλλον. Και μία Έλληνισσα 'π'ώφερνε ένα θεόρατο λιθάρι για τό κάστρο, δέν πρόφτασε να τ' άποσώσ η 'ς τ'ν Κουκουλίτσα και 'πέθανε 'ς τό δρόμο, και τό λιθάρι τ'ς έμεινε σιμά 'ς τό λαγκάδι 'π' χωρίζει τ'ν Τζιούμα από τά Σχωρέτσαινα».

ΥΠΟ του πολιτευτού και δημοσιολόγου κ. Ηλία Ζέγγελ η δημοσιεύθη έχάτως ό πρώτος τόμος έκτενούς μελέτης αυτού περί του έν Ελλάδα κρατουίντος κοινοβουλευτικού δικαίου. Φιλολογία, ένσυνειδησία περί την συγγραφήν, σαφήνεια και γνώσις έπισταμένη του κλάδου τούτου του συνταγματικού και διοικητικού δικαίου είναι τά χαρακτηριστικά του νέου έργου του κ. Ζέγγελ η. Έν προοίμιο του συγγραφέα εκτίθενται τά ύπερ και τά κατά του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, διατυπώνεται δέ ό σκοπός, δι' όν άνέλαβε τό έπίπεπον έργον ό συγγραφέας.

«Προϊόν Ικανής πείρας και μακράς μελέτης τό έργον ήμϊν τούτο — γράφει ό κ. Ζέγγελ ης — παραδίδομεν εις την δημοσιότητα επί τη διπλή προσδοκία τό μέν να διαφωτιση τόν άναγνώστην πώς ή χώρα ήμϊν άντιπροσκατεύεται και κατά τίνα κυβερνάται τρόπον, τό δέ όποις χρησιμεύσ η ως μικρά συμβολή εις τας μελετωμένες οργανικάς μεταρρυθμίσεις, άτινες άπετέλεσαν, ίδια μετά τόν πόλεμον, τό πρόγραμμα πάσης Κυβερνήσεως και εις τινας τών όποιων ή Βουλ ή διά της ψήφου αυτής έδωκε σάρκα, τών κλειστόν υπό την κρίσιν αυτής κατακειμένων». Μετά τό προοίμιον περιλήπτική εισαγωγή καθορίζει την βάση, τόν χαρακτήρα και τό αντικείμενον του κοινοβουλευτικού δικαίου και παρέχει όρισμόν και διαίρεσιν αυτού συνάμα δέ και ιστορίαν της εξέλιξεως του πολιτεύματος παρ' ήμϊν. Έπειτα τό κύριον έργον εις τό όποϊον έπιστημονικά καθορίζονται τά της συγρο-

1 Βεζύλα = μοχλός.

τήσεως του βουλευτικού σώματος, ήτοι τά περι έκλογίμων, έκλογέων και έκλογών, τά της εξέλεξεως τών έκλογών και τά του καταρτισμού του προεδρείου αυτής, ή νομοθετική λειτουργία της Βουλής, ψηφισούσης έπιτακτικούς και έρημνευτικούς νόμους, έχούσης δέ και έλεγκτικήν δικαιοδοσίαν τά της βουλευτικής περιόδου, τά περι βουλευτικής έντολής και βουλευτικών προνομίων — πάντα ταύτε μετά ιστορικής έρεύνης και κολλαχού μετά συγκριτικής έκ παραλλήλου νομοθεσίας. Η διατύπωσις και ή έρμηνεία του κοινοβουλευτικού έν Ελλάδα δικαίου παρέχεται πλήρης και άκριβής, παρατίθενται δέ γνώμαι ήμετέρου και ίδια ξένων έπιφανών συγγραφέων προς ύποστήριξιν και διαφώτισιν τών καλώς έχόντων, καθώς και προς ύπόδειξιν συμπληρώσεως ή τροποποιήσεως τών δεομένων μεταρρυθμίσεως. Τό ξηρόν του θέματος ποικίλλεται μετά τέχνης, αλλά και κατά τρόπον διαφωτιστικόν και δυνατόν ειπείν συμπληρόντα την δικονομικήν τών διατάξεων άσχημότητα, διά παρενθέσεων έκ της έπεισοδιακής ιστορίας του παρ' ήμϊν και ένίοτε του άλλαχού κοινοβουλευτισμού.

Τουιοιτοτρόπως τό νέον τούτο πόνημα του κ. Η. Ζέγγελ η αποβαίνει όχι μόνον συμβολή εις την παρ' ήμϊν νομικήν έπιστήμην και όδηγός πολύτιμος τών Έλλήνων πολιτευτών, αλλά και βιβλίον γενικώς προσίτον και ένδιαφέρον. Έπιτυγχάνεται δέ τουιοιτοτρόπως ό σκοπός του συγγραφέως θελήσαντος να γράψ η έργον νομικόν και δημοσιολογικόν, δυνατόν ν' άναγνωσθή μετ' έπισιασίας μέν υπό τών ειδικών άσχολουμένων, μετ' ένδιαφέροντος δέ υπό πάντων.

Z. ΠΑΔΟΣ

ΕΙΝΕ γνωστός άρεκέτα εις την Ελλάδα ό Ιππόλυτος Ταιν και ή «του περιβάλλοντος» καλουμένη θεωρία. Ο Ταιν έδανείσθη τας μεθόδους τών φυσικών έπιστημών διά την ιστορίαν της τέχνης και τών φιλολογίων. Τό βιβλίον του «Η φιλοσοφία της τέχνης», τό όποϊον εινε μεταφρασμένον και ελληνικά, άνατύπωσε ένα σύστημα εξέτασεως του τεχνίτου ως φυσικού προϊόντος εις την διαμόρφωσίν του δηλαδή, έτιδρά τό έδαφος, τό κλίμα, ή εποχή, τά έθιμα και τά ήθη της εποχής, ή νομοθεσία και μόνον αυτά. Συμφωνα με τας διαφόρους αυτές έπιρροάς ό τεχνίτης γίνεται Βύρων ή Δάντης, Μιχαήλ Άγγελος ή Βάν Δάιχ.

Την θεωρίαν αυτήν ή όποία σχεδόν μηδενίζει την σημασίαν που έχει αυτή καθ' έαυτην ή τοιαύτη ή τοιαύτη διάπλασις ψυχική του τεχνίτου, ή όποία τόν κάμνει να χωρίζεται από την εποχήν και τό περιβάλλον και να δημιουργή ήνα κατ' έκλογήν περιβάλλον τρόπον τινά, πρέπει να δεχθόμεν υπό τινας προσωρισμούς. Η θεωρία του Ταιν Ικανή να εξηγήσ η πολλά εις την ιστορίαν της τέχνης και τών τεχνιτών, άγει πολλάκις εις άποκα. Αυτό θα εινε που ήνάγκασε τόν γνωστόν αισθητικόν Péladan να γράψ η την «Réfutation esthétique de Taine», την όποιαν θα συνοψίσωμεν έδω:

«Αί φυσικά έπιστήμαι, τας όποιάς ό Ταιν έγνώριζε πολύ όλιγώτερον από τόν Ράσκιν, άσχολούνται διά τό είδος και όχι διά τό άτομον. Όμως εις την τέχνην τό άτομον προάκνταιν ύπάρχει. Δέν ήμπορεί να π η κανεις ότι γνωρίζει μίαν οικογένειαν Λεονάρδων, ή Ραφαήλων, ή Μιχαηλαγγέλων. Ένα άμύγδαλο άν φρεσθ η γίνεται, άν ά περιστασίαις φανερωθούν έννοϊκά, μία άμυγδαλιά. Όμως ένας άνθρωπος εις την σχολήν τών Καλών Τεχνών γίνεται τάχα έντός ώρισμένου χρόνου τεχνίτης; Εις την τέχνην δέν ύπάρχουν φανερόγαμα δηλ. άνθρωποι που έχουν όργανα αισθητικά διακεκριμένα.

«Άλλ' ούτε και πρέπει να όνομάσωμεν κρυπτόγαμα

τους τεχνίτας. Η έπιστήμη κάμνει ώστε ό μικρότερος φυσιοδίφης να ήμπορ η ν' άφομοιώσ η τας έρεύνας όλων τών προηγουμένων αυτού. τας ανακαλύψεις του Λαβοαζιέρ και του Μπερτελό. Η τέχνη τούναντιόν, ένσαρκώνεται, ζ η και πεθαίνει εις κάθε μεγαλοφυϊαν. Ο Γιώττο εινε μία τέχνη όλόκληρης και ό Ραφαήλ όσον αν εινε τέλειος δέν έχει τά χαρακτηριστικά του τρετσεντίστα. Ο Ingres και ό Ντελακροά μάς έπαρουσίασαν τό θέαμα δύο αντιπάλων που άδυνατούσαν ν' άφομοιώσουν ό ένας τας ιδιότητες του άλλου. Ο πρώτος δέν ήμύρησε να εύρη τρόπον χρωματισμού ιδιόν του, ό δεύτερος ματαιώς έπέδιώξε την καθαρότητα της γραμμής».

Ο κ. Péladan όνομάζει τόν έαυτόν του ιδεαλιστήν έξ ένστίχτου. Όνομάζει τόν ρεαλισμόν αισθητικήν έπιδημίαν του χειρότερου είδους. Και όρίζει την τέχνην «πνευματικότητα τών μορφών». Και τί άλλο έπέζητησεν ή ελληνική τέχνη άρχαϊόθεν; Και τό ιδεώδες του Σολωμού μήπως ύπήρξεν άλλο; Οι όλλοι φιλοσοφήσαντες εις την Ελλάδα, ό Βράϊλας Άρμένης, ό Γεώργιος Βιζυηνός έπετέθησαν δριμείως κατά του φαναλιστικού συστήματος του Ταιν.

ΜΕΤΑ πολλής δραστηριότητος εξακολουθοϋσιν έν Δήλω αι μεγάλοι της Γαλλικής Σχολής άνασκαφαί. Βορείως του Ίερού άποκαλύπτεται μέγα τι οικοδόμημα κείμενον δυτικώς της Ρωμαϊκής άγοράς και υπό δδών πανταχόθεν περιβαλλόμενον. Φαίνεται ότι τό οικοδόμημα τούτο ήτο έμπορικής χρήσεως. Παρ' αυτό άπεκαλύφθη μέγας άρχαϊκός λέων, ναξιον μαρμάρου, μετρίαις διατηρήσεως. Η πλίνθος έφ' ός ίστατο έχει μήκος δύο μέτρων. Έν τ η ίερώ ή έργασία περιορίζεται εις την άπόρριψιν τών διαφόρων χωμάτων. Κατ' αυτός εβρέθησαν και εκεί πλήθος τεμαχίων άρχαϊκών άγγείων. Διά τών έργασίων τών τελευταίων ήμερών άπεκαλύφθη όλοσχερώς ή άρχαία όδός ή διερχομένη παρά την άνατολικήν του Ιερού πλευράν. Οσαύτως άπεκαλύφθησαν τελείως και αι προς νότον δύο Στοαι ή του Φιλίππου, και έτέρα παράλληλος αυτή έξ άνατολών. Παρά τό βόρειον άκρον της Στοάς ταύτης άπεκαλύφθη νομισματικόν εύρημα έν κοινώ πηλίνω άγγείο συγκείμενον έξ 20 τετραδράχμων, 13 διδράχμων και 7 ήμιδράχμων. Πλην ενός τετραδράχμου τά λοιπά εινε Άττικά της εποχής τών άρχαίων.

Πλην τών άνω εξηρηνηθήσαν τά θεμέλια τών Στοών τών περιβαλλουσών την Τετραγώνον ένθα ήχθη εις φώς έσχάρα τις κυκλική μετ' έπιγραφής της 5 π. Χ. έκατονταετηρίδος «Τριτοκατορος τών Πυρορακιδών» κεκαραμμένης επί του περιβάλλοντος αυτήν τοιχίου. Από πλείονων σημείων άνασκαπτεται μέρος της πόλεως και ίδια τό από της άγοράς τών Κομπεταλιαστών δυτικώς της όδου της άγούσης εις τό θέατρον.

ΕΝ θέσει Βίγλα του δήμου Αιγιάλης της Άμοργου άπεκαλύφθη έν τ η κήμητι του Σταματίου Γαβριήλ μεγίστη άρχαία έπιγραφή, ίσως ψήφισμα. Η έπιγραφή αυτή σύγκεται έξ έκάτον τριάντα τριών στίχων. Άρχεται έν τών στίχων... ΑΓΗΣΙΛΑΟ... ΙΟΥ ΛΕΟΝΤΕΥΣ ΗΓΙΟΥ ΑΙΡΕΘΕΝΤΕΣ... ΝΙΑ ΨΗΦΙΣΜΑ ΩΣΤΕ ΝΟΜΟΝ ΕΙΣΕΝΕΓΚΕΙΝ... πρσρατοϋται δέ διά τών έξης ΤΟΝ ΔΕ ΑΠΑΝΤΑ ΧΡΟΝΟΝ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΑΥΤΟΝ ΑΝΑΓΡΑΨΑΤΩ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑΝΤΑ... ΑΝΑΓΡΑΨΑΤΩ ΔΕ ΚΑΙ ΚΡΙΤΟΛΑΟΣ ΕΙΣ ΣΤΗΛΗΝ ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΤΩ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑ ΤΗ ΙΣΥΔΑΙ

Η έπιγραφή αυτή κολοσσίων διατυπώσεων θα μεταφερθή εις τό ένταϋθα έπιγραφικόν Μουσείον.

ΑΙ ἐν Ἐργεῖ ὑπὸ τοῦ κ. Vollgraff ἐνεργοῦμεθα ἀνασκαφαί τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐξακολουθοῦσι δραστηρίως ἀπαλλοτριωθέντων ἀναγκαστικῶς τῶν διαφόρων ἐκεῖ κτημάτων τῶν κειμένων ἐν τῇ ἀνασκαπῇ χώρῳ. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀπεκαλύφθησαν 1) τέσσαρες πηλίαι κεφαλαί. ὅν ἡ μία παριστᾷ τὸν Πάνα. 2) Δύο ὁμαίικης ἐποχῆς ἀργεῖα. 3) Ἄγαλμα μαρμαρίνου ἀνευ κεφαλῆς, πιθανῶς Ῥωμαίου αυτοκράτορος.

ΕΠΕΡΑΤΩΘΗΣΑΝ αἱ ἐν Λευκάδι ἀνασκαφαί τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἐπανήλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ διευθύνων τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας κ. Δέρπφελδ.

B.

ΕΝΤΟΣ τοῦ μεγάλου κτήματος Καρελά τοῦ κ. Θεοδωράκη, κειμένου μεταξὺ Λιόπσει καὶ Κορωπί, ἐγένετο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ ἐξῆς περιεργὸς ἀνακάλυψις.

Ἐντός τοῦ κτήματος καὶ πλησίον τῆς δημοσίας ὁδοῦ ὑπῆρχε μικρὸν ἔθρωμα ἐκ χώματος καὶ λίθων, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ὅτι ἐκάλυπτεν ἀρχαίον ἐρείδιον. Ὁ ἰδιοκτήτης ἐπιχειρήσας νὰ ἐξισώσῃ τὸ ἔθρωμα ἐκ περιεργείας, καὶ διὰ τὴν καθάρισιν αὐτοῦ τὸ κτῆμα του, ἀνεκάλυψε ὑπ' αὐτὸ μικρὸν ὀρθογωνικὸν οἰκημα ἔχον μίαν στεγνὴν θύραν κατὰ τὴν δυομηκὴν πλευρᾶν. Ἡ στέγη τοῦτου δὲν ἐσώζετο, ἀλλ' ὡς φαίνεται ἐκ τῆς κλίσεως τῶν τοίχων, ἦτο καμαρωτὴ. Οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκήματος ἐφῆρον κατὰ τὸ πλεῖστον στερεὸν ἀσβεστόχρῳσμα, τὸ δ' ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει ἦτο κεκαλυμμένον διὰ πλακῶν.

Τὸ οἰκημα τοῦτο εὐρέθη πλήρες τέφρας, ἐντός δὲ τῆς τέφρας ὑπῆρχον ἰσχυρῶς κεκαυμένα ἀνθρώπινα ὀστά, καὶ πρὸς τοῦτοις διάφορα τεμάχια πηλίνων ἀγγείων χριστιανικῶν νεωτέρων χρόνων ὡς καὶ τεμάχια λυχνῶν, ἄρτοι ἀπηνθρακωμένοι, ἐφ' ἑνός ἐκ τῶν ὀστέων σῶζεται ἐντετυπωμένους σταυροὺς (φραγκικοῦ σήματος croix de Malte) κατὰ τὸ σύστημα τῶν σημερινῶν προσφορῶν, σιδηρὰ τινα ἐργαλεῖα καὶ μία σιδηρὰ λόγχη σχήματος νεωτέρου, ὡς καὶ δύο φραγκικὰ νομίσματα ἐξ ἀργυροῦχου κράματος. Τὸ μᾶλλον δ' ἀξιοπεριεργὸν εἶνε, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ οἰκήματος ὑπῆρχον δύο μεγάλοι σαρκοὶ ἀπηνθρακωμένου σίτου καὶ κριθῆς.

Οὐδεμία μένει ἀμφιβολία, ὅτι πρόκειται περὶ εὐρήματος ἐκ τῶν φραγκικῶν χρόνων, ἀλλ' εἶνε δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ὅποια ἡ σημασία τοῦ εὐρήματος, ἀφοῦ περὶ κανονικοῦ τάφου δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι κατὰ τοὺς φραγκικοὺς χρόνους, ὅπως ἐν γένει κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους οἱ νεκροὶ δὲν ἐκαίοντο. Τὸ πιθανώτερον εἶνε, ὅτι πρόκειται περὶ ἀγρίας τινὸς σκητῆς τῆς πυρπολήσεως τοῦ οἰκίσκου μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐνοικούντων, κατὰ τινὰ τῶν οὐχὶ ἀσυνήθων βαρβάρων ἐπιδρομῶν τῶν χρόνων ἐκείνων.

K.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούλιον, Ἰούλιον καὶ Ἀύγουστον τὰ «Μαθηθῆναια» ἐκδίδονται ἀπαξ τοῦ μηνὸς εἰς τεύχη διπλά.

Ἡ συνέχεια τῶν «Μαθημάτων τῶν Παναθηναίων» ἀνεβλήθη διὰ τὸ προσεχὲς τεύχος.

Κατὰ τηλεγράφημα τοῦ ἐφόρου κ. Κεραμοπούλου παραμένοντος ἐν Ἀντικυθήροις, κατέπλευσαν ἐκεῖ

τὰ δύο Ἰταλικά ἀτμόπλοια τῆς εταιρείας Ἄγκυρα ἵνα ἄμα ὡς βελτιωθῇ ὁ καιρὸς ἐπιληφθῶσι τῶν ἐργασιῶν πρὸς ἀνερεύνησιν τοῦ βυθοῦ

Τὴν 10 Αὐγούστου προσερχοῦς θὰ γίνῃ εἰς τὸν Βόλον τοπικὸν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον. Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου εἶνε ἡ συμπλήρωσις τῶν πρακτικῶν γνώσεων δι' ὑποδειγματικῆς καὶ δοκιμαστικῆς διδασκαλίας ἐξ ὅλων τῶν μαθημάτων. Τοιαῦτα συνέδρια θὰ γίνουσι εἰς ὅλας τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν.

Εἰς τὸ Κέμπριτζ τῆς Ἀμερικῆς παρεστάθη ὁ «Ἀγαμέμνων» ὑπὸ φοιτητῶν. Τρεῖς χιλιάδες θεαταὶ ἦσαν εἰς τὴν παράστασιν.

Εἰς τὴν Σμύρνην ἡ οἰκογένεια Μπόρξ ἀνεκάλυψε ὅτι ἦτο κάτοχος τοῦ πρωτοτύπου ἔργου τοῦ Μουρίλο «Ἡ Ἁγία Οἰκογένεια». Τὸ Λούβρον προσέφερε διὰ τὴν ἀνευρεθείσαν εἰκόνα ἐν ἑκατομύριαν φράγκα.

Ἐκ τῶν ὑποβληθέντων σχεδίων εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Σαξονικοῦ Συλλόγου πρὸς Ἴδρυσιν Μουσείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἐβραβεύθη τὸ σχεδίον τοῦ κ. Κ. Γρηγοῦρα, Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ Φωτογραφική, ὑπὸ τῆς Κ^ας Ἐλένης Ο. Ρουσοπούλου. Ἀθήναι, 1906. [Ἡ εὐπαιδευτὸς σύζυγος τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας, συνέγραψεν ἐπὶ τῇ βάσει, τῶν τελευταίων γερμανικῶν συγγραμμάτων χρησιμωτάτων ἐχειρίδιον Φωτογραφικῆς, ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἐρασιτέχνους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος φωτογράφους. Εἶνε τόμος κομψὸς ἀπὸ 120 σελίδας μὲ πολλὰς εἰκόνας καὶ σχήματα, καὶ τιμᾶται φρ. 2,50.]

Ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως λόγος Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου κατὰ τὸ πολιτικὸν μνημόσυνον Κωνσταντινου τοῦ Παλαιολόγου. Ἀθήναι τυπογρ. τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Κράτος» σχ. 16ον σελ. 64 δρ. 0,40.

Αἱ εἰσαφῆξεις ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ βιβλίου διετέθησαν ὡς εἰσφορὰ διὰ τὴν ἀνίδρυσιν ἀνδρῆντος ἐν Ἀθήναις τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Νέα Ποιήματα Στεφάνου Μαρτζώκη. Ἀθήναι 1906, τυπογρ. «Νομικῆς» σχ. 16ον σελ. 112 δρ. 3.

Ἐορταστῆς ὑπὸ Γ. Παπαγεωργίου. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἀθήναι 1906, σχ. 16ον σελ. 76, λεπτὰ 40.

Ἐκθεσις τῆς διαχειρίσεως τοῦ Ὄρφανοτροφείου Χατζῆ-Κώστα διὰ τὸ ἔτος 1905. Ἀθήναι τυπογραφεῖον «Ἑστία».

Τὰ προνόμια τῆς ἐκκλησίας ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ Μ. Γ. Τσελεπίδου. Ἀθήναι 1906 τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου σχ. 16ον σελ. 72 δρ. 4.

Ἱστορικὸν ἀρχεῖον Διονυσίου Ρώμα. Τόμος Β'. 1826. — Ἀθήναι 1006. Τυπογρ. «Ἑστία», σχ. 16ον σελ. 700 δρ. 10. Ὁ τόμος περιέχει ἀνέκδοτον ἱστορικὴν ὕλην ἀναγομένην εἰς τὸ ἔτος 1826 καὶ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου.

Ἡ Φυματίσις ὑπὸ Σ. Α. Κνῶπφ. Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Δρ. 0,40.